

Jaarverslaggeving 2019

Registratienr.:2020002075 (Z19.001657)
Datum : 28 april 2020
Versie : versie 1.0

Waterschap **Scheldestromen**

Inhoudsopgave

1	Inleiding en jaarcijfers in één oogopslag	4
2	Jaarverslag	6
2.1	Programma's	6
2.2	Programma waterkeringen	8
2.3	Programma watersystemen	15
2.4	Programma wegen	24
2.5	Programma afvalwaterketen	31
2.6	Programma bestuur en organisatie	38
2.7	Belasting- en algemene opbrengsten	49
2.8	Analyse investeringen	57
2.9	Incidentele baten en lasten en structureel rekeningssaldo	64
2.10	Waterschapsbelastingen	65
2.11	Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen	68
2.12	Weerstandsvermogen, - capaciteit en risico's	69
2.13	Financiering, rente en schuldpositie	74
2.14	EMU-saldo	77
2.15	Bedrijfsvoering	79
2.16	Verbonden partijen	81
3	Jaarrekening	87
3.1	Exploitatierkening naar programma's	87
3.2	Begrotingsrechtmatigheid	87
3.3	Exploitatierkening naar kostendragers	88
3.3.1	Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën	88
3.3.2	Toelichting op exploitatierkening naar kostendragers	90
3.4	Bestemming van het resultaat	90
3.5	Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten	92
3.6	WNT	93
3.7	Balans met toelichting	94
3.8	Niet uit de balans blijvende verplichtingen	106
3.9	Gebeurtenissen na balansdatum	108
3.10	Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	109
4	Besluiten jaarverslaggeving 2019	113
5	Bijlage 1: Kerngegevens	114
6	Bijlage 2: Lijst met afkortingen	115

1 Inleiding en jaarcijfers in één oogopslag

Dit jaarverslag 2019 geeft inzicht in de realisatie binnen de programma's van het waterschap Scheldestromen.

De jaarverslaggeving bevat de volgende onderdelen:

- **Jaarverslag:** Per programma is een toelichting opgenomen en in de paragrafen is de financiële positie van het waterschap vermeld (hoofdstuk 2).
- **Jaarrekening:** De jaarrekening omvat de financiële verantwoording van de exploitatierekening en de balans en vormt als zodanig het belangrijkste object voor de controle door de externe accountant (hoofdstuk 3). De besluitvorming is opgenomen in hoofdstuk 4. In de bijlage vindt u gedetailleerde informatie over de investeringen en verbonden partijen.

De jaarverslaggeving is in overeenstemming met de voorschriften (Waterschapswet, het Waterschapsbesluit en de regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen) opgesteld.

De vermelde exploitatiekosten in de kolom 'begroting 2019' betreffen de bedragen inclusief de in de loop van 2019 door de algemene vergadering vastgestelde begrotingswijziging.

Exploitatieresultaat in één oogopslag

Er is in 2019 een positief exploitatieresultaat van € 2,664 miljoen. Van dit exploitatieresultaat heeft € 0,923 miljoen betrekking op kosten waarmee in de begroting 2019 rekening was gehouden maar waarvoor de uitvoering in 2020 plaatsvindt. Het vormen van een bestemmingsreserve uit het resultaat van 2019 maakt deze uitvoering mogelijk. Het netto resultaat van € 1,741 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene- en egaliseringsreserves. Het positieve resultaat wordt voornamelijk veroorzaakt door een positief saldo van incidentele lasten en baten.

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Rekening 2018	Begroting 2019	Rekening 2019
Kosten van de programma's	120.287	120.901	124.163
Opbrengsten programma's (incl inzet reserves)	121.127	120.901	126.827
Bruto resultaat	Voordeel 840	0	2.664
Bestemming: uitgestelde leveringen en diensten	796	0	923
Netto resultaat toe te voegen aan alg. en egaliseringsreserves	Voordeel 44	0	1.741

Investeringsbesteding in één oogopslag

Voor een kredietbedrag van netto € 108 miljoen zijn de lopende investeringen verantwoord in de jaarverslaggeving. Hiervan is € 69 miljoen uitgegeven, diverse projecten lopen door in 2020. Van de € 69 miljoen totale besteding aan lopende projecten is in het boekjaar 2019 ruim € 26 miljoen uitgegeven.

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Krediet	Besteed t/m 2019
Netto krediet / besteding investering van de programma's	108.265	69.542

Omschrijving	Geraamde besteding 2019	Gerealiseerde besteding 2019
Netto besteding investeringen in 2019 van de programma's	29.432	26.300

Waterschap Scheldestromen

Jaarekening 2019

Onze **kosten** € 124,2 mln

Droge voeten

Veilig wonen en werken dankzij:

- 424 kilometer primaire waterkeringen
- 54 gemalen

Voldoende water

Maaien en baggeren van sloten

- 12.482 kilometer

Zorgen dat het niet te droog of te nat wordt dankzij:

- 1.294 stuwen

Schoon water

Een goede waterkwaliteit in de sloten
Schoonmaken van rioolwater in:

- 15 rioolwaterzuiveringen

Veilige wegen en fietspaden

Bermen maaien, groot onderhoud en onderhouden wegbeplanting voor:

- 3.890 kilometer weg

Onze **inkomsten** € 126,8 mln

Belastingen

Iedereen die belang heeft bij het waterschap en ook vervuilers betalen waterschapsbelasting.

€ 91,6 mln

Overige opbrengsten

Inkomsten uit reserve's, eigendomsbeheer (precario, erfpacht, visrecht ed.) en bijdragen van derden.

€ 35,2 mln

Resultaat **+**

€ 2,66 mln

€ 0,92 mln

Uitgestelde werken 2019

€ 1,74 mln

Reserves

Investeringen in **100 projecten**

€ 26,3 mln

2 Jaarverslag

2.1 Programma's

De totale kosten zijn verdeeld over 6 programma's. In onderstaand overzicht zijn de netto kosten per programma, de inzet van de reserves en het bruto- en nettoresultaat weergegeven.

(bedragen x € 1.000)

Programma / resultaat	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Waterkeringen	10.617	10.106	9.842
Watersystemen	28.055	28.282	27.481
Wegen	5.670	6.094	5.902
Afvalwaterketen	24.257	24.809	24.996
Bestuur en Organisatie	25.798	26.984	28.475
Belasting- en algemene opbrengsten	-91.660	-93.718	-97.059
Saldo netto kosten	Nadeel 2.737	Nadeel 2.557	Voordeel 363
Inzet reserves	3.577	2.557	2.301
Bruto resultaat	Voordeel 840	0	Voordeel 2.664
Vorming van bestemmingsreserves		-	
- uitgestelde leveringen en diensten	796	-	923
Netto resultaat toevoegen aan alg- en egalisatie-reserves	Voordeel 44	-	Voordeel 1.741

Per programma wordt in dit hoofdstuk een toelichting gegeven op de prestaties, de externe kosten en opbrengsten, de personeelskosten, de kapitaallasten (rente en afschrijving) en de financieel afgeronde investeringen.

In de monitors over 2019 is er voor gekozen om de prestaties te blijven baseren op de Strategienota 2015 - 2019 en de 3e actualisatie Strategienota 2015 - 2019. Dit is om praktische redenen: Een deel van de nieuwe prestaties kan niet met terugwerkende kracht worden gemonitord en voor een deel van de nieuwe prestaties wordt de wijze van monitoring nog nader uitgewerkt. In het jaarverslag over 2019 is in lijn hiermee eveneens uitgegaan van de prestaties uit de Strategienota 2015 - 2019 (inclusief 3^e actualisatie), maar wordt waar mogelijk ook de voortgang op de nieuwe prestaties uit de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 gerapporteerd.

Belangrijk om hierbij expliciet aan te geven is dat er in de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 uiteraard ook prestaties zijn opgenomen die overeenkomen met prestaties die al waren opgenomen in de Strategienota 2015 - 2019 (inclusief 3e actualisatie). Bij een aantal van deze al bestaande prestaties is de te bereiken doelstelling voor 2019 in de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 bijgesteld. Deze bijstelling bestaat of uit het aanpassen van het te bereiken doel of uit een andere wijze van formulering van het te behalen doel.

In het jaarverslag 2019 is deze bijgestelde doelstelling voor 2019 dan opgenomen om aan te blijven sluiten bij de meest recente stukken. Dit betekent dat bij een andere wijze van formulering de oorspronkelijke doelstelling is komen te vervallen.

Als er sprake is van een nieuwe of bijgestelde doelstelling voor 2019 is dit expliciet aangegeven bij de programma's.

Uit het jaarverslag 2019 blijkt dat 61% van de prestaties is behaald. Daarnaast is er sprake van een aantal doelstellingen waarvan het voor 2019 geformuleerde doel niet is bereikt (27% hiervan is voor 80% tot <100% behaald, 12% is voor <80% behaald). Door de aangepaste opzet in het jaarverslag 2019 ten opzichte van de tussentijdse monitoring over 2019 (zoals hiervoor beschreven) is een 1 op 1 vergelijking niet op alle onderdelen te maken. Een algemeen beeld wat naar voren komt is dat de er sprake is van een verschuiving van circa 10% ten opzichte van de monitor van november 2019 van de categorie 100% behaald naar de categorie 80% tot <100% behaald.

Deze verschuiving van circa 10% wordt voornamelijk veroorzaakt doordat er een aantal prestaties zijn die eind 2019 net iets lager uitkomen dan de doelstelling en waarvan bij de monitor in november 2019 was ingeschat dat deze wel behaald zouden worden. Hierbij kunnen genoemd worden de vangsten muskusrattenbestrijding, het percentage reductie chemicaliënverbruik en het realisatiepercentage investeringen. Daarnaast is er bij een aantal prestaties sprake van een bijstelling van de uit te voeren prestaties op basis van de omstandigheden en de werkelijk geconstateerde situatie in de praktijk (zoals bij maaien en baggeren van waterlopen) of voortschrijdend inzicht gedurende het jaar waardoor de tussentijdse meting een momentopname is (investeringen gerealiseerd binnen de oorspronkelijke planning/oorspronkelijk verleende krediet). Tot slot is er sprake van een verklaring met beperking voor de rechtmatigheid van de jaarrekening 2019.

Wij willen bij de prestaties wel benadrukken dat er sprake is van prestaties die qua belang niet één op één met elkaar vergelijkbaar zijn.

Een algemene toelichting op de personeelskosten en de kapitaallasten is hieronder opgenomen omdat deze op ieder programma van toepassing is.

Personeelskosten:

Per programma zijn de netto personeelskosten opgenomen. De totale kosten bedragen € 38,3 miljoen en de opbrengsten € 0,4 miljoen. Van het saldo van € 37,9 miljoen is € 2,9 miljoen toegerekend aan de uitvoering van de investeringen. De netto personeelslasten bedragen daarmee € 35 miljoen. Dit is € 0,3 miljoen meer dan begroot. Dit komt doordat er binnen de exploitatie meer personeel is ingehuurd omdat vacatures nog niet of later zijn ingevuld. De personeelsformatie bedraagt eind 2019 448,5 fte (begroot 461,1). De verwachting is de vacatures in 2020 in te vullen.

De netto personeelskosten van € 35 miljoen zijn verantwoord op de programma's.

Kapitaallasten:

De totale rente- en afschrijvingskosten (inclusief rentebaten/dividend) van alle programma's bedragen per saldo € 22,3 miljoen, dit is € 1,3 miljoen minder dan geraamd. Het grootste verschil betreft een gerealiseerde renteclick van € 0,8 miljoen uit een beleggingsproduct met een gegarandeerd rendement. Hierbij worden beursrendementen in enig jaar "vastgeklikt". De looptijd van het beleggingsproduct is op 2 juli 2019 geëindigd. Ook is er € 0,5 miljoen meer dividend ontvangen geraamd. Er zijn lagere rentekosten van vaste geldleningen en de kasgeldleningen (€ 0,3 miljoen), de rentepercentages zijn in werkelijkheid lager dan begroot. De afschrijvingskosten, als onderdeel van de totale kapitaallasten, bedragen ruim € 20 miljoen en zijn ruim € 0,3 miljoen hoger dan begroot.

2.2 Programma waterkeringen

Strategisch doel:

Het beheersgebied is tegen wateroverlast door buitenwater beveiligd

Het waterschap heeft als taak dat alle primaire en regionale waterkeringen die in beheer zijn bij waterschap Scheldestromen voldoen aan de daarvoor gestelde en nog nader te stellen normen. In de Waterwet zijn de nieuwe normen vastgelegd waaraan de primaire waterkeringen moeten voldoen. De provincie Zeeland stelt de normen voor de regionale keringen vast. Het waterschap beoordeelt of de primaire keringen in haar beheersgebied aan de wettelijke normen voldoen. Als een primaire waterkering niet voldoet, worden de betreffende dijkvakken en kunstwerken aangemeld voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Middels maatregelen van beheer en onderhoud worden de waterkeringen op het gewenste onderhoudsniveau gehouden.

Het beleid en beheer voor de waterkeringen is vastgelegd in het Waterkeringenbeheerplan 2016-2020. Dit plan geeft aan welke doelen op de diverse niveaus het waterschap nastreeft en met welke aanpak we deze doelen willen bereiken.

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator (Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Percentage van de primaire waterkeringen dat beoordeeld is op basis van de nieuwe veiligheidsnormering (*1)	5% - 10%	9%	Ja
Aantal oefeningen van de crisisorganisatie inclusief evaluatie	1	1	Ja
De organisatie voldoet aan de inrichtingseisen van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen (%) (*2)	40% - 50%	45%	Ja
De organisatie voldoet aan de uitvoeringseisen van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen (%) (*2)	20% - 30%	35%	Ja

*1/*2: Betreft bestaande prestatie(s) waarvoor de te bereiken doelstelling voor 2019 in de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 is bijgesteld. Deze bijstelling bestaat of uit het aanpassen van het te bereiken doel (*1) en in een aantal gevallen uit een andere wijze van formulering van het te behalen doel (*2). Bij een andere wijze van formulering is de oorspronkelijke doelstelling komen te vervallen.

Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

Percentage van de primaire waterkeringen dat beoordeeld is op basis van de nieuwe veiligheidsnormering

In 2017 is gestart met het beoordelen van de primaire waterkeringen op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormering. Hiervoor is op landelijk niveau, onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), een nieuw Wettelijk Beoordelings Instrumentarium (WBI) en Ontwerpinstrumentarium (OI) opgesteld. Het WBI en het OI worden op basis van ervaringen verder geoptimaliseerd. Hiervoor is in 2019 door waterschap Scheldestromen de nodige input geleverd o.a. voor de periodieke landelijke voortgangsrapportage. Door de Unie van Waterschappen wordt de wettelijke beoordeling gecoördineerd en initiatie-

ven genomen voor kennisuitwisseling alsmede het opstellen van voortgangsrapportages die besproken worden met het ministerie van I&W en de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT).

In 2019 is 6% van het areaal aan primaire waterkeringen beoordeeld. Tot en met 2019 is 9% beoordeeld (cumulatief). Dit valt binnen de in de begroting afgesproken bandbreedte van 5%-10%. Medio 2022 moet 100% van de primaire waterkeringen van een veiligheidsoordeel zijn voorzien.

In 2019 is ingezet op uitbreiding van de personele capaciteit en gedeeltelijke uitbesteding om de doelstellingen te kunnen realiseren.

Aantal oefeningen crisisorganisatie inclusief evaluatie

Op 19 december 2018 is een integrale calamiteitenoefening voor waterkeringen gehouden. Deze oefening is in 2019 geëvalueerd. Verder zijn in 2019 oefeningen gehouden volgens het geactualiseerde OTO plan (trainingen ICO's, voorzitters WAT/WOT, gouden driehoek, calamiteitentraining bestuurders en systeem oefening). De systeem oefening is in september 2019 en de GO Live oefening in oktober 2019 succesvol afgerond. De geconstateerde verbeterpunten uit deze oefeningen worden opgepakt. Verder is in 2019 gestart met het implementeren van netcentrisch werken. Met voornoemde oefeningen, trainingen en het implementeren van netcentrisch werken is in 2019 ingezet op het verder ontwikkelen van de crisisorganisatie, om daarmee ook een professioneel en betrouwbaar crisispartner te zijn in de regio. De in de begroting afgesproken doelstelling voor 2019 is hiermee gehaald. Voornoemde ontwikkeling van de crisisorganisatie zal in 2020 worden voortgezet o.a. via een programma voor Oefenen, Trainen en Opleiden.

De organisatie voldoet aan de inrichtingseisen en uitvoeringseisen van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen (%)

De indicatoren zijn aangepast in de nieuwe Strategienota. De Veiligheidsrapportage over 2018 is in 2019 opgesteld en bestuurlijk vastgesteld. De coördinatoren op de deelprocessen voor de Zorgplicht zijn aangewezen. Ingezet is op uitbreiding van personele capaciteit (tijdelijke inhuur voor de rest van 2019 ten behoeve van het opstellen nieuw inspectieplan en onderhoudsplan) en vanaf 2020 op uitbreiding van de vaste formatie (werving eind 2019 afgerond) conform besluit DB van 18 juni 2019. Door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) is op 5 november een audit uitgevoerd op de stand van zaken in de uitvoering van het verbeterplan. Op 18 november 2019 heeft ILT gerapporteerd aan het dagelijks bestuur. Geconstateerd is dat de nodige stappen zijn gezet om te gaan voldoen aan het wettelijk kader Zorgplicht en deze is geborgd in de organisatie. De tekortkomingen die waren geconstateerd bij de audit in 2017 zijn opgeheven. Tegelijkertijd is vastgesteld dat de planning van verbetermaatregelen niet op alle onderdelen wordt gehaald maar dat wel tegelijkertijd in de Strategienota de ambitie om eind 2021 te voldoen, bestuurlijk is vastgelegd.

De stand van zaken betreffende de implementatie van de diverse activiteiten die onderdeel zijn van de Zorgplicht op de primaire waterkeringen wordt jaarlijks als onderdeel van de veiligheidsrapportage gerapporteerd aan het bestuur en ook aan ILT. De gemiddelde score op de inrichting komt uit op 45% en die voor de uitvoering op 35%. Deze zijn daarmee in lijn met de ambities in de nieuwe Strategienota.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma waterkeringen

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Het waterschap is, evenals de collega waterschappen, Rijkswaterstaat en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat partner in de alliantie Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In 2018 is een extern onderzoek gedaan naar de positie en ontwikkeling van het HWBP, mede gezien de grote versterkingsopgave in de komende jaren. Dit heeft geleid tot een vervolgopdracht voor herijking op de kerntaken, werkwijze en governance voor het HWBP. In

2018 is een nieuwe programmadirectie aangetreden die hier samen met de alliantiepartners invulling aan gaat geven. Dit is in 2019 verder opgepakt. Zo is gestart met de evaluatie van de subsidieregeling. Deze evaluatie zal naar verwachting in 2020 worden afgerond. Het waterschap is ambtelijk en bestuurlijk betrokken bij deze ontwikkelingen en zal ook in 2020 de nodige inzet blijven leveren om te komen tot een stabiel landelijk programma.

Vergunningenbeleid

In 2018 is het nieuwe vergunningenkader bestuurlijk in ontwerp vastgesteld en ter inzage gelegd. In het eerste kwartaal van 2019 is het vergunningenkader, na verwerking van de ingekomen zienswijzen definitief vastgesteld.

Regionale waterkeringen

Voor de natte regionale waterkeringen heeft in 2018 een herziening van de normstelling door de provincie Zeeland plaatsgevonden. De nieuwe normen zijn vastgelegd in de omgevingsverordening. Het waterschap heeft actief deelgenomen aan de totstandkoming van de nieuwe normering door de inzet in het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW). In 2019 is dit voortgezet met het oog op de herziening van de normstelling voor de droge regionale keringen alsmede ook de stelselherziening.

De uitgangspunten voor de normering en stelselherziening voor de droge regionale waterkeringen zijn samen met de provincie Zeeland bepaald. Het stelsel van droge regionale waterkeringen, ook wel compartimenteringskeringen genoemd, is een invulling van de Europese Richtlijn Overstromings Risico's en heeft een functie om in geval van een doorbraak van een primaire waterkering de gevolgschade te beperken. Samen met de Provincie Zeeland, de Veiligheidsregio Zeeland en de gemeenten zijn aan de hand van overstromingsmodellen uitwerkingen per gebied gemaakt. Ook heeft Deltares in opdracht van het waterschap in 2019 aanvullend onderzoek gedaan naar nut en noodzaak in termen van kosten en risico. Dit heeft in december 2019 geleid tot een voorgenomen besluit van de provincie Zeeland, in overleg met het waterschap, voor de normering en de stelselherziening. In 2020 volgen de inspraakprocedures en afronding van deze besluitvorming. In 2050 moeten de regionale keringen aan de vastgestelde normen voldoen.

Onderzoek cultuurhistorische waarden

In 2019 is de totale inventarisatie van cultuurhistorische waarden van de primaire waterkeringen van het waterschap afgerond. De eindrapportage is eind 2019 verschenen en voor de diverse overheids- en maatschappelijke organisaties gepresenteerd in het waterschapskantoor in Middelburg. Voor de regionale waterkeringen is, gezien het project NRW, nog geen inventarisatie van cultuurhistorische waarden opgestart.

Vooroeververdediging

Eerder is door het ministerie van I&W aangegeven dat de overeenkomst met betrekking tot de financiering van de versterking van de vooroevers voor Zeeland eind 2021 niet verlengd zou worden. In 2018 zijn de onderhandelingen met het ministerie afgerond waarbij het waterschap de komende jaren een financiële bijdrage zal ontvangen voor de vooroevers die in 2018 niet voldeden aan de waterveiligheidsnorm conform het nieuwe beoordelingsinstrumentarium, en nog niet waren opgenomen in het lopende versterkingsprogramma. Voor de onderbouwing hiervan zijn de nodige onderzoeken uitgevoerd o.a. ook door Deltares. Daarnaast is op landelijk niveau een nieuw kader voor beheerafspraken tussen de waterbeheerders opgesteld voor onderhoud en versterking van de vooroevers. De toekomstige financiering maakt daar ook onderdeel van uit. De voorbereiding voor betreffende werkzaamheden is in 2019 gestart met het oog op de afronding van de werken in 2026.

Waterdunen

Op 26 september 2019 is de getijdenduiker in Waterdunen in bedrijf gesteld. Om dit mogelijk te maken waren er baggerwerkzaamheden in het Killetje nodig en zijn er monitoringsonderzoeken opgestart om te verifiëren of de stroomsnelheden die in de praktijk optreden overeen-

komen met de berekeningen bij het ontwerp van de getijdenduiker en ook de bodembescherming die aan de buiten- en binnenzijde is aangebracht. Tevens zijn ook nog aanpassingen in de software doorgevoerd aan de hand van de resultaten van de monitoring en de functionele eisen die voortkomen uit de beheermaatregelen van het plangebied.

De bovengenoemde maatregelen zijn opgenomen in een plan van aanpak dat gezamenlijk door het waterschap en de provincie Zeeland is opgesteld. De externe opdrachten voor de uitvoering van de maatregelen zijn door het waterschap op de markt gezet en vervolgens heeft er een financiële verrekening plaatsgevonden met de provincie Zeeland.

In 2019 is gebleken dat het totale systeem van Waterdunen (getijdenduiker in combinatie met het intergetijdengebied) nog niet voldoet aan de eisen die vanuit de Waterwet worden gesteld. In 2019 is door de Provincie Zeeland in samenwerking met het waterschap opdracht gegeven om de onderzoeken welke maatregelen nog getroffen moeten worden om te zorgen dat aan de wettelijke eisen voor de waterveiligheid wordt voldaan. Omdat het een zeer innovatief project betreft is daarin ook maatwerk nodig. De resultaten van dit onderzoek zullen in 2020 beschikbaar zijn en dan zal ook de uitvoering van de maatregelen begroot en ingepland worden.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Externe kosten	8.266	7.415	8.324
Externe opbrengsten	-963	-501	-1.950
Personeelskosten	2.883	2.781	3.070
Rente en afschrijving	431	411	399
Netto kosten programma waterkeringen	10.617	10.106	9.843

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

Het grootste deel van de externe kosten omvat het beheer en onderhoud van de primaire waterkeringen. Naast de solidariteitsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma valt hieronder ook het onderhouden van duinen, dijken, strandhoofden/strekdammen en kunstwerken. In veel geringere mate vond onderhoud plaats aan regionale waterkeringen en kunstwerken. Het andere deel van de externe kosten omvat onderzoekskosten die nodig zijn voor de veiligheidsbeoordeling van de primaire waterkeringen en onderzoeken / advisering gerelateerd aan beleidsontwikkeling, zorgplicht en crisisbeheersing.

De totale externe kosten vallen 12,3% hoger uit. Twee ontwikkelingen zijn hiervoor in belangrijke mate verantwoordelijk. De solidariteitsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) was fors hoger. De oorzaak hiervan is dat het projectgebonden aandeel, afgeleid van de actuele HWBP-programmering, met een lager bedrag in de Deltafondsbegroting is opgenomen dan het jaar ervoor. Omdat de totale HWBP-bijdrage voor meerdere jaren is vastgesteld stijgt de solidariteitsbijdrage. Daarnaast is in 2019 het projectplan 'Kurk eraf' in uitvoering gekomen voor het in gebruik stellen van de getijdenduiker in Waterdunen. Deze werkzaamheden waren in de oorspronkelijke begroting niet voorzien, maar zijn in de eerste moni-

tor gemeld. Tegenover de extra kosten staan in dit geval extra opbrengsten van de provincie Zeeland.

De verschillende soorten onderzoek, die in de begroting waren opgenomen zijn slechts gedeeltelijk gerealiseerd. Het geplande cultuurhistorisch onderzoek voor regionale waterkeringen is niet uitgevoerd in afwachting van de resultaten voor de nieuwe normering. Ook de grondonderzoeken voor de wettelijke beoordeling van primaire waterkeringen laten fors lagere kosten zien. De oorzaken hiervan zijn een tekort aan personele capaciteit, zowel bij het waterschap als de marktpartij. Hierop is geanticipeerd door een deel van dit budget te bestemmen voor inhuur, die is ingezet voor de wettelijke beoordeling. Daarnaast zijn middelen doorgeschoven via uitgestelde werken om in 2020 deze onderzoeken met betrekking tot de wettelijke beoordeling alsnog uit te voeren.

De kosten voor het reguliere onderhoud aan waterkeringen en kunstwerken zijn lager dan begroot. Bovendien zijn binnen de verschillende soorten onderhoud enkele verschuivingen doorgevoerd. Het onderhoud aan nollen, havendammen en strandhoofden is geminimaliseerd. Inzet is om eerst de wettelijke beoordeling van de waterkeringen af te ronden en daarmee duidelijk te hebben welke bijdrage nollen, havendammen etc. hebben in het wel of niet voldoen aan de waterveiligheidsnorm. Op basis daarvan zal een afweging worden gemaakt bij het plannen van onderhoud. De beschikbare budgetten zijn vervolgens voor een groot deel ingezet voor het onderhoud van kunstwerken en specifiek voor het onderzoek naar de oorzaak van een mechanische storing bij het sluiten van de sluisdeuren bij de keersluis Zierikzee.

In de zomerperiode was opnieuw sprake van droogte waardoor de kosten voor het maaien van dijken e.d. lager zijn uitgekomen. Bij de Kop van Schouwen is voor rekening van Rijkswaterstaat een zandtransport uitgevoerd om de zeereep aan te vullen ter bescherming van de drinkwaterwinning. Dit maakt onderdeel uit van een pilot die daar wordt uitgevoerd met een aangepast regime voor zandsuppleties en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De kosten voor verwante belangen (recreatie) zijn hoger met name als gevolg van het herstellen van duinpad 'Groedse Duintjes'.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten, die in de begroting zijn opgenomen zijn bijdragen en vergoedingen van werkzaamheden voor derden. In de begroting zijn deze voor het grootste deel gerelateerd aan het Veenmeer en de Projectorganisatie Waterveiligheid.

De totale externe opbrengsten vallen veel hoger uit ten opzichte van de begroting. Dit betreft de bijdrage van de provincie Zeeland in de uitgevoerde activiteiten voor het in bedrijf stellen van de getijdenduiker in Waterdunen zoals eerder aangegeven. Daarnaast zijn de kosten voor het zandtransport bij de Kop van Schouwen doorberekend aan Rijkswaterstaat.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 10,4% hoger uit dan bij de begroting ingeschat. In 2019 is er personeel ingehuurd voor de beoordeling van zorgplicht en wettelijke beoordeling instrumentarium primaire waterkeringen (link met onderdeel over gedeeltelijke realisatie onderzoeken onder toelichting externe kosten). Dit was niet voorzien in de begroting 2019, inmiddels is hiervoor in de begroting 2020 een uitbreiding opgenomen binnen de eigen formatie.

Rente en afschrijving

De rentekosten vallen iets lager uit door lagere rentekosten op vaste geldleningen en kasgeldleningen. De afschrijvingskosten zijn ook iets lager dan in de begroting voorzien. In totaal zijn de kosten 2,9% lager dan voorzien.

Investerings

Hieronder is een overzicht opgenomen van de investeringen, onderverdeeld in financieel afgeronde - en onderhanden investeringen.

x € 1.000

Project	Projectnaam	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Versterkt krediet			Totale besteding t/m 2019			Besteding 2019 netto
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto	
<i>Financieel afgerond</i>										
PRJ1410	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2018	12-2018	4-2019	327	0	327	343	0	343	203
PRJ1478	Keersluis Zierikzee	9-2018	12-2018	365	0	365	387	0	387	171
<i>subtotaal</i>				692	0	692	729	0	729	374
<i>Onderhanden investeringen</i>										
PRJ1003	Projekt Zwakke Schakels (algemeen)	11-2016	11-2016	0	0	0	3.084	3.084	0	0
PRJ1011	HWBP Emanuelpolder	10-2015	10-2015	5.125	4.613	513	2.701	2.701	0	0
PRJ1013D	HWBP Hansweert-Kerncentrale (245-2)	-	4-2026	342	308	34	90	0	90	0
PRJ1013E	HWBP Zuid-Beveland Oost, Oosterschelde (240)	-	4-2027	303	272	31	4	0	4	0
PRJ1013F	HWBP Kanaal Zuid-Beveland Dr30 (24P)	-	4-2027	0	0	0	2	0	2	0
PRJ1013G	HWBP Zuid-Beveland Oost, Westerschelde (24R)	-	1-2029	157	142	15	1	0	1	0
PRJ1013H	HWBP Hansweert (245-1)	-	1-2025	3.883	3.494	389	3.713	3.341	371	165
PRJ1013I	HWBP Aansluiting kerncentrale-Tennet(245-3)	-	4-2023	30	27	3	3	0	3	0
PRJ1013L	HWBP St. Annaland (24T)	-	4-2022	50	45	5	33	0	33	31
PRJ1440A	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2020	12-2020	12-2020	320	0	320	19	0	19	19
<i>subtotaal</i>				10.210	8.900	1.310	9.650	9.127	523	215
<i>In voorbereiding</i>										
PRJ1512	Westhavendam Breskens	-	-	0	0	0	4	0	4	4
<i>subtotaal</i>				0	0	0	4	0	4	4
<i>Totaal waterkeringen</i>				10.902	8.900	2.002	10.383	9.127	1.256	594

Toelichting afgeronde investeringen en belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1410 Aanlegvoorzieningen Veerse Meer

De houten damwand bij het eiland de Haringvreter, waar boten kunnen aanmeren, is vervangen door een kunststof damwand (totale lengte 114 m). Verder is het haventje gebaggerd en is de drijvende steiger vervangen door een vaste steiger. Het werk is eind 2018 gestart en liep door tot en met het tweede kwartaal in 2019. Gezien de omvang van het werk is een aanvullend krediet verstrekt op het eerder in de begroting opgenomen reguliere investeringskrediet.

PRJ1478 Keersluis Zierikzee

De volledige elektrische installatie van de keersluis Zierikzee is vervangen. De werkzaamheden zijn in de tweede helft van 2018 gestart en zijn eind april 2019 afgerond (afwerking restpunten). Eind 2018 functioneerde de keersluis met de nieuw geïnstalleerde installatie. Naar aanleiding van de aanbesteding van het werk, waarbij uit een analyse is gebleken dat de prijzen van zowel arbeid als materiaal over de gehele linie hoger uitkwamen, is een extra krediet van

€ 100.000,- verstrekt. De lichte overschrijding ten opzichte van het krediet betrof meerwerk, nl. het vervangen van een 10KV leiding.

PRJ1013H Hoogwaterbeschermingsprogramma, Hansweert

De dijk bij Hansweert zal over een lengte van ruim vijf km worden versterkt. Dit omdat deze niet voldoet aan de waterveiligheidsnorm. De HWBP-projecten kennen drie fasen, te weten de verkennings-, planvormings- en realisatiefase. In 2018 is de verkenningsfase afgerond waarbij een aantal kansrijke alternatieven voor het uitvoeren van de maatregelen zijn bepaald. Deze alternatieven zijn aan de interne en externe stakeholders gepresenteerd. De kansrijke alternatieven zijn in 2019 verder uitgewerkt tot het voorkeursalternatief dat bestuurlijk is vastgesteld. Vervolgens is gestart met de planuitwerkingsfase die in 2020 zal worden voortgezet. Onderdeel hiervan is de in 2019 gestarte voorbereidingen om te komen tot een bouwteam (samenwerkingsverband van waterschap, ingenieursbureau en aannemer).

Overige

Projecten Hoogwaterbeschermingsprogramma

Projecten die onderdeel zijn van het Hoogwaterbeschermingsprogramma worden voor 90% gesubsidieerd op basis van voorcalculatie. Voor projecten waarbij een subsidiebeschikking is vastgesteld wordt deze subsidie ook opgenomen in de (jaarlijkse) bestedingen. Voor projecten, die nog geen beschikking hebben ontvangen, wordt deze subsidie niet verantwoord.

PRJ1026 Aankoop primaire waterkeringen 2016

In 2016 zijn verschillende percelen water/strand gekocht van het Rijk ter hoogte van Cadzand-Bad op basis van een berekende oppervlakte van 52.018 m². In 2019 heeft de werkelijke uitmeting plaatsgevonden en hieruit blijkt dat de werkelijke oppervlakte 48.277 m² bedraagt. Deze correctie resulteert in een restitutie van € 10.736,67, die op deze investering is verrekend.

2.3 Programma watersystemen

Strategisch doel: Schoon en voldoende (niet te veel en niet te weinig) oppervlaktewater

Doel van het waterbeheer is het bereiken en in stand houden van een goede toestand van de watersystemen. Basis voor het watersysteemprogramma is het in november 2015 vastgestelde Waterbeheerplan 2016-2021. De hierin beschreven inzet voor waterschap Scheldestromen is om alle watersystemen in het beheergebied in 2027 voor 100% op orde te hebben voor wat betreft WB21 (ernstige en langdurige wateroverlast of watertekort wordt zoveel mogelijk voorkomen), GGOR (waterpeilen zijn optimaal afgestemd op het grondgebruik oftewel de functies landbouw, natuur en wonen) en KRW (het oppervlaktewater is schoon en gezond). Dit sluit aan op de doelstelling van de KRW, die erop gericht is om alle KRW-waterlichamen uiterlijk in 2027 op orde te hebben, betreffende schoon en gezond oppervlaktewater (*Bron: Strategienota*).

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator (vervallen in Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Percentage adviezen in de watertoetsen, die door gemeenten worden overgenomen	95%	97%	Ja
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (KRW) volledig op orde te brengen	62%	62%	Ja
Percentage van de KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht	29%	29%	Ja
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (WB21) volledig op orde te brengen	62%	62%	Ja
Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (GGOR) volledig op orde te brengen	62%	62%	Ja
Aantal aan te leggen vispassages (per jaar)	7	7	Ja
Percentage van 8417 km waterloop in het landelijk gebied dat is gemaaid	99%	92%	Nee
Percentage van de te baggeren waterlopen in het stedelijk en landelijk gebied dat is gebaggerd	99%	90%	Nee
Percentage verleende vergunningen dat binnen 6 weken wordt afgerond (binnen gehele waterschap)	90%	68%	Nee
Percentage verleende vergunningen binnen de wettelijke termijn (binnen gehele waterschap)	100%	87%	Nee
Aantal vangsten van muskusratten per kilometer waterloop	≤ 0,15	0,16	Nee

Prestatie-indicator (Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Planvorming Wateropgave afgerond: het gebied is doorgerekend op basis van de inundatienormen (%) (*2)	75% - 85%	73%	Nee
Het gebied heeft een actueel vastgesteld peilbesluit (%) (*1)	61%	61%	Ja
Verruiming KRW waterlichamen door aanleg van flauwe oevers (per jaar) (*1)	5 km	4,4 km	Nee
Percentage van het beheergebied dat bereikbaar is gemaakt voor vis (*1)	45%	47%	Ja
Aantal afwijkingen van de brandbreedte in het beheergebied (door technisch falen)	≤5	1	Ja

***1/*2:** Betreft bestaande prestatie(s) waarvoor de te bereiken doelstelling voor 2019 in de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 is bijgesteld. Deze bijstelling bestaat of uit het aanpassen van het te bereiken doel (*1) en in een aantal gevallen uit een andere wijze van formulering van het te behalen doel (*2). Bij een andere wijze van formulering is de oorspronkelijke doelstelling komen te vervallen.

***3:** Betreft nieuwe prestatie(s) op basis van de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 waar de mogelijkheid aanwezig is om ook de voortgang te rapporteren over 2019.

Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

Percentage adviezen in de watertoetsen, die door gemeenten worden overgenomen

Via het watertoetsproces en de juridisch planologische analyses van ruimtelijke plannen worden de waterschapsbelangen geborgd. Daarnaast vindt in het werkveld ruimtelijke ordening proactieve advisering plaats richting derden om zo de waterschapsbelangen optimaal te kunnen dienen.

Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (KRW) volledig op orde te brengen

Uitvoering van investeringsmaatregelen voor wat betreft de KRW is met 62% in lijn met de ambitie.

Percentage van de KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht

In de realisatie van maatregelen wordt prioriteit gegeven aan de KRW-waterlichamen waar nog een grote opgave ligt, dus een bewuste keuze om prioriteit te leggen op de aanleg in waterlichamen waar het laagste percentage natuurvriendelijke oevers aanwezig is.

Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (WB21) volledig op orde te brengen

Uitvoering van investeringsmaatregelen voor wat betreft de KRW is met 62% in lijn met de ambitie.

Percentage uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit (GGOR) volledig op orde te brengen

Uitvoering van investeringsmaatregelen voor wat betreft de KRW is met 62% in lijn met de ambitie.

Aantal aan te leggen vispassages (per jaar)/Percentage van het beheergebied dat bereikbaar is gemaakt voor vis

In 2019 zijn overeenkomstig de planning 7 vispassages aangelegd.

Percentage van 8417 km waterloop in het landelijk gebied dat is gemaaid

Bij de uitvoering van de werkzaamheden kan jaar afhankelijk op basis van de omstandigheden een bijstelling plaatsvinden van de voorgenomen uit te voeren prestaties. Bij het maaien is dit het geval geweest.

Percentage van de te baggeren waterloop in het landelijk gebied waarvan de baggerspecie is verwijderd en verspreid

Er is sprake geweest van een herbeoordeling op basis van de werkelijk geconstateerde situatie in de praktijk. Dit heeft geleid tot een neerwaartse bijstelling van het aantal kilometers waarvoor baggerspecie is verwijderd en verspreid. De bijstelling betreft voornamelijk in het secundaire en tertiaire stelsel.

Percentage verleende vergunningen dat binnen 6 weken wordt afgerond (binnen gehele waterschap)/ Percentage verleende vergunningen binnen de wettelijke termijn (binnen gehele waterschap)

Aanvragen met omvangrijkere ruimtelijke ingrepen vergden in sommige situaties een iets langere behandeltermijn om tot een zorgvuldige besluitvorming te komen. Deze situaties zijn met de aanvragers van de vergunningen gecommuniceerd. Daarnaast zijn er veel aanvragen van grondwateronttrekkingen (landbouw) ontvangen, dit leverde extra werkdruk op.

Aantal vangsten van muskusratten per kilometer waterloop(v/km)

Het vangstresultaat (0,16 v/km) geeft aan dat het gebied niet voldoet aan de landelijke doelstelling waarbij de norm tot 27 september 2019 was gesteld op <0,15 v/km. Hierna is de norm bijgesteld tot een “*totale verwijdering tot aan de landsgrens*”. Dit doel moet in 15 jaar worden gerealiseerd (in 2034). Wel is zichtbaar dat de vangstresultaten met 5% zijn gedaald ten opzichte van 2018.

Planvorming Wateropgave afgerond: het gebied is doorgerekend op basis van de inundatienormen (%)

Van de 15 gebieden zijn er 11 doorgerekend. De laatste 4 ronden we in 2020 af.

Het gebied heeft een actueel vastgesteld peilbesluit (%)

Project is in volle gang met risico's op de planning. Volgt de aangepaste planning PWO om eind 2020 het hele gebied voorzien te hebben van actuele peilbesluiten.

Verruiming KRW-waterlichamen door aanleg van flauwe oevers (per jaar)

Doelstelling voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers is om in de periode 2016-2021 68 km oever aangelegd te hebben. In 2019 is 4,4 km natuurvriendelijke oever aangelegd. Als gevolg van m.n. capaciteitsproblemen op het vlak van grondverwerving werd de doelstelling van 5,0 km niet gehaald.

De totale realisatie gedurende de looptijd van het Waterbeheerplan (WBP) en Stroomgebiedbeheerplan (SGBP) 2016-2021 zal uitkomen op 51 km in plaats van 68 km. Dit is enerzijds ingegeven doordat de vrijwillige verkoop van gronden terugloopt en anderzijds is dit het gevolg van een bewuste keuze om tijdelijk de inspanning voor de aanleg van de natuurvriendelijke oevers te verlagen en te beperken tot oevers waar ook andere doelen(WB21/GGOR) worden gediend, of waar het doorzicht in het water een knelpunt is. De reden hiervan is dat het effect van de natuurvriendelijke oevers onvoldoende tot uiting komt in de biologische kwaliteitselementen (macrofauna, macrofyten, vis en fytoplankton) wat het uiteindelijke doel ach-

ter deze maatregel is (Kaderrichtlijn Water). De komende jaren zal duidelijk worden welke maatregelen doelmatig zijn om de waterkwaliteitsdoelen in 2027 te kunnen halen. Het resultaat om in 2027 136 km natuurvriendelijke oevers aan te leggen, houden we daarmee vast, tot er zekerheid is over de effectiviteit van natuurvriendelijke oevers.

Aantal afwijkingen van de bandbreedte in het beheergebied (door technisch falen)

Geen bijzonderheden.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma watersystemen

Plannen van derden watersystemen

De inzet van het waterschap in de Zuidwestelijke Delta is voortgezet met als doel onze strategische belangen te behartigen. Hierin is de zoetwaterbeschikbaarheid een wezenlijk onderdeel. In 2019 is gewerkt aan een nieuw maatregelenpakket voor zoetwater voor de periode van 2022-2027.

Droogte en zoetwater

Het waterschap heeft zijn uiterste best gedaan om het effect van de extreme droogte in 2019 beperkt te houden. Doordat het waterschap in de winter van 2018/2019 de peilen op zomerpeil heeft gehouden in plaats van op winterpeil, zijn de peilen ondanks de droogte redelijk stabiel gebleven. Naar aanleiding van de extreme droogte van 2018 is in 2018 een actieplan droogte opgesteld om de taak 'droogte' structureel en integraal op te gaan pakken, op strategisch, tactisch en operationeel niveau, hieraan is voornamelijk op operationeel niveau invulling aan gegeven i.v.m. capaciteitsgebrek. Op 24 april 2019 is de applicatie "Waterinfo Scheldestromen" <http://www.scheldestromen.nl/waterinfo> gepubliceerd waarin gegevens van waterstanden en zoutgehalte ontsloten worden.

In samenspraak met de provincie is gewerkt aan nieuw grondwaterbeleid en regelgeving. De herziene versie van de Nota Grondwater is vastgesteld door het dagelijks bestuur op 2 juli 2019. Hiermee sluit het grondwaterbeleid weer goed aan op de actuele bovenliggende beleidskaders en de recentste inzichten omtrent duurzaam beheer en gebruik van grondwater. Tevens zijn vervolgcacties benoemd voor o.m. verdergaande beleidsuitwerking, verbetering van de instrumenten en informatie.

Met onder meer de provincie is een samenwerkingsovereenkomst aangegaan voor het project 'Zoet-zout grondwatermodelleringstool Provincie Zeeland' dat de basis moet leggen voor de update van het bestaande Zeeland-model (grondwater). Het project beoogt de ontwikkeling van grondwatertools die regionaal/lokaal toepassing kunnen krijgen o.a. bij het realiseren van onze ambities m.b.t. duurzaam grondwaterbeheer en zoet waterbeschikbaarheid.

Met ZLTO en provincie is gewerkt aan de openstelling in 2019 van een POP3-subsidie fysieke investeringen, thema water. Het doel is om agrariërs te stimuleren zelf maatregelen te treffen om water langer vast te houden c.q. te conserveren en/of efficiënter te gebruiken (stuw-tjes, drainage, ondergrondse opslag, druppelirrigatie etc.). Van de openstelling is goed gebruik gemaakt door agrariërs. Daarop is vervolgens de RVO alle aanvragen gaan beoordelen voor uitvoering in 2020 en 2021.

Samen met onder meer de gemeente Schouwen-Duiveland en opleidings- en kennisinstituten wordt bijgedragen aan Living Lab 'Het Zout', waarin verschillende initiatieven worden opgepakt die bijdragen aan ons zoetwaterbeleid en waarbij ook gebruikers actief worden betrokken. Samen met gebruikers zijn veldmetingen verricht, enerzijds om de agrariërs bewust te maken van het aanwezige zoetwater en anderzijds om inzicht te krijgen in het lokale watersysteem. De in 2018 gestarte pilot met waterconserveringsstuwen in brak gebied (Noord Beveland) is verder opgepakt in samenspraak met enkele agrariërs, met vergelijkbare doelen als het meten van het oppervlaktewater op Schouwen-Duiveland. In beide projecten neemt het enthousiasme van de agrariërs toe.

In Zeeuws-Vlaanderen wordt met onder andere Evides gesproken over het hergebruik van effluent. Deze gesprekken bevinden zich nog in de verkennende fase.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Externe kosten	13.765	12.637	12.179
Externe opbrengsten	-974	-216	-283
Personeelskosten	7.798	7.990	7.828
Rente en afschrijving	7.466	7.871	7.757
Netto kosten programma watersystemen	28.055	28.282	27.481

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

De externe kosten vallen 3,6 % lager uit dan begroot. Dit komt voornamelijk doordat bij plannen watersystemen geplande projecten/bijdragen niet gerealiseerd zijn in 2019 en doorschuiven naar latere jaren (middelen doorgeschoven via uitgestelde werken naar 2020) zoals ; cofinanciering POP3 project fysieke investeringen thema Water (zoetwaterbudget), proef sub irrigatie Rusthoeve (zoetwaterbudget), waterkwaliteit Waterhouderij en actualisatie waterbodempkwaliteitskaarten. In totaal is dit 1,9 % van het begrotingstotaal watersystemen.

De onderhoudskosten zijn op totaalniveau nagenoeg conform de begroting. De belangrijkste verschuivingen zijn dat de maaikosten behoorlijk lager zijn dan begroot doordat bij inventarisatie begroting uitgegaan is van meer dan dat daadwerkelijk uitgevoerd moest worden. Daarnaast zijn de kosten schoonmaken duikers en maaien bebouwd gebied lager. Hierdoor kon meer oeverherstel uitgevoerd worden en zijn de hogere kosten houtopslag in Zeeuws-Vlaanderen en de hogere kosten baggeren door een niet begrote schadeclaim en inmeten 2021, gedekt.

De betuining Sloeweg voor de Provincie is naar 2020 geschoven door latere oplevering van de weg door Provincie en slechte weer eind 2019. Doordat de subsidiegoedkeuring van het werk aan de Beaufortsluis, uitgevoerd in 2018, lang op zich liet wachten, zijn de laatste duikers naar 2020 geschoven.

De ontwikkeling van lagere energiekosten op basis van statistieken, wat reeds in de loop van 2019 is gemeld in de monitors (via het onderdeel risico's/ontwikkelingen), heeft zich voorgedaan en resulteert in een voordeel van 1,3% ten opzichte van de begroting.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten zijn circa 31% hoger dan begroot. Het grootste verschil is ontstaan doordat de vorig jaar gevormde voorziening voor de toegezegde bijdrage aan het POP3 project Waterhouderij, in overleg met de accountant, is omgezet naar uitgesteld werk. Het project (oorspronkelijke uitgave gepland in 2018) is behoorlijk vertraagd omdat de regelgeving en procedures voor POP3 subsidie veel meer tijd in beslag nemen dan vooraf ingeschat.

Door minder werkzaamheden aan het Interreg project Scape zijn er ook minder subsidie opbrengsten verantwoord dan begroot.

Daarnaast is voor Rijkswaterstaat het begrote bedrag voor oeverbescherming langs de A58 niet in 2019 benut door latere oplevering van de weg door Rijkswaterstaat.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 2% lager uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rentekosten vallen lager uit door lagere rentekosten op vaste geldleningen en kasgeldleningen. De afschrijvingskosten zijn ook iets lager dan in de begroting voorzien, wegens verschuiving in projecten. In totaal zijn de kosten 1,4% lager dan voorzien.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen opgenomen, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet.

x € 1.000

Project	Projectnaam	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Versterkt krediet			Totale besteding t/m 2019			Besteding 2019 netto
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto	
<i>Financieel afgerond</i>										
PRJ1153F	Ombouw gemaal Boreel	9-2018	10-2018	650	0	650	663	0	663	61
PRJ1153G	Ombouw gemaal Dreischor	4-2019	6-2019	475	0	475	458	0	458	336
PRJ1170A	Vispassages 2019	12-2019	12-2019	250	0	250	267	0	267	267
PRJ1391E	BOB Zeeuws Vlaanderen 2019	12-2019	12-2019	1.100	550	550	441	0	441	441
PRJ1403	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2018	12-2019	12-2019	2.400	0	2.400	2.387	0	2.387	1.173
PRJ1450	Uitv. duikers/stuwen GGOR/WB21 2018	12-2019	12-2019	1.617	0	1.617	1.618	0	1.618	768
subtotaal				6.492	550	5.942	5.834	0	5.834	3.047
<i>Onderhanden investeringen</i>										
PRJ1034	PWO WB21/KRW/GGO 14-19	12-2020	12-2020	1.821	0	1.821	1.373	0	1.373	352
PRJ1078	Baggeren Westerschenge	12-2019	12-2019	2.253	1.202	1.051	2.253	1.202	1.051	349
PRJ1080	Aanleg vispassage gemaal De Piet	12-2019	12-2019	132	36	96	145	65	80	80
PRJ1084B	Vispassage gemaal De Noord Stavenisse/Sint Maartensdijk	12-2019	12-2019	886	352	534	872	352	519	419
PRJ1087	Gemaal Sint Annaland	11-2019	12-2019	550	0	550	485	0	485	433
PRJ1107A	Uitvoering SWP Molenpolder 2016	12-2019	12-2019	279	0	279	283	0	283	92
PRJ1116	Sanering Stadshavens en havenkanaal, Goes	3-2020	3-2020	1.630	1.397	233	379	379	0	-79
PRJ1121	Baggeren Sloekreek	12-2018	12-2018	1.945	1.416	529	1.873	1.416	458	170
PRJ1153D	Ombouw gemaal Duiveland	10-2019	10-2019	1.200	0	1.200	1.029	0	1.029	868
PRJ1153H	Vervang. krooshekreiniger gemaal Willem	12-2020	12-2020	350	0	350	1	0	1	1
PRJ1153I	Revisie pompinstallatie gemaal Hellewoud	12-2020	12-2020	950	0	950	2	0	2	2
PRJ1168C	Kruispolder			1.233	0	1.233	950	0	950	713
PRJ1175	Herinrichting Gaternissekreek	12-2017	12-2017	2.872	1.052	1.820	2.270	1.504	766	317
PRJ1393	OAS-Wschouwen maatregelen watersystemen fase A	12-2022	12-2022	470	0	470	277	0	277	0
PRJ1404	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2019	12-2020	12-2020	1.400	0	1.400	791	0	791	767
PRJ1431A	Baggeren Vinkenisse-en Bathsekreek17	12-2019	12-2019	1.900	0	1.900	1.112	0	1.112	48
PRJ1431B	Baggeren Domburgse watergang 2017	12-2019	12-2019	1.250	0	1.250	1.067	0	1.067	119
PRJ1431C	Baggeren het Koegat 2017	12-2019	12-2019	1.000	0	1.000	698	0	698	85
PRJ1432	Bag.gr.wat.Moerschans/zestig voet 2018	8-2020	12-2020	1.875	0	1.875	1.473	0	1.473	728

x € 1.000

Project	Projectnaam	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Versterkt krediet			Totale besteding t/m 2019			Besteding 2019 netto
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto	
Onderhanden investeringen										
PRJ1433B	Baggeren Molenkreek	8-2020	12-2019	721	0	721	620	0	620	516
PRJ1433E	Baggeren en verdiepen Oude Haven 2018	8-2020	12-2020	1.600	0	1.600	1.473	1.019	454	317
PRJ1452	Uitv. duikers/stuwen GGOR/WB21 2019	12-2020	12-2020	2.200	0	2.200	1.274	14	1.261	1.261
PRJ1459	Baggeren uitwat. kanaal Cadzand	-	-	380	0	380	293	0	293	134
PRJ1459A	Baggeren Stierskreek	12-2021	12-2021	5.295	746	4.549	194	0	194	160
PRJ1482	Erfemissies	12-2021	8-2021	250	0	250	0	0	0	0
PRJ1502	Uitvoer.stedelijke waterplannen 2020	12-2020	12-2020	464	0	464	49	0	49	49
subtotaal				34.906	6.201	28.705	21.234	5.950	15.284	7.900
In voorbereiding										
PRJ1088	Gemaal Zoetendijk Oud-Vossemeer	-	4-2022	52	0	52	15	0	15	7
PRJ1090B	Vismigratie Walcheren	-	12-2026	0	0	0	9	0	9	0
PRJ1129	Gemaal de Poel, capaciteitsvergroting	-	12-2023	27	0	27	29	0	29	0
PRJ1391	BOB Zeeuws Vlaanderen vanaf 2022	-	-	0	0	0	2	0	2	0
PRJ1455	Gemaal Braakmankreek	-	-	60	0	60	4	0	4	4
PRJ1471	Baggerwerken Dauwendaale/Magistraatwijk BOB	-	12-2022	100	0	100	5	0	5	5
subtotaal				239	0	239	62	0	62	15
Totaal watersystemen				41.637	6.751	34.886	27.131	5.950	21.181	10.961

Toelichting afgeronde investeringen en belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1153F Ombouw gemaal Boreel

De elektrische- en besturingstechnische van het gemaal Boreel was dusdanig verouderd dat de kans op storingen en uitval sterk was toegenomen. De installatie is afgelopen jaar gerenoveerd en voldoet hiermee weer aan de stand der techniek. De totale projectkosten zijn na afronding 2 % overschreden als gevolg van meerwerk.

PRJ1153G Ombouw gemaal Dreischor

De elektrische- en besturingstechnische installatie van het gemaal was dusdanig verouderd dat de kans op storingen en uitval sterk was toegenomen. Om dit te voorkomen is de installatie vernieuwd door het vervangen van de elektromotoren, vetsmering en tandwielkasten. Daarnaast is de gehele elektrische installatie volledig vernieuwd. De totale kosten na afronden van het project zijn bijna 3,6% onderschreden door meevallers in het inkooptraject.

PRJ1170A Vispassages 2019

Het project is technisch en financieel afgerond. Het project is iets duurder geworden omdat we tevens een koppeling hebben gemaakt tussen twee afwateringsgebieden waardoor de vis ook tussen twee afwateringsgebieden (Othene en Paal) kan migreren.

PRJ1391E BOB Zeeuws-Vlaanderen

Het project is technisch en financieel afgerond. Het totaal aan achterstallig onderhoud in de bebouwde gebieden van de Zeeuws-Vlaamse gemeenten wordt gezamenlijk met de gemeenten op basis van 50%-50% kostenverdeling in een aantal jaren opgelost. Dit project is hier onderdeel van. We zijn afhankelijk van het beschikbare financiële volume bij de 3 gemeenten. In dit project is het achterstallige onderhoud voor de gemeenten Sluis en Terneuzen volledig afgerond. Binnen de gemeente Hulst zijn de kernen Hengstdijk, Kuitaart, Kapellebrug, Kloosterzande en een deel van Hulst uitgevoerd. Voor het resterende achterstallig onderhoud binnen de gemeente Hulst is nog enkele jaren nodig.

PRJ1403 Uitvoering WB21/KRW/GGOR 2018

Het project is technisch en financieel afgerond. Er is in 2019 in totaal 4,4 km natuurvriendelijke oever aangelegd. Dit is lager dan de geplande 5,0 km door capaciteitsproblemen op vlak van grondverwerving.

PRJ1450 Uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 2018

Het project is technisch en financieel afgerond. Er zijn verschillende maatregelen in het kader van de Planvorming Wateropgave uitgevoerd in vrijwel alle deelgebieden. De uitgevoerde maatregelen betreffen het vergroten van duikers, het verruimen van waterlopen en het plaatsen van stuwen. De geplande maatregelen zijn uitgevoerd binnen het verstrekte krediet.

PRJ1078 Westerschenge

Het project is technisch afgerond. In 2018 is het bruto krediet verlaagd als gevolg van een gunstige aanbesteding en het netto krediet verhoogd omdat de afvoerkosten voor het aange troffen zand niet subsidiabel bleken. In 2019 is het laatste depot opgeruimd en geëgaliseerd. Eind 2019 zijn de (hogere) kosten voor de ruiming van de depots en de nog te verwachten gewasschades in beeld gebracht. De werkelijke kosten tot met 2019 overschrijden het krediet met circa 11%. Hiervoor is via het afzonderlijke AV-voorstel en AV-besluit "Investeringsbestedingen 2019, kredieten en planning" (2020007192 en 2020007294) extra netto krediet aangevraagd van € 121.000,- bij de algemene vergadering. Dit is inclusief de werkelijke overschrijding tot en met 2019 en de verwachte gewasschade 2020/2021.

De vaststellingsrapportage POP3 subsidie is juni 2019 ingediend en 7 februari 2020 is de vaststelling van de subsidie ontvangen.

PRJ1084B Vispassage gemaal De Noord Stavenisse/Sint Maartensdijk

Het werk is in 2019 technisch afgerond en de subsidie van Rijkswaterstaat is ontvangen. De kosten zijn hoger geworden dan het beschikbare krediet. Dit is deels veroorzaakt door een hoger uitgevallen aanbesteding op civiel- en elektrotechnisch gebied. Door diverse efficiëncyslagen in de uitvoering koersten wij het afgelopen jaar continue op een lichte overschrijding. Het opruimen van de vervuilde grond gooid echter roet in het eten. Ondanks voldoende grondonderzoek vóóraf bleek bij herkeuring, pal vóór het afvoeren, toch een grotere vervuilinggraad aanwezig dan eerder uit de bemonsteringen was gebleken. Hierdoor is de overschrijding gestegen naar 16% en is een extra krediet nodig van netto € 75.000,-. Dit is via het afzonderlijke AV-voorstel en AV-besluit "Investeringsbestedingen 2019, kredieten en planning" (2020007192 en 2020007294) aangevraagd bij de Algemene Vergadering. In 2020 worden de laatste werkzaamheden uitgevoerd.

PRJ1121 Baggeren Sloekreek

De depots zijn ontmanteld en de percelen zijn ingezaaid in 2019. In 2020 resteren de laatste afrondingswerkzaamheden. Belangrijkste risico wat nog overblijft is eventuele naschade. Hier is grote kans op vanwege het zoutgehalte van de baggerspecie en het effect hiervan op de gewassen als het perceel weer beteeld gaat worden. De werkelijke netto kosten tot en met 2019 overschrijden het krediet met circa 11%. De verwachting is dat we in 2020/2021 inclusief de werkelijke overschrijding tot en met 2019 en de nog te verwachten gewasschade een extra netto krediet nodig hebben van € 116.000,- (28%). Dit extra benodigd krediet is via het afzon-

derlijke AV-voorstel en AV-besluit “Investeringsbestedingen 2019, kredieten en planning (2020007192 en 2020007294) bij de algemene vergadering aangevraagd. De vaststellingsrapportage POP3 subsidie is juni 2019 ingediend maar er is begin 2020 nog geen vaststelling van de subsidie ontvangen.

PRJ1168C Kruispolder

Dit krediet betreft een voorbereidingskrediet voor het project Kruispolder. Er is een aanvullend krediet aangevraagd in 2019 omdat in verband met de POP3-subsidie de kosten voor RVO voor uitvoering van de POP-regeling betaald moesten worden. Er is nog geen uitvoeringskrediet aangevraagd omdat de voorbereiding uitloopt. Er is een alternatief bedacht voor de oplossing van het probleem en op dit moment zijn we bezig met de grondverwerving. De voorbereiding loopt door in 2020. Dit is een project met grote risico's zoals o.a. grondverwerving, plannen van derden en de benodigde procedures. Grondaankoop loopt gematigd positief voor dit project.

PRJ1482 Erfemissies

Het project betreft de aanpak van erfemissies in kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) met POP3 subsidie. Het project is in augustus 2019 door de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO) goedgekeurd daarom is het krediet beschikbaar gesteld in de Algemene Vergadering van oktober 2019. De bestedingsplanning is naar achter geschoven (2020/2021) omdat bijdragen van de financiers pas na controles RVO mogen worden gefactureerd.

2.4 Programma wegen

Strategisch doel: In goede staat verkerende en verkeersveilige wegen en fietspaden (inclusief bermbeplanting)

In het Wegenbeleidsplan 2011-2020 wordt het bevorderen van de verkeersveiligheid met name gestalte gegeven door de herinrichting van het wegennet. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het herkenbaar maken van de verschillende wegcategorieën door middel van een gestandaardiseerde weginrichting alsmede het aanleggen van fietspaden. In het streven naar halvering van het aantal ernstige verkeersslachtoffers en het streven naar nul vermijdbare ernstige verkeersongevallen in 2040 (overeenkomstig de doelstelling in het Beleidsplan Verkeersveiligheid Zeeland 2010-2020, dat samen met andere bij de verkeersveiligheid betrokken Zeeuwse partners is onderschreven) zijn deze maatregelen het belangrijkste uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma van het waterschap. Bereikbaarheid en met name veiligheid voor de verschillende groepen weggebruikers hebben prioriteit in het beleid en de maatregelen voor de komende jaren (*Bron: Strategienota*).

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator (vervallen in Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Realisatie aantal kilometer aan te leggen fietspaden (per jaar)	0,4 km	0,4 km	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op duurzaamheid	≥ 92%	91%	Nee
Percentage om te vormen beplanting	2,5%	2,5%	Ja

Prestatie-indicator (Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
80km-wegen ingericht volgens EHK (%) (*2)	93%	96%	Ja
Vrijliggende fietspaden voldoen aan de verkeersveiligheidseisen m.b.t. breedte (%) (*3)	72%	75%	Ja
Percentage van de wegen waarvan de kwaliteit van de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor veiligheid	≥ 95%	95%	Ja
Percentage van de wegen waarvan de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor comfort	≥ 95%	96%	Ja
Percentage van de wegen waarvan de verharding voldoet aan de CROW-eisen voor aanzien	≥ 94%	94%	Ja
Aantal geregistreerde verkeersdoden op waterschapswegen (*3)	0 - 4	3	Ja

*1/*2: Betreft bestaande prestatie(s) waarvoor de te bereiken doelstelling voor 2019 in de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 is bijgesteld. Deze bijstelling bestaat of uit het aanpassen van het te bereiken doel (*1) en in een aantal gevallen uit een andere wijze van formulering van het te behalen doel (*2). Bij een andere wijze van formulering is de oorspronkelijke doelstelling komen te vervallen.

*3: Betreft nieuwe prestatie(s) op basis van de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 waar de mogelijkheid aanwezig is om ook de voortgang te rapporteren over 2019.

Wat doen we om prestaties te realiseren

Realisatie van de aan te leggen fietspaden (per jaar)

Vrijliggende fietspaden voldoen aan de verkeersveiligheidseisen m.b.t. breedte

Wij geven prioriteit aan schoolfietsroutes die onderdeel zijn van het Kwaliteitsnetwerk Fiets Zeeland. We richten ons op het verbreden van bestaande fietspaden. Dit is op sommige locaties nodig omdat de veelzijdigheid van fietspadgebruikers toeneemt (fietsers, brommers, e-bikes, etc.), vooral wat snelheid betreft. Met de aanleg van het fietspad op de route Kortgene-Colijnsplaat is in 2018 gestart. Het project is eind 2018/begin 2019 afgerond.

Percentage wegen dat voldoende scoort op veiligheid, duurzaamheid, comfort en aanzien

Naar aanleiding van de jaarlijkse wegininspecties wordt het beheerpakket voor wegen jaarlijks geactualiseerd. Het beheerpakket genereert een lijst met wegen die onderhoud nodig hebben waarbij tevens de urgentie wordt aangegeven. Met deze informatie als uitgangspunt worden door de medewerkers de onderhoudsmaatregelen uiteindelijk vastgesteld, waarbij ook gebiedskennis en kennis van overige werkzaamheden belangrijke input vormt. Dat het percentage wegen dat voldoende scoort op het aspect duurzaamheid lager uitkomt dan de doelstelling, heeft als oorzaak dat de droogte van afgelopen jaren een nadelig effect heeft op de wegfunctie met als gevolg o.a. meer scheurvorming, dwarsoneffenheden en oneffenheden (ongelijkheid in lengterichting van de weg).

Percentage om te vormen beplanting

Ieder jaar wordt in een kwart van ieder werkgebied een inspectie uitgevoerd volgens de landelijk vastgestelde systematiek "Visual Tree Assessment". Naar aanleiding van de uitkomsten wordt het beheerpakket geactualiseerd. Met de informatie uit het beheerpakket als uitgangspunt worden door de medewerkers de onderhoudsmaatregelen uiteindelijk vastgesteld, waarbij ook gebiedskennis en kennis van overige werkzaamheden belangrijke input vormt. De maatregelen worden in het jaar na inspectie uitgevoerd.

80km-wegen ingericht volgens EHK (%)

Wegen met een huidig of beoogd snelheidsregime van 80 km/uur die niet voldoen aan de minimale inrichtingseisen conform de landelijk vastgestelde essentiële herkenbaarheidskenmerken worden aangepast. Het resterende deel (Muidenweg) koppelen we aan toekomstige ontwikkelingen rondom Waterpark Veerse Meer.

Ook het grootste deel van de 60 km-wegen (type ETW-1) is al ingericht volgens de EHK. Bij het resterende deel passen we de inrichting aan zodra we dit kunnen koppelen aan groot onderhoud of een reconstructie.

Aantal geregistreerde verkeersdoden op waterschapswegen

We spannen ons maximaal in, zodat er zo min mogelijk verkeersslachtoffers zijn. Elk ongeval en elk verkeersslachtoffer is er één teveel. Maar de realiteit is helaas dat er ongelukken plaatsvinden, waarbij soms verkeersslachtoffers vallen. Aan de inrichting van onze wegen kunnen weggebruikers zien hoe hard ze mogen rijden. We stimuleren verkeersveilig rijgedrag.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma wegen

Prioriteringssystematiek projecten Verkeersveiligheid

Bij de vaststelling van de beleidsnotitie Verkeersveiligheid door de algemene vergadering in 2018 is aangegeven dat voor de realisatie van projecten nog een voorstel voor een prioriteringssystematiek wordt aangeboden. In 2019 is deze systematiek uitgewerkt in een aantal scenario's. Begin 2020 zijn deze voorgelegd aan de algemene vergadering. Besloten is om te prioriteren op basis van de combinatie onderhoud of reconstructie met aanpak van fietspaden en/of de opgave op erftoegangsweg (ETW) uit een gebiedsgerichte aanpak (GGA). Daarnaast zal een draagvlakonderzoek voor een fonds "rood voor rood" verder worden uitgewerkt.

Beeldkwaliteit

Wegen nemen in het Zeeuwse landschap een prominente plaats in. Inwoners hebben dan ook veel aandacht voor de uitstraling van de weg, met name voor de beplanting. Hierdoor is er meer behoefte aan kwaliteitsnormering voor het totale wegbeeld (incl. bermen, beplanting, aanwezigheid zwerfvuil, etc.). Momenteel hanteren we alleen de landelijke CROW-normen voor comfort en aanzien van het wegdek. We werken deze normering verder uit voor de beeldkwaliteit van het totale wegbeeld.

Samenwerking gladheidbestrijding

In 2021 loopt de huidige samenwerkingsovereenkomst en het huidige uitvoeringscontract af. De voorbereidingen voor de gezamenlijke aanbesteding van het nieuwe contract voor het uitvoeren van de strooiacties moeten medio 2020 worden gestart. We zien mogelijkheden om nog efficiënter en effectiever samen te werken. Het is nu het moment om die mogelijkheden te verkennen. Voor de voortzetting van de samenwerking zijn twee reële opties gedefinieerd. Dat is het optimaliseren van de huidige samenwerking en het gaan naar één centrale organisatie voor de uitvoering. De te behalen winst lijkt bij de tweede optie groter dan bij de eerste. De tweede optie is een vernieuwing in plaats van een optimalisatie van de samenwerking waarbij een contract wordt afgesloten met een sterke partner die ons ontzorgt voor wat betreft de gladheidbestrijding. Dit evenwel zonder de regie kwijt te raken. Om de kwetsbaarheid van de samenwerking te verminderen en de (kennis)ontwikkeling te borgen is één centrale organisatie voor de uitvoering een effectieve en efficiënte oplossing. De verwachting is dat we daarmee beter gesteld staan voor de toekomst waarbij duurzaamheid, technologische ontwikkelingen en innovaties een belangrijke rol gaan spelen. Derhalve is gekozen om deze optie te gaan verkennen, waarbij er een kostenvergelijking wordt gemaakt tussen de beide opties. Er is gekozen om bij deze verkenning terug te vallen op Rijkswaterstaat als sterke partner. Dit vanwege de kennis, de schaalvoordelen en de toegang tot een (inter)nationaal netwerk die deze partij heeft. Bij de uitwerking zal blijken in hoeverre deze optie uitvoerbaar is en in welke vorm en mate het op draagvlak kan rekenen van de samenwerkende partijen.

Bruggen en duikers

Op een aantal terreinen is er sprake van achterstallig onderhoud. Hierbij kan gedacht worden aan de staat van de bruggen en duikers in onze wegen. De komende periode brengen we maatregelen verder in beeld met behulp van assetmanagement.

Biodiversiteit (beplantingen en bermen)

Het wegennet met beplantingen en bermen kunnen (meer) mogelijkheden geven om biodiversiteit in stand te houden en zo mogelijk naar een hoger niveau te tillen. We zoeken verbinding met maatregelen voor klimaatadaptatie, duurzame energie en circulaire economie. Hierbij nemen we onze verantwoordelijkheid en betrekken en benutten kennis van onze stakeholders (o.a. terreinbeheerders), maar bekijken ook de mogelijkheden voor cofinanciering.

Inhuur

Vanwege diverse oorzaken is meer inhuur gepleegd dan in voorgaande jaren. Het betrof inhuur voor adviesdiensten voor de op te stellen prioriteringssysteem, maar ook voor inhuur in verband met langdurige ziekte.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Externe kosten	14.725	15.257	15.904
Externe opbrengsten	-15.876	-16.206	-17.170
Personeelskosten	4.036	4.189	4.316
Rente en afschrijving	2.785	2.854	2.852
Netto kosten programma wegen	5.670	6.094	5.902

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

Ongeveer 85% van de externe kosten is besteed aan onderhoud (en verbetering) van wegen en dan met name aan de verharding en bermen inclusief de aanwezige beplanting. Daarnaast is onderhoud uitgevoerd aan kunstwerken in wegen en aan voorzieningen vanuit verwante belangen (o.a. recreatie). Een andere belangrijke pijler is de verkeersveiligheid. Meest in het oog springend is hierbij de uitvoering van gladheidbestrijding. Bovendien zijn relatief kleine maatregelen uitgevoerd om knelpunten op te lossen en is onderhoud uitgevoerd aan wegmeubilair, verlichting en markeringen. Vanuit de calamiteitenbestrijding wordt het waterschap steeds meer geconfronteerd met illegale lozingen en dumpingen, waarbij de kosten lastig te verhalen zijn.

De totale externe kosten vallen 4,2% hoger uit. De belangrijkste kostenoverschrijdingen zijn veroorzaakt door een tweetal binnen de exploitatie uitgevoerde projecten nl. de herinrichting van de Walcherse/Middelburgseweg en de Willemsweg. De kosten van het eerstgenoemde project werd voor een deel gedekt uit de bestemmingsreserve en de Willemsweg werd gerealiseerd op kosten van Rijkswaterstaat. In 2019 was opnieuw sprake van droogte, dat resulteerde in extra onderhoud aan de wegverharding. Naast het regulier onderhoud aan bermen zijn extra bermversterkingen uitgevoerd aan o.a. de Oostmolenweg. Door de overheveling van de werkzaamheden vanuit het Groenbeheerplan naar de exploitatie werd eenmalig voordeel gerealiseerd, omdat in 2018 meer werd uitgevoerd dan begroot. Dit voordeel is voor een groot deel teniet gedaan door geconstateerd en uitgevoerd achterstallig onderhoud aan de beplanting naar aanleiding van de boomveiligheidscontrole. Ook bij de kunstwerken is extra onderhoud uitgevoerd, omdat naast de begrote werkzaamheden de duiker in de Koudekerkseweg is vervangen.

De kosten voor de gladheidbestrijding zijn hoger dan geraamd. Het aanvullen van de voorraad strooizout leidde tot extra leveringen. Daarnaast zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd om het strooiregime te optimaliseren. Het onderhoud aan de verlichting laat lagere kosten zien, die gerelateerd zijn aan het contract met de oorspronkelijke leverancier en de overdracht naar de nieuwe partijen. Voor een groot deel van deze werkzaamheden zijn middelen doorgeschoven via uitgestelde werken om in 2020 alsnog uit te voeren.

Als laatste zijn ook dit jaar de kosten voor het bestrijden van verontreinigingen door illegale lozingen weer hoger dan begroot.

Externe opbrengsten

In de begroting is de bijdrage vanuit het gemeentefonds voor onderhoud aan wegen in volume de grootste post die is opgenomen. Bovendien is rekening gehouden met de opbrengst voor

eigen inbreng van materieel, personeel en steunpunten voor de samenwerking gladheidbestrijding en zijn bedragen begroot voor werkzaamheden voor derden.

De totale externe opbrengsten vallen 5,9% hoger uit. De grootste afwijking betreft de vergoeding die ontvangen is voor het herinrichten van de Willemsweg (zie kosten). Aanvullend hierop is een afkoopsom ontvangen voor het toekomstig beheer en onderhoud.

Bij de herinrichting van de Walcherse/Middelburgseweg is samengewerkt met twee partners. Voor de inzet van het ingenieursbureau is een vergoeding ontvangen, die niet was begroot.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 3% hoger uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rentekosten vallen iets lager uit door lagere rentekosten op vaste geldleningen en kasgeldleningen. De afschrijvingskosten zijn iets hoger dan in de begroting voorzien. In totaal zijn de kosten nagenoeg gelijk aan de begroting.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet.

x € 1.000

Project	Projectnaam	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Versterkt krediet			Totale besteding t/m 2019			Besteding 2019 netto
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto	
<i>Financieel afgerond</i>										
PRJ1268	Fietspad Goes-Kattendijke restant	6-2018	6-2018	1.922	1.292	630	1.747	1.077	670	8
PRJ1438	2019 ess.herkenb.kenmerken wegen	12-2019	11-2019	340	0	340	178	0	178	178
PRJ1446B	Gr.onderh.kunstwerken wegen 2018	10-2018	2-2019	426	0	426	375	0	375	17
subtotaal				2.688	1.292	1.396	2.300	1.077	1.223	203
<i>Onderhanden investeringen</i>										
PRJ1291	Fietspad Kortgene-Colijnsplaat	12-2018	12-2018	2.560	120	2.440	2.562	200	2.362	164
PRJ1400	Reconstructies wegen 2018	11-2018	3-2019	1.574	229	1.345	1.699	249	1.450	10
PRJ1412	Reconstructies wegen 2019	11-2019	4-2020	2.345	0	2.345	2.105	0	2.105	1.948
PRJ1446C	Gr.ondh.kunstwerken wegen 2019	7-2020	4-2020	791	0	791	211	0	211	159
PRJ1463	Reconstructies wegen 2020	11-2020	11-2020	2.345	0	2.345	152	0	152	152
PRJ1494	Fietspad Vlakte	10-2019	10-2019	392	152	240	392	163	229	210
PRJ1497A	Herinrichting Wijkhuijweg	6-2021	7-2021	200	0	200	54	0	54	54
subtotaal				10.207	501	9.706	7.175	612	6.563	2.698
<i>In voorbereiding</i>										
PRJ1299	Fietspad Roterij-Zuiddijk(Dreischor)	-	-	107	0	107	102	102	0	-6
PRJ1500	Landbouwrouten Kamperland	-	-	75	0	75	124	124	0	0
subtotaal				182	0	182	226	226	0	-6
Totaal wegen				13.077	1.793	11.284	9.701	1.915	7.786	2.894

Toelichting belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

Financieel afgeronde investeringen

PRJ1268 Fietspad Goes-Kattendijke restant

Het samenwerkingsproject tussen de gemeente Goes en het Waterschap betreft het realiseren van een fietspad langs een gedeelte van de Kattendijksedijk tussen Goes en Kattendijke (1,3 km), het aanpassen van de aansluitende wegen en het aanleggen van een fietspad binnen de kom (0,5 km). Dit werk is in 2018 opgeleverd. De gemeente heeft subsidie aangevraagd voor de kosten van onderzoek en verwijderen van niet gesprongen explosieven. Deze verrekening heeft vorig jaar plaats gevonden.

PRJ1438 Essentiële Herkenbaarheidskenmerken 2019

Het project betreft de inrichting conform de Essentiële Herkenbaarheidskenmerken. Dit zijn de kenmerken voor wegen die moeten bijdragen aan het herkenbaar maken van de verschillende wegcategorieën volgens de principes van Duurzaam Veilig. In 2019 zijn de Kanaalweg bij Vlakte (3,9 km), de Sint Pietersdijk bij Aardenburg (1,7 km) en een gedeelte van de Turkeyeweg bij IJzendijke (0,7 km) ingericht. Dit zijn 80-km wegen. Daarnaast zijn 60-km wegen op Walcheren ingericht. Het restant van het krediet wordt vooralsnog ingezet voor de inrichting van de Muidenweg bij Wolphaartsdijk (5,3 km) in 2021. Dat is de laatste 80-km weg die moet worden ingericht. In de Programmabegroting 2019 was al rekening gehouden dat een deel van het krediet zou doorschuiven.

PRJ1446B Groot onderhoud kunstwerken 2018

Het project betreft het uitvoeren van groot onderhoud aan de brug in de Schelpweg bij Ellemeet en de brug in de Tellersweg bij Kerkwerve. De uitvoering van het onderhoud heeft grotendeels in 2018 plaatsgevonden. De oplevering heeft in 2019 plaatsgevonden. De kosten zijn lager uitgevallen vanwege minderwerk en doordat er minder uren zijn besteed aan het project.

Onderhanden investeringen

PRJ1291 Fietspad Kortgene Colijnsplaat

Tussen de kernen Kortgene en Colijnsplaat ligt een gebiedsontsluitingsweg, waar 80 km/uur gereden mag worden. Voor (school)fietsers is geen verkeersveilige voorziening aanwezig. Besloten is daarom een vrijliggend fietspad van ruim 5 km aan te leggen.

De werkzaamheden zijn in 2019 afgerond. Enkele restpunten moeten nog worden gerealiseerd nl. het plaatsen van een lichtmast met bewegwijzering.

PRJ1400 Reconstructies 2018

Het project betreft het reconstrueren van de Mosselweg bij Anna Jacobapolder, het fietspad onderaan de duinen bij Dishoek (een samenwerking met de gemeente Veere), de Weeldijk bij Wolphaartsdijk, de Hooglandsedijk bij Driewegen en de Schorerweg bij IJzendijke. De reconstructie van de eerste drie wegen en het fietspad is in 2018 uitgevoerd en opgeleverd. De reconstructie van de Schorerweg is in 2018 gestart maar pas in 2019 opgeleverd. Voor het fietspad Dishoek moet nog een opstalrecht gevestigd worden en moet de suppletie-uitkering voor het opsporen en ruimen van niet gesprongen explosieven nog worden afgehandeld. De kosten zijn hoger uitgevallen omdat er na de aanbesteding is besloten om de reconstructie van alle geplande wegen en fietspaden door te laten gaan. Dit zou mogelijk tot een lichte overschrijding van het krediet leiden.

PRJ1412 Reconstructies 2019

Het project betreft het reconstrueren van het Sluiskilpad, het fietspad Noorddijk II en Duinweg bij Cadzand, de Nieuwe Kraaijertsedijk bij Lewedorp, de Goversweg bij Kruiningen, de Weg van Kleverskerke naar Middelburg, de Ringdijk bij Oostburg en de Zuidweg bij Anna Jaco-

bapolder. De reconstructie van deze wegen en paden is grotendeels in 2019 afgerond maar nog niet alle wegen en paden zijn goedgekeurd. De reconstructie van de Stelhoekweg bij Wemeldinge wordt in 2020 apart aanbesteed en zal ook in dat jaar worden gerealiseerd. De technische en financiële afronding zal derhalve in 2020 plaatsvinden.

PRJ1446C Groot onderhoud kunstwerken 2019/2020

Het project betreft het uitvoeren van groot onderhoud aan de bruggen in de Elkerzeeseweg bij Scharendijke, de Hogeweg bij Scharendijke, de Florisweg bij Kerkwerpe, de Ringdijk bij Scharendijke, de Taaijersweg bij Kerkwerpe en de Ridderweg bij Serooskerke. Het onderhoud op de eerste drie bruggen heeft in 2019 plaatsgevonden. Het onderhoud op de laatste drie bruggen zal in 2020 worden uitgevoerd. Indien nodig wordt het asfalt op het brugdek vervangen en de oeverbescherming onder de brug hersteld. De technische en financiële afronding zal in 2020 plaatsvinden.

PRJ1494 Fietspad Vlake

Het project betreft het realiseren van een fietspad langs een gedeelte van de Kanaalweg bij Vlake (lengte 0,5 km). Dit fietspad is in 2019 opgeleverd en aansluitend is de Kanaalweg ingericht als 80-km weg en zijn er twee drempels op de Kanaalweg bij de aansluiting met de Reeweg aangebracht. Er is aferekend voor wat betreft de bijdrage van de gemeente. Aangezien de onderhoudstermijn nog loopt zal de financiële afronding plaatsvinden in 2020.

PRJ1497A Herinrichting Wijkhuijsweg

Het project betreft de herinrichting en verbreding van de Wijkhuijsweg bij Oostkapelle. De weg dient uiterlijk in het voorjaar van 2021 aangepakt te worden. De intentie is echter om eerder te starten. In 2019 is daarom gestart met de voorbereiding. De herinrichting en verbreding wordt gecombineerd met groot onderhoud aan de weg en het vervangen van kabels en leidingen.

2.5 Programma afvalwaterketen

Strategisch doel: het afvalwater wordt op een duurzame en efficiënte manier ingezameld en gezuiverd zodat het geen bedreiging vormt voor volksgezondheid en omgevingskwaliteit

Het aangeboden afvalwater wordt onder verantwoordelijkheid van de gemeenten ingezameld in de gemeentelijke riolering en getransporteerd naar het overnamepunt. Vanaf het overnamepunt wordt, onder verantwoordelijkheid van het waterschap, het afvalwater getransporteerd naar een rwzi en daarmee wordt voorkomen dat afvalwater ongezuiverd op oppervlaktewater wordt geloosd. Er wordt voor gezorgd dat al het getransporteerde afvalwater dat wordt ontvangen uit persleidingen, gemeentelijke rioleringen of anderszins tenminste volgens de wettelijk vereiste reductiedoelstellingen van geloosde stoffen en conform de met de gemeente overeengekomen afnameverplichting, wordt gezuiverd. Door het zorgen voor een adequate verwerkingscapaciteit en zodanige verwerking en afzet van het zuiveringslib wordt gerealiseerd dat aan de gestelde eisen voldaan wordt. (*Bron: Strategienota*)

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator (vervallen in Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Prestatie chemisch zuurstofverbruik	≥ 85%	89,9%	Ja
Prestatie fosfaatverwijdering	≥ 75%	86,3%	Ja
Prestatie stikstofverwijdering	≥ 75%	79,9%	Ja
Productie van grondstoffen uit afvalwater	10%	5%	Nee
Percentage reductie chemicaliëngebruik t.o.v. 2009	40%	39,2%	Nee
Prestatie zuiveringsheffing bij bedrijfsvergelijking (positie t.o.v. andere waterschappen)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Ontwateringsgraad zuiveringslib	24%	24,4%	Ja

Prestatie-indicator (Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Voldoen aan lozingseisen	100%	98,8%	Nee
Lozingen per jaar via overstorten door falen van het afvalwatersysteem (*3)	0	3	Nee
Percentage rioolpersgemalen dat voldoet aan afnameverplichting	98%	98,4%	Ja

*3: Betreft nieuwe prestatie(s) op basis van de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 waar de mogelijkheid aanwezig is om ook de voortgang te rapporteren over 2019.

Wat doen we om prestaties te realiseren

Prestaties chemisch zuurstofverbruik, stikstof- en fosfaatverwijdering en lozingseisen

De zuiveringsprestaties van de rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn nauwgezet gevolgd en bijgestuurd. Gemiddeld hebben we ruimschoots de prestaties voor chemisch zuurstofverbruik, fosfaatverwijdering en stikstofverwijdering behaald. Het ontwerp van de installaties is erop gericht om de risico's tot overtreding van wettelijke verplichtingen te beperken. In 2019 is meerdere keren niet voldaan aan de gestelde normen. Oorzaken zijn de ingebruikname van de nieuwe Nereda-installatie op Breskens, ombouwprojecten op de rwzi Terneuzen, een storing aan een debietmeting op de rwzi Willem Annapolder en diverse uitspoelingen bij hoge regenweeraanvoer op verschillende rwzi's.

Productie grondstoffen uit afvalwater en percentage reductie chemicaliëngebruik t.o.v. 2009

In de beleidsnota Afvalwaterketen is nader bepaald op welke wijze invulling wordt gegeven aan de reductie van chemicaliënverbruik en productie van grondstoffen. De Energiefabriek Walcheren zou een positief effect hebben op de reductie van chemicaliënverbruik. Het project Energiefabriek Walcheren is in 2019 ingeregeld. Hier is gebleken dat aanvullende dosering van chemicaliën nodig was om het proces van de stikstofverwijdering in de Anamoxreactor goed te laten verlopen. In de oorspronkelijke scope van de Energiefabriek was dit niet voorzien. De verwachte reductiedoelstelling voor chemicaliën is daardoor in 2019 niet gehaald. Deze extra chemicaliën zijn in 2019 nog maar in een beperkte periode toegepast. Hierdoor komen we bij een volledig jaargebruik in 2020 nog verder van de reductiedoelstelling af te liggen.

Prestatie zuiveringsheffing bij bedrijfsvergelijking (positie t.o.v. andere waterschappen)

Het waterschap neemt de 17de positie in ten opzichte van andere waterschappen (score 2018). De reden dat de zuiveringsheffing hoger ligt dan het gemiddelde zit hem vooral in de hoeveelheid rioolgemalen, de hieraan gekoppelde vele kilometers persleiding en het relatief hoge aantal rwzi's. Dit alles heeft te maken met het uitgestrekte (eilanden)gebied dat het waterschap verzorgt.

Ontwateringsgraad zuiveringslib

Om de verwerkingskosten van het zuiveringslib (afzetkosten Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) en exploitatiekosten slibverwerkingsinstallaties) te beperken wordt de ontwateringsgraad van het slib en de polymeerdosering zo optimaal mogelijk gekozen. De ontwateringsgraad is daarmee een afgeleide indicator om dit proces te volgen. Hoe hoger de ontwateringsgraad hoe minder slib er wordt getransporteerd en hoe lager de afzet naar SNB.

Lozingen per jaar via overstorten door falen van het afvalwatersysteem

Door het technisch falen van het afvalwatertransportsysteem is de nooduitlaat bij een rioolgemaal drie keer inwerking getreden. Door het uitvoeren van preventief onderhoud is de technische beschikbaarheid van de rioolgemalen heel hoog en wordt het falen beperkt.

Percentage rioolpersgemalen dat voldoet aan afnameverplichting

Het transportsysteem, bestaande uit persleidingen en rioolgemalen, heeft voldoende capaciteit om aan de afnameverplichting van de Zeeuwse gemeenten te voldoen. Door het uitvoeren van preventief onderhoud is het risico tot uitval beperkt en daarmee de technische beschikbaarheid hoog. Om blijvend te kunnen voldoen aan de afnameverplichting worden ontwikkelingen in het aanbod van afvalwater in overleg met de gemeenten geprognosticeerd en worden meerjareninvesteringsprogramma's opgesteld. Dit programma bevat zowel projecten voor het aanpassen van de afvoercapaciteit als groot onderhoudsprojecten.

Beschrijving overige relevante onderwerpen binnen het programma afvalwaterketen

Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland (SAZ+)

In 2018 is door alle vijftien SAZ+ partners de nieuwe Visie Waterketen Zeeland vastgesteld met de kernboodschap 'Water in Zeeland: betrouwbaar voor iedereen en overal'. In dat kader werkt de SAZ+ aan een betrouwbare waterketen waarbij:

- de gebruiker centraal staat;
- de volksgezondheid gewaarborgd is;
- de inrichting klimaatbestendig is;
- energie, grondstoffen en water worden hergebruikt;
- participeren in ruimtelijke planvorming vanzelfsprekend is;
- het beheer van de waterketen aantoonbaar doelmatig is;
- kennis en capaciteit worden ontwikkeld.

De activiteiten van de SAZ+ vinden plaats binnen 4 programmalijnen:

- programmalijn 1: 'van vervangen naar verbeteren', waarbij verbeteringsmaatregelen voor het toekomstbestendig (klimaatbestendig) maken van de waterhuishouding in bebouwd gebied centraal staan (de Stedelijke Wateropgave - SWO). In 2019 is de uitvoering van de SWO voortgezet. Doel is om de uitvoering zodanig te plannen en te stroomlijnen dat de 'meest urgente' kernen voor 2023 zijn uitgevoerd. Cruciaal hierbij is om de ervaringen te kunnen gebruiken voor het versnellen van het onderzoek, zodanig dat ruim voor 2030 de afweging is gemaakt of de circa 175 kernen voor 2050 klimaatbestendig zijn.
- programmalijn 2: 'aankpak rioolvreemd water'.
De hoeveelheid rioolvreemd water die door de rwzi's in Zeeland wordt verwerkt is geschat op circa 16 miljoen m³ per jaar (op een totale hoeveelheid influent van 58 miljoen m³). De inventariserende analyses zijn in 2019 voor bijna alle gemeenten afgerond. Een infographic van do's en don'ts biedt handreikingen voor de lokale aanpak. In algemene zin moet echter worden opgemerkt dat 'de bron' van het rioolvreemde water in de praktijk vaak moeilijk traceerbaar is waardoor sanering op korte termijn slechts in een beperkt aantal gevallen mogelijk is. Voor de lange termijn moet het onderwerp 'rioolvreemd water' gelinkt worden aan de planning van rioolvervanging.
- programmalijn 3: 'duurzame waterketen' (voorheen duurzaam zuiveren).
Deze programmalijn zet in op het verduurzamen van de afvalwaterketen door energieregwinning en terugwinning van grondstoffen uit afvalwater. Een grote ommekeer hierbij is de transformatie van rwzi's naar energiefabrieken. Daarnaast volgt programmalijn 3 de ontwikkelingen op het gebied van schadelijke en nieuwe stoffen. Binnen deze programmalijn is eveneens het benutten van riothermie opgepakt. In dit kader is een kanskaart voor een drietal gemeenten (Terneuzen, Middelburg en Noord-Beveland) samengesteld.
- programmalijn 4: 'operationeel samenwerken'.

Binnen deze programmalijn vinden activiteiten plaats op vlak van:

- o gegevensbeheer
- o gemalenbeheer
- o beheerpakketten
- o gezamenlijke diensten
- o operationele samenwerking

In dit kader is een pilotproject 'samenwerking in de ondergrond' opgestart met als doel dat werkzaamheden van de verschillende leiding- en kabelbeheerders beter op elkaar worden afgestemd.

Voorts hebben gemeenten op de Bevelanden en Tholen het initiatief genomen om samen het gemalenbeheer te organiseren. In 2019 is de samenwerking verder geoperationaliseerd en zijn nadere afspraken gemaakt over de taakinvulling.

Vanaf 2019 voert het waterschap samen met de gemeente Middelburg een businesscase uit waarbij het waterschap alle onderhoud aan de gemeentelijke rioolgemalen uitvoert. Er zijn concrete afspraken gemaakt over de door het waterschap uit te voeren onderhoudswerkzaamheden aan de gemeentelijke rioolgemalen, de kostenverrekening, het omgaan

met risico's en de wijze waarop de voortgang wordt bewaakt. De businesscase heeft een looptijd van twee jaar en wordt in 2021 geëvalueerd.

Overig

Reeds een aantal jaren is binnen de SAZ+ het thema 'kwetsbaarheid' nadrukkelijker aan de orde. Het opzetten van een flexpool is in 2019 als mogelijkheid onderzocht om capaciteit te organiseren voor uiteenlopende projecten en opgaven. Het effectueren van een flexpool of Talent Ontwikkelingsgroep vereist nog een verdiepingsslag binnen het gemeentelijk Platform Openbare Ruimte (POR).

De leden van de SAZ+ klankbordgroep en het kernteam hebben in 2018/ 2019 het functioneren van de SAZ+ geëvalueerd. Dit heeft o.a. geleid tot een aanscherping van de taakomschrijving van de programmamanagers van de SAZ+, het inzetten van een P&C cyclus en een inhoudelijke adviesrol van de klankbordgroep richting kernteam.

Samen met de HZ is een onderzoeksvoorstel Riobase opgesteld waarvoor bij de Stichting Innovatie Alliantie/ RAAK subsidie is aangevraagd. Bedoeling is dat dit onderzoek naar risico-gestuurd rioolbeheer in Zeeland in 2020 wordt opgestart.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Externe kosten	10.399	9.688	10.071
Externe opbrengsten	-572	-426	-763
Personeelskosten	5.239	5.562	5.840
Rente en afschrijving	9.191	9.985	9.848
Netto kosten programma afvalwaterketen	24.257	24.809	24.996

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten:

De externe kosten zijn 4% hoger dan begroot.

Op 28 februari is een lekkage geconstateerd aan een rioolleiding aan de Bosschaartsweg bij de Mortiere. Het lek is in maart verholpen. Voor een deel kunnen de kosten worden gedekt uit het budget onvoorzien.

Door een slechte bezinkeigenschap van het slib bij de rwzi Terneuzen en door operationele problemen bij de rwzi Walcheren is het noodzakelijk om meer dan voorzien gebruik te maken van chemicaliën.

Met de gemeente Middelburg is een samenwerkingsovereenkomst gesloten op het vlak van rioolgemalen. De onderhoudskosten zijn hierdoor hoger, de opbrengsten zijn hierdoor ook hoger (zie toelichting externe opbrengsten). In 2019 was dit niet begroot.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant(SNB) is een N.V. van 5 waterschappen. Waterschap Scheldestromen is één van de 5 aandeelhouders. SNB verwerkt het slib voor het waterschap Scheldestromen. Als de verwachte slibaanvoer lager is dan de verwerkingscapaciteit, verwerkt SNB slib voor derden. Het waterschap Scheldestromen heeft het slib aan SNB aangevoerd zoals was opgegeven voor de begroting van SNB. Door vertraging van de bouw van energiefabrieken en gewijzigde ontwikkelingen op de algehele slibmarkt zijn de kosten voor het verwerken van slib hoger dan begroot (zoals reeds in de loop van 2019 is gemeld in de monitors via het onderdeel risico's/ontwikkelingen).

De ontwikkeling van lagere energiekosten op basis van statistieken, wat reeds in de loop van 2019 is gemeld in de monitors (via het onderdeel risico's/ontwikkelingen), heeft zich voorgedaan en resulteert in een voordeel ten opzichte van de begroting.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten zijn 79% hoger dan begroot.

De externe begrote opbrengsten bestaan vooral uit opbrengsten voor het verwerken van slib voor derden. De aanvoer van de hoeveelheid te verwerken slib fluctueert en heeft over 2019 een hogere opbrengst opgeleverd dan voorzien. Met de gemeente Middelburg is een samenwerkingsovereenkomst gesloten op het vlak van rioolgemalen. De onderhoudskosten zijn hoger (zie toelichting externe kosten), de opbrengsten zijn hierdoor ook hoger.

Samenwerking afvalwaterketen Zeeland (SAZ+) is een samenwerking van alle dertien gemeenten in Zeeland, het Waterschap Scheldestromen en Evides Waterbedrijf. Sinds januari 2019 hebben wij het gastheerschap van de twee programmamanagers en de administratie overgenomen. De hogere opbrengst bestaat uit de verrekening van personeelskosten en een deel externe kosten van deze samenwerkingsovereenkomst met de deelnemers.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 5% hoger uit dan bij de begroting ingeschat. De formatie is toegenomen door de twee programmamanagers van de SAZ+, hiervan vindt verrekening plaats met derden (zie externe opbrengsten).

In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rentekosten vallen iets lager uit door lagere rentekosten op vaste geldleningen en kasgeldleningen. De afschrijvingskosten zijn iets hoger dan in de begroting voorzien, wegens verschuiving in projecten. In totaal zijn de kosten 1,4% lager dan voorzien.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond, onderhanden en investeringen in voorbereiding uit het algemene voorbereidingskrediet.

x € 1.000

Project	Projectnaam	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Versterkt krediet			Totale besteding t/m 2019			Besteding 2019 netto
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto	
Financieel afgerond										
PRJ1223J	Renovatie rg Oostkapelle	1-2019	3-2019	430	0	430	396	0	396	258
PRJ1237A	Rwzi Walcheren, slibstrategie en energiefabriek	12-2017	4-2018	9.700	0	9.700	9.716	10	9.706	597
PRJ1246	Rwzi Oostburg, uitbreiding hydraulisch	6-2019	1-2019	3.300	0	3.300	3.526	0	3.526	481
<i>subtotaal</i>				13.430	0	13.430	13.639	10	13.629	1.336
Onderhanden investeringen										
PRJ1190	Vervangen persleiding Schotsman - Kamperland	12-2019	12-2019	1.000	0	1.000	391	0	391	391
PRJ1214	rpg Yerseke, Groenix van Zoelenstraat	6-2019	12-2019	255	255	0	21	19	3	-12
PRJ1223A	Renovatie rg Zierikzee	11-2019	3-2020	1.625	0	1.625	295	0	295	191
PRJ1223K	Renovatie rg 's Heerenhoek	11-2019	11-2019	450	0	450	374	0	374	374
PRJ1223L	Renovatie rg Zandstraat, Driekwartwg	2-2020	8-2019	1.000	0	1.000	900	0	900	900
PRJ1223M	Renovatie rg Oosterland	11-2019	11-2019	725	0	725	703	0	703	703
PRJ1228	Amov.rwzi Groede/ub rwzi Breskens	2-2019	4-2019	11.842	0	11.842	11.617	0	11.617	1.337
PRJ1233D	Rwzi Terneuzen aanpassen beluchting/tank	7-2019	7-2019	1.400	0	1.400	1.345	0	1.345	964
PRJ1233E	Rwzi Verseput slibstrategie maatregelen	4-2019	4-2019	450	0	450	473	0	473	83
PRJ1233F	Rwzi WA-polder, gaswasser	9-2019	10-2019	350	0	350	350	0	350	350
PRJ1236	Rwzi Waarde, perforatierooster	10-2018	9-2018	400	0	400	350	0	350	3
PRJ1241	OAS maatregel Westerschouwen	7-2020	12-2020	875	0	875	2	0	2	2
PRJ1241A	Groot ond. RWZI Westerschouwen	10-2020	11-2020	5.200	0	5.200	501	0	501	501
PRJ1245	Rwzi Retranchement, uitbreiding hydraulisch	-	-	316	0	316	110	0	110	44
PRJ1249	Rwzi Camperland, perforatierooster	12-2019	12-2018	400	0	400	431	0	431	106
PRJ1414	Uitrol WinCC OA rg zuid+uniform rwzi	12-2020	12-2020	2.800	0	2.800	2.544	0	2.544	956
PRJ1496	Bijdrage Phario	12-2021	12-2021	500	0	500	29	0	29	29
PRJ1521	Verv. en renoveren afvalwaterleiding	11-2023	11-2023	9.425	2.400	7.025	13	0	13	13
<i>subtotaal</i>				39.013	2.655	36.358	20.450	19	20.431	6.935
Totaal afvalwaterketen				52.443	2.655	49.788	34.089	29	34.060	8.272

Toelichting afgeronde investeringen en belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1223J RG Oostkapelle

De installatie van het rioolgemaal Oostkapelle was dusdanig verouderd dat de kans op storingen en eventueel uitval significant groter was geworden. Het gemaal voldeed niet aan de stand der techniek. Het gemaal is een volledige renovatie ondergaan waarbij het mechanisch en elektrisch is aangepast. Het gemaal voldoet nu weer aan de hedendaagse eisen. Kosten waren begroot op € 430.000,-. Er hebben gedurende de realisatie geen tegenvallers als gevolg van risico's of meerwerk voorgedaan, waardoor de totale projectkosten circa € 34.000,- goedkoper zijn geworden.

PRJ1237 RWZI Walcheren, slib en energiefabriek

Het uitvoeringsproject op de rioolwaterzuivering(rwzi) Walcheren omvatte een aantal maatregelen. Allereerst zijn maatregelen genomen voor de verdere reductie van het door de rwzi's geproduceerde zuiveringsslib en daarmee de verlaging van de afzetkosten. Daarnaast zijn maatregelen getroffen door de realisatie van de "Energiefabriek Walcheren", waardoor de rwzi Walcheren meer elektriciteit produceert dan het zelf gebruikt, waardoor de exploitatiekosten zijn verlaagd. Verder heeft ook groot onderhoud plaatsgevonden aan de elektrotechnische installatie, de sliblijn en zijn er twee leidingen gerepareerd.

De kosten van dit project waren destijds begroot op € 9.700.000,-. Het totale project is ook voor dit bedrag gerealiseerd.

PRJ1246 RWZI Oostburg, uitbreiding hydraulische capaciteit

Naar aanleiding van de optimalisatie afvalwater systemen (OAS) afspraken is de hydraulische capaciteit van de RWZI Oostburg uitgebreid. Om deze uitbreiding mogelijk te maken en er voor zorg te dragen dat de RWZI na de uitbreiding weer geheel voldoet aan de geldende ontwerpeisen, regelgeving en stand der techniek zijn diverse grootschalige werkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden omvatte in grote lijnen het vervangen van de gehele elektrotechnische- en besturingstechnische installatie inclusief het aantal metingen, aanpassing aan de anaerobe tank, selector, zandvanger en trommelzeef. Daarnaast is tegelijkertijd het bijbehorend leidingwerk aangepast en heeft vervanging van de beluchtingsplaten, blowers en pompen plaatsgevonden. De kosten voor deze werkzaamheden waren begroot op € 3.300.000,-. De totale kosten na afronding van het project bedragen € 3.526.000,-. Dit betreft een budgetoverschrijding van € 226.000,- en is een gevolg van meerwerk in de vorm van het saneren van droogbedden/sliblagune en de voorbereiding voor de komst van zonnepanelen.

2.6 Programma bestuur en organisatie

Strategische doelen: De taakuitoefening is optimaal en de dienstverlening adequaat. De bedrijfsvoering kenmerkt zich door kosteneffectiviteit en een sturingsprincipe waaraan continue verbetering inherent is.

Het programma bestuur en organisatie omvat de activiteiten die een efficiënte uitvoering van de primaire taken mogelijk maken, plus alle activiteiten die gericht zijn op het besturen van het waterschap.

Het waterschap verleent vergunningen en handelt meldingen af op basis van de Waterwet en daarmee samenhangende regelgeving zoals de Keur. Met toezicht en handhaving zien we er op toe dat de voorschriften worden nageleefd. Externe communicatie draagt bij aan het creëren van draagvlak voor de uitvoering van onze taken.

Om de doelen uit de strategienota te kunnen behalen zijn competente en gekwalificeerde medewerkers een vereiste, daarom wordt geïnvesteerd in het opleiden en ontwikkelen van medewerkers. Een optimale werkomgeving, inclusief goede huisvesting, draagt er aan bij dat medewerkers hun werk goed kunnen uitvoeren.

We werken aan het steeds slimmer inrichten van onze dienstverlening, voor en samen met de omgeving waar we deel van uitmaken. Om dit te bereiken wordt innovatie organisatiebreed en gestructureerd opgepakt. Innovatie en vernieuwing hebben tot doel toegerust te blijven om aan de huidige en toekomstige maatschappelijke opgaven te kunnen voldoen, de positieve bekendheid met het waterschap te vergroten en duurzaam met onze omgeving om te gaan. Daarbij streven we er naar een transparante overheid te zijn die haar informatie en ICT-systemen op orde heeft en zorgvuldig met informatie omgaat.

Prestaties Strategienota

Prestatie-indicator (vervallen in Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Energie-efficiencyverbetering MJA 3 zuiveringstechnische werken (cumulatief)	40%	46%	Ja
Percentage van het inkoopvolume dat duurzaam wordt ingekocht	100%	100%	Ja
Digitale volwassenheid	80%	n.v.t.	n.v.t.
Percentage van alle facturen waarvoor een verplichting is vastgelegd	80%	73%	Nee
Realisatie investeringen	>=90%	89%	Nee
% van de begrote opbrengst precario en retributie dat voor 1 november is opgelegd	100%	3%	Nee
% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde retributies en precarioheffing in het lopende kalenderjaar	<=2%	3%	Nee
% van de begrote belastingopbrengst dat voor 1 november door SaBeWa is opgelegd	98%	99%	Ja
% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde aanslagen in het lopende kalenderjaar	<=2%	1,7%	ja
Goedkeurende accountantsverklaring op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid	Ja	Goedkeuring getrouwheid en beperking rechtmatigheid	Nee

Prestatie-indicator (Strategienota 2019 - 2023)	Doel begroting 2019	Voortgang 31-12-2019	Conform doelstelling 2019
Verbetering energie-efficiëntie binnen het hele waterschap t.o.v. 2005 (% cumulatief)	36%	56%	Ja
Eigen energieopwekking binnen het gehele waterschap t.o.v. het totale energieverbruik (%) (*1)	39%	58%	Ja
Percentage ziekteverzuim (excl. zwangerschapsverlof)	<=4%	4,7%	Nee
Investeringen gerealiseerd binnen de oorspronkelijke planning (+ max 6 maanden) (*1)	>= 90%	77%	Nee
Investeringen gerealiseerd binnen het oorspronkelijk verleende krediet (+ max 10%)	>= 90%	70%	Nee
Energieneutraal 2025 (*3)	Nieuwe doelstelling	74%	n.v.t.
1% Energiebesparing per jaar (*3)	Nieuwe doelstelling	1,5%	n.v.t.
Baseline informatieveiligheid Overheid geïmplementeerd (%) (*2)	10%	10%	Ja
Tevredenheid over het klantcontact (*3)	6,3	6,8	Ja
Ongevallen met verzuim (*3)	0	1	Nee
Medewerkertevredenheid en -betrokkenheid (*3)	7,5	7,1	Nee

*1/*2: Betreft bestaande prestatie(s) waarvoor de te bereiken doelstelling voor 2019 in de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 is bijgesteld. Deze bijstelling bestaat of uit het aanpassen van het te bereiken doel (*1) en in een aantal gevallen uit een andere wijze van formulering van het te behalen doel (*2). Bij een andere wijze van formulering is de oorspronkelijke doelstelling komen te vervallen.

*3: Betreft nieuwe prestatie(s) op basis van de (nieuwe) Strategienota 2019 - 2023 waar de mogelijkheid aanwezig is om ook de voortgang te rapporteren over 2019.

Wat hebben we gedaan om prestaties te realiseren

Energie-efficiencyverbetering MJA 3 zuiveringstechnische werken (cumulatief), Verbetering energie-efficiëntie binnen het hele waterschap t.o.v. 2005 (% cumulatief), eigen energieopwekking binnen het gehele waterschap t.o.v. het totale energieverbruik (%), energieneutraal 2025 en 1% energiebesparing per jaar

Om deze doelstellingen te bereiken wordt onder andere iedere vier jaar een Energie-efficiency-plan (EEP) opgesteld. In dit plan staan de concrete maatregelen die worden uitgevoerd om energie te besparen en meer energie op te wekken.

In 2019 is gewerkt aan de volgende maatregelen uit het EEP:

Zuiveringsbeheer

- ombouw rwzi Walcheren tot Energiefabriek
 - deze ombouw is afgerond in 2018, maar in 2019 is de bedrijfsvoering van verschillende installatie-onderdelen, waaronder de anammox-reactor, verder geoptimaliseerd
- ombouw rwzi Breskens
 - rwzi Breskens is voorzien van de nieuwe Nereda-techniek. Hierdoor is een capaciteitsvergroting en een grote energiebesparing bereikt. De installatie is in 2019 in bedrijf genomen.
- ombouw rwzi Oostburg

- hierbij is een energiezuinig beluchtingssysteem geplaatst, waarmee het energieverbruik van de beluchting meer dan gehalveerd is.
- ombouw rwzi Terneuzen
 - hierbij is het beluchtingssysteem vervangen door een zuiniger systeem. Dit project was pas eind 2019 gereed, dus de besparing zal pas over het jaar 2020 worden opgegeven.

Watersysteem

- Sinds 2018 wordt via het rooibestek geregeld dat het hout afkomstig van in opdracht van het waterschap gerooide bomen op duurzame wijze moet worden afgezet.
 - In het seizoen 2018/2019 is 4.656 ton stamhout afgezet als bouwmetaal, 1.933 ton tophout naar de papierindustrie en 8.445 ton houtsnippers naar spaanplaatproductie en energiecentrales.
- Er is een regeling ontwikkeld die spuien via de pompen zonder energieverbruik mogelijk maakt bij enkele gemalen die geen technische voorzieningen hebben voor spuien. Deze regeling is in 2019 bij éénemaal in gebruik genomen. In 2020 volgt een tweede maal.

Overig

- In 2018 zijn zonnepanelen geplaatst op 6 steunpunten en magazijnen met een totaal opwekvermogen van 117.000 Wp. 2019 is het eerste jaar dat deze zonnepanelen de volledige opwekcapaciteit hebben bereikt.
- In 2019 zijn ook de eerste voorbereidingen getroffen voor de grootschalige uitrol van zonnepanelen bij grootverbruiksaansluitingen. In de periode 2021-2025 zal voor een totaal opwekvermogen van ca. 5 MWp aan zonnepanelen worden geplaatst bij zuiveringsinstallaties en op daken van gebouwen.
- In 2019 is een tweede elektrische auto aangeschaft.

Naast de grotere maatregelen uit het EEP, zijn er ook vele kleinere maatregelen getroffen vanuit de normale bedrijfsvoering, en vanuit het innovatieprogramma. Enkele hiervan zijn:

- Er zijn verschillende rioolgemalen omgebouwd, waarbij door maatregelen als frequentieomvormers een energiebesparing is gerealiseerd.
- Er vindt een onderzoek plaats naar het voorkomen van luchtinsluiting in persleidingen, waardoor de leidingweerstand kan worden verminderd, en dus het energieverbruik kan worden verlaagd.

In 2020 zal een nieuw Energie-efficiencyplan worden opgesteld voor de periode 2021-2025.

Percentage van het inkoopvolume dat duurzaam wordt ingekocht

In de praktijk zijn de duurzame inkoopcriteria standaard onderdeel zijn gemaakt van de inkoop- en aanbestedingsdocumenten. Op basis van verschillende evaluaties is geconstateerd dat deze borging succesvol is.

In het MVI-actieplan 2017-2020 is bestuurlijk besloten om de ambities inzake duurzaam inkopen aan te scherpen. In de periode 2018-2019 is vooral gewerkt aan de voorbereidingen voor de implementatie van de aanpak Duurzaam GWW. Op deze manier is er organisatiebreed ervaring opgedaan met de Aanpak Duurzaam GWW maar nog niet op het bestuurlijk vastgestelde niveau. Inmiddels is de aanscherping nader gedefinieerd en zal er vanaf 2020 voor een geselecteerde aantal projecten een aangescherpte meting plaats gaan vinden. Hiervoor zijn er eind 2019 8 projecten geselecteerd die vanaf 2020 daadwerkelijk met de aanpak aan de slag gaan. Het streven is vanaf 2021 bij alle werken de Aanpak Duurzaam GWW te hanteren.

Digitale volwassenheid

De norm in de strategienota was gebaseerd op de landelijke monitor van de waterschappen. In 2019 is geen landelijke rapportage meer opgesteld.

Percentage van alle facturen waarvoor een verplichting is vastgelegd

Voor 73% van de facturen is in 2019 een order vastgelegd. Daarmee is de doelstelling voor 2019 van 80% niet gehaald. In 2019 is het percentage gestegen van 63% naar 73%. Inmiddels is er een besluit genomen om ordernummers op de factuur verplicht te stellen voor bedrijven die daaraan kunnen voldoen. Een en ander wordt in 2020 geïmplementeerd.

Realisatie investeringen

Om de voortgang van de geplande investeringen zo goed mogelijk te volgen en waar nodig bij te sturen, wordt gewerkt met een systeem van monitoring. Projectmanagers geven meerdere keren per jaar prognoses af met betrekking tot de verwachte bestedingen en het moment van afronding van investeringen. Daarnaast geven ze aan welke risico's er spelen. Door het in kaart brengen van deze informatie kan een goed beeld gevormd worden van de lopende investeringen en bijbehorende risico's.

Desondanks kan het toch gebeuren dat onverwachte zaken optreden, waardoor het geplande investeringsbedrag niet geheel benut wordt. Zo ook in 2019. De voornaamste afwijkingen vallen te noteren bij de programma's Watersystemen en Bestuur & organisatie. In mindere mate is dit het geval bij de programma's Wegen, Afvalwaterketen en Waterkeringen. In hoofdstuk 2.8. is hierover een nadere toelichting te lezen.

% van de begrote opbrengst precario en retributie dat voor 1 november is opgelegd

Het percentage is uitgekomen op 3% in plaats van de voorziene 100%. Precario is opgelegd op 30 november 2019. Zoetwater Tholen 2017 en 2018 zijn in november en december 2019 opgelegd. Reigersbergshe Polder 2018 in november 2019.

Zoetwater 2019 Tholen kan nog niet worden opgelegd. Volgens deze verordening moet er alleen betaald worden als er berekend is. Dit kan echter pas na het seizoen worden vastgesteld, dan kunnen dus ook pas de aanslagen voor 2019 worden verzonden. Zoetwater Reigersbergsepolder 2019 is in januari 2020 opgelegd. Al met al is de precario en een deel van het zoetwater opgelegd, echter niet voor 1 november 2019 maar er na.

% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde precarioheffing en retributies in het lopende kalenderjaar

Er staat nog 3 % van opgelegde aanslagen open. Zowel de aanslagen precario als zoetwater zijn pas in november en december 2019 opgelegd waardoor er dus meer openstaat op 31 december.

% van de begrote belastingopbrengst dat voor 1 november door SaBeWa is opgelegd

Door Sabewa is tot en met oktober 99% van het begrote bedrag opgelegd. Tot en met december is dit percentage ongewijzigd. In het belastingjaar wordt de zuiverings- en verontreinigingsheffing bedrijven in eerste instantie voorlopig opgelegd. De definitieve aanslagen volgen het jaar daarop. Dit verklaart waarom in een jaar nooit 100% gerealiseerd wordt, tenzij er een meeropbrengst gerealiseerd wordt.

% openstaand bedrag per 31-12 t.o.v. totaal opgelegde aanslagen lopende kalenderjaar

Van de aanslagen 2019 die via Sabewa Zeeland zijn opgelegd stond per 31 december nog 1,7% open. Sabewa Zeeland had per 31 december geen achterstand meer in het behandelen van kwijtscheldingsverzoeken. Dit heeft minder openstaande posten per 31-12 tot gevolg (2018: 2,2%).

Goedkeurende accountantsverklaring op het gebied van getrouwheid en rechtmatigheid

De controle van de jaarrekening 2019 heeft plaatsgevonden in maart 2020. Voor de jaarrekening 2019 is een goedkeurende controleverklaring ontvangen voor de getrouwheid en een verklaring met beperking voor de rechtmatigheid. De geconstateerde rechtmatigheidsfouten hebben betrekking op de rechtmatigheid van de aanbestedingen. Uit nadere analyse van deze rechtmatigheidsfouten komt naar voren dat er diverse redenen zijn waardoor deze rechtmatigheidsfouten zijn ontstaan. De belangrijkste redenen zijn:

- Rechtmatigheidsfouten die reeds bij de jaarrekeningcontrole 2018 waren onderkend. Daarbij is de situatie in 2019 niet gewijzigd.
- Rechtmatigheidsfouten die voort zijn gekomen uit een onjuiste interpretatie van de aanbestedingsregels.
- Rechtmatigheidsfouten die voortkomen uit onvoldoende capaciteit in de organisatie om een aanbestedingstraject te starten.

% ziekteverzuim (exclusief zwangerschap)

Het percentage ziekteverzuim is uitgekomen op 4,7%. Dit is hoger dan het gestelde doel van maximaal 4% ziekteverzuim. Er zijn twee oorzaken aan te wijzen voor deze overschrijding. Ten eerste is de meldingsfrequentie hoger dan voorgaande jaren. De meldingsfrequentie is het gemiddeld aantal keren dat een medewerker zich ziekmeldt in een jaar. Daarnaast zien we helaas ook dat het aantal medewerkers met langdurig verzuim (ernstige ziekten en mentale klachten) is toegenomen.

Investerings gerealiseerd binnen de oorspronkelijke planning (+ maximaal 6 maanden)

Er zijn in 2019 35 investeringen technisch afgerond. Hiervan waren er 27 (= 77%) binnen de oorspronkelijke planning of met minder dan 6 maanden uitloop gerealiseerd. Van de overige 8 investeringen is de geplande datum na besluitvorming in de AV gewijzigd. De voornaamste aanpassingen betreffen:

- rwzi Groede/Breskens: vertraging in de gunning in de aanbestedingsprocedure.
- SWP Molenpolder: een moeizaam lopende grondverwerving.
- RWZI Terneuzen aanpassing beluchting/tank: vertragingen in het aanbestedingstraject en lange levertijden voor bepaalde onderdelen.
- RPG Yerseke Groenix van Zoelenstraat: in overleg met de gemeente Reimerswaal wordt dit project gefaseerd uitgevoerd.

Kanttekening bij deze prestatie is dat er sprake is van een voortschrijdend inzicht. Immers gedurende het jaar vindt er aanpassing van de planning plaats als er sprake is van meer dan 6 maanden afwijking. Hierdoor is de tussentijdse meting een momentopname. Daarnaast is er sprake van een nieuwe indicator waarbij de uitkomst en duiding over voorgaande jaren nog moet worden geoptimaliseerd. Voor 2020 zal gekeken worden hoe het inzicht verbeterd kan worden.

Investerings gerealiseerd binnen het oorspronkelijk verleende krediet (+ maximaal 10%)

Er zijn in 2019 20 investeringen financieel afgerond. Hiervan waren er 14 (= 70%) binnen het oorspronkelijk budget of met minder dan 10% overschrijding gerealiseerd. Van de overige 6 investeringen zijn de kredieten na besluitvorming in de AV gewijzigd. De voornaamste aanpassingen betreffen:

- Aanlegvoorzieningen Veerse meer 2018: extra krediet om te voorkomen dat de voorziening afgesloten danwel geamoveerd dient te worden. De convenantpartners en het bedrijfsleven dragen bij aan de verhoging van de kapitaallasten.
- Verschuiving tussen kredieten uit verschillende jaren, zoals bij BOB Zeeuws-Vlaanderen en aankoop/vervanging auto's.

Kanttekening bij deze prestatie is dat er sprake is van een voortschrijdend inzicht. Immers gedurende het jaar wordt er extra krediet aangevraagd als er sprake is van meer dan 10% afwijking. Hierdoor is de tussentijdse meting een momentopname. Daarnaast is er sprake van een nieuwe indicator waarbij de uitkomst en duiding over voorgaande jaren nog moet worden geoptimaliseerd. Voor 2020 zal gekeken worden hoe het inzicht verbeterd kan worden.

Baseline informatieveiligheid Overheid geïmplementeerd (%)

Deze doelstelling is gehaald.

Tevredenheid over het klantcontact

Dit percentage komt uit de meting klanttevredenheid, via enquête.

Ongevallen met verzuim

Helaas is na afloop van 2019 gebleken dat er in 2019 toch een ongeval met verzuim geweest is. Eind 2019 is een muskusrattenbestrijder gevallen toen hij uit de auto stapte. Aanvankelijk leek dit wel mee te vallen, maar de klachten werden steeds erger. Uiteindelijk is deze muskusrattenbestrijder in 2020 geopereerd aan zijn schouder (dus achteraf toch een ongeval met verzuim).

Medewerkerstevredenheid en -betrokkenheid

Het cijfer van de “bevlogenheid” van de medewerkers van het waterschap is 7,1 geworden. Bij de vorige meting was dat 7,4. Een kleine achteruitgang dus. Deze is voornamelijk te verklaren door de organisatieverandering waar we volop inzitten. Het externe onderzoeksbureau geeft aan dat zij in het algemeen zien dat organisaties die zich in roerige tijden bevinden, wat lager scoren.

Overige relevante onderwerpen binnen het programma Bestuur en organisatie

Verkiezingen

Op 20 maart 2019 vonden de waterschapsverkiezingen plaats. Alle 21 waterschappen deden dit jaar mee aan een gezamenlijke, landelijke publiciteitscampagne voor de verkiezingen. “Hallo Zeeland: we mogen weer stemmen!” Dit, en variaties hierop, was de verkiezingskreet die regionaal en landelijk werd gebruikt. De campagne was gebaseerd op het feit dat iedere Nederlander een band heeft met water. Onder meer een verkiezingskrant, advertenties, buitenreclame, bioscoopreclame, radiospot en sociale media zijn ingezet om de Zeeuwse kiezer bewust te maken van de waterschapsverkiezingen en de bestuurlijke keuzes die speelden. Voorafgaand aan de verkiezingen werd ook de serie ‘Weg van Water’ uitgezonden bij Omroep Zeeland. Deze 12-delige serie was er op gericht om het waterbewustzijn te vergroten. Na de verkiezingen is de serie nog herhaald en zijn onderdelen uit de serie gebruikt voor sociale media. De gecombineerde verkiezingen, de vele media-aandacht en de positieve campagne hebben geleid tot een opkomstpercentage van 54,6 % in Zeeland, een stijging van 6,5%. Landelijk was het gemiddelde 51,4% voor de waterschappen.

Bestuur

Op 27 maart kwam de algemene vergadering in de oude samenstelling voor het laatst bij elkaar en is afscheid genomen van de hoofdingelanden die niet meer zijn teruggekeerd in het nieuwe bestuur. Op 28 maart zijn de nieuwe hoofdingelanden beëdigd en hebben zij de eed of verklaring/belofte afgelegd.

Op advies van preformateur Ad Schenk is een coalitie gevormd van Partij voor Zeeland, CDA, SGP en leden van de vaste zetels Bedrijven en Ongebouwd. Samen hebben de fracties van het nieuwe dagelijks bestuur 17 van de 30 zetels. In de algemene vergadering van 6 juni zijn de db-leden benoemd.

Het dagelijks bestuur heeft vervolgens samen met alle partijen van de algemene vergadering een waterschapsbreed bestuursakkoord opgesteld: het waterschapsprogramma ‘Klaar voor de toekomst!’. Dit is in algemene vergadering van 10 oktober 2019 vastgesteld. Van dit akkoord is de Strategienota 2019-2023 afgeleid. Hierin is de koers voor de komende jaren vastgelegd. De nieuwe algemene vergadering heeft in 2019 acht keer vergaderd. Door de secretaris-directeur is meerdere keren een toelichting gegeven op de organisatie ontwikkeling. Door een commissie met een vertegenwoordiging van 3 leden van de algemene vergadering heeft de selectie van de accountant plaatsgevonden. En in een aparte bijeenkomst is kennis gemaakt de directie van het HWBP.

Herziening belastingstelsel

In december 2018 heeft de ledenvergadering van de Unie geconstateerd dat er te weinig draagvlak bestond voor de voorstellen tot aanpassing van het belastingstelsel. In oktober 2019 heeft het Uniebestuur een procesvoorstel gedaan voor de aanpassing van het stelsel. In het procesvoorstel zijn de volgende urgente knelpunten benoemd:

1. het niet kunnen realiseren van een gelijkmatige ontwikkeling van de tarieven binnen de watersysteemheffing;
2. de weeffout en;
3. het gebruik van mens- en milieubelastende stoffen in de heffingsformule zuiveringsheffing en verontreinigingsheffing.

Innovatie

Vanuit het innovatiebeleid en in lijn met de innovatiedoelstellingen uit het bestuursprogramma zijn in 2019 diverse acties uitgevoerd. Een aantal van deze initiatieven is verbonden met andere strategische thema's van het waterschap. Als voorbeeld, er is samen met een marktpartij gestart met een pilot met biologisch asfalt (aan de Turkeyeweg te IJzendijke). Deze innovatie draagt bij aan het circulair maken van de materiaalstromen van het waterschap. In diezelfde lijn is er in Borsele een pilot ingericht met circulaire materialen zoals hergebruik van bagger en aardappelzetmeel-structuren. Verder is voor het project HWBP Hansweert een verkenning gedaan naar innovaties die dijkenbouw Nederland sneller, slimmer en/of goedkoper kunnen maken. Met één van deze initiatieven (Steenbekleding van baggerspecie) is Scheldestromen samen met de partner genomineerd voor de Waterinnovatieprijs 2019 (Unie van Waterschappen) in de categorie Waterveiligheid. Een andere belangrijke ontwikkeling waar in 2019 meer aandacht voor is gekomen is 'digitalisering', inclusief het groeiende aantal kansen voor digitale innovaties.

In 2019 is er wederom geïnvesteerd in de innovatie 'cultuur' en 'structuur'. Onderdeel hiervan zijn reeds bewezen initiatieven zoals de Kennislunch en Marktdagen. De kennislunch (acht edities georganiseerd in 2019) speelt een belangrijk rol in het vergaren van nieuwe kennis en het inspireren van medewerkers. In de twee marktdagen in 2019 had innovatie een belangrijke rol in het gesprek met de markt, met het doel samenwerking tussen deze partijen te stimuleren.

In het nieuwe Bestuursprogramma 2019-2023 is het innovatieprogramma uitgebreid naar het thema Kennis & Innovatie, waarbij kennismanagement een meer prominente rol krijgt. In overleg met de portefeuillehouders zijn de ambities op dit onderwerp vastgesteld voor de nieuwe bestuursperiode. Kosteneffectiviteit, zichtbaarheid en kundig medewerkerschap zijn neergezet als de belangrijke doelen voor komende periode. Aandacht voor innovatie 'cultuur' en 'structuur' blijft hierbij cruciaal en daar zal komende periode wederom in worden geïnvesteerd.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Externe kosten	13.088	12.883	14.659
Externe opbrengsten	-3.879	-3.467	-3.644
Personeelskosten	13.179	14.117	14.061
Rente en afschrijving	3.410	3.451	3.399
Netto kosten programma bestuur en organisatie	25.798	26.984	28.475

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

De externe kosten van het programma bestuur en organisatie hebben betrekking op het onderhoud van de tractiemiddelen, huisvesting, interne faciliteiten en automatisering. Daarnaast zijn er externe kosten opgenomen voor engineering, communicatie, financiële-, juridische-, organisatie- en personeelsadviezen. Ook de externe kosten van belastingoplegging en invordering, het bestuur, vergunningen en handhaving zijn hier opgenomen.

De totale externe kosten vallen 13,8% hoger uit dan begroot. De belangrijkste oorzaak hiervan is de toevoeging aan de arbeidsgerelateerde voorzieningen (toelichting zie hieronder). Daarnaast zijn de hogere kosten voor verzekeringspremies, organisatieontwikkeling, communicatie, kosten invordering belastingopbrengsten, onderhoud aan tractiemiddelen (zie ook extra opbrengsten), juridische advisering (o.a. voor de erfpachten) en kosten voor grondverwerving (taxatiekosten e.d.) Deze kosten (taxatiekosten e.d.) zijn afhankelijk van de opdrachten voor grondverwerving voor de projecten (strategische grondvoorraad).

In 2019 is er een niet begrote toevoeging gedaan aan de voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen op basis van een actuariële waarde berekening per 31-12-2019. De stijging heeft grotendeels betrekking op het verlagen van de rekenrente, hierbij is uitgegaan van de uitgangspunten in de circulaire 'aanpassingen pensioenen en inhoudingen APPA', van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Deze circulaire geeft informatie betreffende de periode van 1 januari 2020 tot 1 januari 2021. Was vorig jaar de rente voor toekomstige pensioenen met een looptijd van 25 jaar nog vastgesteld op 1,577%, dit jaar is dat nog maar 0,290%. Dit houdt in dat er minder rente-inkomsten worden voorzien en er om die reden meer kapitaal moet worden aangehouden/gereserveerd voor de ingegane en toekomstige pensioenen. In de circulaire is aangegeven dat dit betekent dat, afhankelijk van de leeftijd van de betrokkenen, de totale voorziening met 20% tot 30% zal stijgen. In de pensioenvoorziening is, grotendeels om bovenvermelde reden, een bedrag van ruim € 0,9 miljoen toegevoegd. Daarnaast in de voorziening voor wachtgelden € 0,1 miljoen toegevoegd in verband met de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd.

Externe opbrengsten

De externe opbrengsten die hier zijn opgenomen hebben een relatie naar de genoemde externe kosten. De externe opbrengsten vallen 5,1% hoger uit. De belangrijkste oorzaken zijn de hogere opbrengst verkoop gronden en de ontvangen schadevergoedingen van tractiemiddelen.

Personeelskosten

De totale personeelslasten op dit programma vallen 0,4% lager uit dan bij de begroting ingeschat. In werkelijkheid zijn de uren toegerekend op basis van tijdschrijven.

Rente en afschrijving

De rente- en afschrijvingskosten vallen 1,5% lager uit dan begroot.

De rentekosten vallen iets lager uit door lagere rentekosten op vaste geldleningen en kasgeldleningen. De afschrijvingskosten zijn nagenoeg gelijk dan in de begroting is voorzien.

Investerings

Hieronder is een overzicht van de investeringen weergegeven, onderverdeeld in financieel afgerond en onderhanden investeringen.

x € 1.000

Project	Projectnaam	Techn. afgerond AV besluit	(Geplande) techn. afronding	Versterkt krediet			Totale besteding t/m 2019			Besteding 2019 netto
				bruto	subsidie/bijdrage	netto	bruto	subsidie/bijdrage	netto	
Financieel afgerond										
PRJ1415	Aank./vervangen auto's 2018	12-2018	2019/5	1.234	18	1.216	1.281	33	1.248	269
PRJ1444	Aank./vervangen tractiemiddelen 2018	12-2018	12-2018	561	33	528	341	24	317	0
PRJ1445	Aank./vervangen tractiemiddelen 2019	12-2019	12-2019	421	19	402	447	21	426	426
PRJ1481	Verkiezingen 2019	12-2019	12-2019	500	0	500	382	0	382	367
PRJ1488	Zonnepanelen steunpunten	12-2018	11-2018	150	0	150	161	0	161	19
PRJ1495	Uitbreiding materieel gladheidbestrijding 2018	12-2018	1-2019	110	0	110	91	0	91	91
subtotaal				2.976	70	2.906	2.703	77	2.625	1.172
Onderhanden investeringen										
PRJ1338	Vervangen peilboot Meermin III	2-2020	6-2020	1.500	0	1.500	117	0	117	54
PRJ1340A	Vloerbedekking kantoren & buitenlocaties	12-2020	12-2020	500	0	500	24	0	24	24
PRJ1416	Aank./vervangen auto's 2019	12-2019	5-2020	1.438	28	1.410	1.373	36	1.337	1.337
PRJ1480	Implementatie omgevingswet	12-2020	12-2020	1.200	200	1.000	157	0	157	64
PRJ1483	Inrichten documentenatelier	1-2020	1-2020	400	0	400	68	0	68	58
PRJ1484	Werkplekvervanging	12-2020	3-2020	750	0	750	599	0	599	599
PRJ1486	Inventariseren archieven Zeeuws-Vlaanderen	12-2020	12-2020	400	0	400	129	0	129	125
PRJ1487	Verv.cent. warmte/koude voorziening Middelburg	8-2020	8-2020	700	0	700	85	0	85	30
PRJ1495A	Uitbreiding materieel gladheidbestrijding 2019	12-2021	12-2021	340	0	340	0	0	0	0
PRJ1501	Brandmeldinstallaties hoofdkantoor Middelburg	6-2020	6-2020	400	0	400	117	0	117	117
subtotaal				7.628	228	7.400	2.670	36	2.634	2.407
Totaal bestuur en organisatie				10.604	298	10.306	5.373	114	5.259	3.579

Toelichting belangrijkste afwijkingen bij de investeringsprojecten

PRJ1483 Inrichten documentenatelier

De projectgroep voor inrichten documentenatelier heeft na de testfase eind 2019 een inrichtingsdocument gepresenteerd. Het document is akkoord bevonden en aan de hand daarvan is nu in 2020 een planning opgezet. Gezien wat gewijzigde inzichten zal een groot gedeelte van de werkzaamheden in 2020 afgerond worden, maar het complete project zal tot eind 2021 doorlopen (in de monitor van mei 2020 zal aan de AV een formele aanpassing van de technische datum van afronding worden voorgelegd). Het restant van het budget zal voornamelijk ingezet worden voor inhuur van externe deskundigheid voor inrichting van de infrastructuur en het trainen van de gebruikers. Overige kosten liggen door het feit dat licenties tegenwoordig in abonnementsvorm moeten worden afgenomen voornamelijk in de exploitatie.

Op basis van het accountantsverslag zijn de uitgaven in verband met de voorbereiding van dit project tot en met 2019 (€ 68.220,-) in één keer afgeschreven ten laste van de exploitatie. De kosten in 2020/2021 ten behoeve van de implementatie zullen geboekt worden op dit investeringsproject.

PRJ1486 Inventariseren archieven Zeeuws-Vlaanderen

De archieven van het voormalig waterschap Zeeuws-Vlaanderen worden binnen dit project in een periode van 2,5 jaar bewerkt, geïnventariseerd en overgebracht voor duurzame bewaring. Deze bewerkingen resulteren in een archiefinventaris per archief. De te bewaren documenten zijn ontdaan van metaal en verpakt in zuurvrij materiaal. Van de te vernietigen documenten wordt een lijst opgemaakt. Van elk semi-statisch archief wordt een verklaring van overbrenging opgemaakt, waardoor de archieven officieel overgaan naar de statische archieffase. Geheel volgens de verplichtingen als gevolg van de Archiefwet. De voortgang van het project verloopt geheel volgens de planning en zal in 2020 worden afgerond.

De accountant heeft aangegeven dat volgens de voorschriften deze werkzaamheden niet kunnen worden geactiveerd. Op basis van het accountantsverslag zijn de uitgave voor dit project tot en met 2019 (€ 128.913,-) in één keer afgeschreven ten laste van de exploitatie. Kosten die in 2020 worden gemaakt zullen ten laste van de exploitatie komen.

PRJ1338 Vervangen peilboot Meermin III

De vooroevers van de waterkeringen in Zeeland worden jaarlijks door het waterschap gemeten. Vanuit de ingewonnen gegevens wordt de stabiliteit van de vooroever bepaald. De metingen worden uitgevoerd met de peilboot van het waterschap, de Meermin III. In 2017 is besloten een krediet beschikbaar te stellen van € 1,5 miljoen voor de bouw van een nieuwe boot. In 2019 is de bouw van de boot aanbesteed. Eind 2019 is geconcludeerd dat geen rechtmatige gunning van de opdracht kon plaatsvinden. Een nieuw kredietvoorstel zal in de 1^e helft van 2020 worden behandeld in de AV. De verwachting is dat de opdracht voor de bouw in september 2020 kan worden verstrekt en dat de oplevering in september 2021 plaatsvindt.

PRJ1484 Werkplekvervangning

Het project is in 2019 niet geheel afgerond, voornamelijk door capaciteitsgebrek. Inmiddels (eind februari 2020) staan de laatste buitenlocaties op de planning en is het naar verwachting eind 1^e kwartaal 2020 afgerond binnen het budget van € 750.000,-.

PRJ1445 Tractiemiddelen 2019

Het project is met 6% overschrijding afgerond in 2019 vooral omdat er meer gladheidsmateriaal (sneeuwpluogen en ombouw zoutstrooiers) nodig was dan begroot.

PRJ1480 Implementatie Omgevingswet

De Eerste Kamer heeft op 12 februari 2020 ingestemd met de Invoeringswet Omgevingswet. Rond de zomer wordt definitief bepaald of de Omgevingswet daadwerkelijk per 1 januari 2021 in werking treedt. Nu de kadervormende processen (zoals landelijke wetgeving en oplevering van het DSO) steeds meer uitkristalliseren en de geplande invoeringsdatum dichterbij komt, belandt de implementatie in een stroomversnelling. De prioriteiten liggen enerzijds bij in het digitaliseren van juridische regels en het realiseren van de aansluiting op het DSO. Anderzijds bij het bouwen en inrichten van een nieuw zaakstelsel om per 1 januari 2021 meldingen en vergunningaanvragen vanuit het DSO te kunnen ontvangen en verwerken. Daarnaast moet ook aandacht worden besteed aan het Projectbesluit en de ‘zachte kant’ van de Omgevingswet. Risico's liggen in de sfeer van prioritering en capaciteit. Enerzijds wordt de Omgevingswet en de “zachte” kant daarvan, nl. omgevingsgericht en ketengericht werken, meegenomen in de organisatieontwikkeling (hetgeen dus zondermeer een pré is). Anderzijds vormt het slechts onderdeel van één van de acht organisatiethema's. De Omgevingswet-werkzaamheden komen bovenop het dagelijkse werk, mogelijk wordt tijdelijk extra capaciteit ingehuurd om medewerkers vrij te maken.

De toegekende subsidie via de Unie van Waterschappen bedraagt maximaal € 179.619,-. Uiterlijk 16 oktober 2019 moest de verantwoording aangeleverd zijn. Op verzoek van de Unie is in augustus een voorlopige subsidieaanvraag ingediend. Aangezien de gemaakte kosten niet geheel in de lijn te liggen met de oorspronkelijk aanvraag (plan) heeft de Unie het standpunt ingenomen dat een gewijzigd plan ingediend had moeten worden. Momenteel is nog geen de-

finitief bericht ontvangen in hoeverre de ingediende kosten voor subsidie in aanmerking komen.

De accountant heeft aangegeven dat volgens de voorschriften deze werkzaamheden niet kunnen worden geactiveerd. Op basis van het accountantsverslag zijn de uitgaven voor dit project tot en met 2019 (€ 157.298,-) in één keer afgeschreven ten laste van de exploitatie. Kosten die gemaakt worden in 2020 komen ten laste van de exploitatie.

PRJ1495A uitbreiding gladheidbestrijding 2019

De uitbreiding van het materieel voor gladheidbestrijding is uitgesteld tot 2021.

2.7 Belasting- en algemene opbrengsten

In dit programma worden de belastingopbrengsten en overige algemene opbrengsten opgenomen die de kosten van het waterschap dekken.

Exploitatie

x € 1.000

Kosten- en opbrengstsoorten	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Externe kosten	82	65	-15
Externe opbrengsten	-2.792	-2.639	-3.471
Personeelskosten	-	-	-
Rente en afschrijving			-466
Dividendopbrengst	-	-1.000	-1.535
Belastingopbrengst (inclusief oninbaar/kwijtschelding)	-88.950	-90.144	-91.572
Netto kosten programma Belasting- en algemene opbrengsten	-91.660	-93.718	-97.059

Toelichting op de exploitatie:

Externe kosten

Vanaf 2016 is de vennootschapsbelasting voor overheden ingegaan. Over de jaren vanaf 2016 is € 60.000,- aan vennootschapsbelasting verantwoord. Hiertegenover staat een teruggave van betaalde BTW ad € 75.000,-. Met de belastingdienst is overeenstemming bereikt over een teruggaaf van de BTW van algemene kosten voor zover het belaste prestaties betreft, de zogenaamde pro-rata BTW over de jaren 2010-2014.

Externe opbrengsten

De opbrengsten hebben betrekking op precario, leges en retributies. Er is een hoger bedrag (€ 593.000,-) aan leges ontvangen, deze opbrengst is afhankelijk van het aantal vergunningen en van het soort vergunning.

Van het Rijk is een subsidie ontvangen voor de kustversterking Zwakke Schakels Zeeuwse Vlaanderen. In de periode 2008-2017 is de kustversterking langs de West Zeeuws Vlaamse kust uitgevoerd. Voor de voorbereiding werd een afkoopsom overeengekomen van € 4.638.350,-. De uitvoering vond plaats in 5 deeltrajecten en de totale realisatiekosten bedroegen € 125.847.577,-. Eind 2017 is er afgerekend met het Hoogwaterbeschermingsprogramma. In de afgelopen twee jaar hebben nog afrondende werkzaamheden plaatsgevonden. Het project sluit af met een klein positief resultaat (€ 307.000,-) dat na afronding van het project, conform het accountantsrapport, in de exploitatie is verantwoord.

De retributie voor zoetwater valt € 32.000,- lager uit. Dit komt o.a. door verminderingen in verband met het niet onttrekken van water. Op 16-11-2018 heeft de Hoge Raad uitspraak gedaan en bepaald dat alleen degenen die water onttrekken belastingplichtig zijn. Ook precario valt € 35.000,- lager uit dan begroot.

Rente en afschrijving

Dit betreft het saldo van de afschrijving van € 354.000,- en een renteopbrengst van € 820.000,-.

De afschrijvingen hebben betrekking op de uitgaven van de immateriële vaste activa omgevingswet, Documentenatelier en Inventariseren archieven Zeeuws-Vlaanderen (zie toelichting onder het programma Bestuur en Organisatie). De accountant heeft aangegeven dat volgens de voorschriften voor deze kosten geen activering kan plaatsvinden. Op basis van het accountantsverslag zijn de uitgaven voor deze projecten tot en met 2019 (€ 354.000,-) in een keer afgeschreven ten laste van de exploitatie.

De rente opbrengst betreft de opbrengst vanuit het Loyalis click-product. In 2019 heeft de laatste click ad 4,03% plaatsgevonden. Het beleggingsproduct is in 2019 afgewikkeld (einde looptijd). Het product heeft over de looptijd van juli 2007 tot juli 2019 een rendement opgeleverd van 64,16%. Het garantieproduct is door waterschap Zeeuws-Vlaanderen in 2007 afgesloten als belegging van een gedeelte van de ontvangen afkoopsom voor de overdracht van wegen van de provincie naar het waterschap. Hiervan is indertijd € 12 miljoen belegd in het garantieproduct, met een gegarandeerd minimum rendement van 3% per jaar over de oorspronkelijke hoofdsom. Tevens was het maximum-rendement (click) begrensd op 11,8% per jaar. De hoofdsom heeft 10 jaar volledig uitgestaan, waarna 50% is terugontvangen. Het restant heeft nog 2 jaar uitgestaan. Over de hoofdsom bedraagt het minimumrendement dus 11 jaar x 3%= 33%. In de volgende tabel is de ontwikkeling van het rendement weergegeven. In 2014 is te zien dat door de maximumclick van 11,8% het minimum rendement ad 33% behaald is en er vanaf dan sprake is van extra rendement. Het totale rendement bedraagt dus 33% (minimum) plus 33,16 extra is 64,16%.

Eurostoxx 50 index					
datum	koers		% stijging cumulatief	extra rendement	extra opbrengst
2-7-2007	4470,26	-			
2-7-2008	3288,52	0,00%			
2-7-2009	2369,66	0,00%			
2-7-2010	2522,36	6,44%	6,44%	0,00%	
2-7-2011	2870,19	11,80%	18,24%	0,00%	
2-7-2013	2292,08	0,00%	18,24%		
2-7-2012	2603,2	11,80%	30,04%		
2-7-2014	3252,5	11,80%	41,84%	8,84%	972.400,00
2-7-2015	3463,5	6,49%	48,33%	15,33%	713.900,00
4-7-2016	2862,21	0,00%	48,33%		
4-7-2017	3491,81	11,80%	60,13%	27,13%	1.298.000,00
3-7-2018	3372,21	0,00%	60,13%	27,13%	
2-7-2019	3507,98	4,03%	64,16%	31,16%	754.900,00
extra => 33%		totaal extra		€	3.739.200,00

De verantwoorde opbrengst 2019 bestaat uit de extra click 2019 en een correctie op een te lage verantwoording van de opbrengst bij de fusie 2010/2011 van € 65.000,-.

Dividendopbrengst

In de begroting 2019 was een te ontvangen dividenduitkering van de NWB van € 1 miljoen geraamd. De NWB Bank keert over het boekjaar 2018 € 20 miljoen aan dividend uit aan haar aandeelhouders. De directie van de bank heeft hiertoe besloten in het vooruitzicht van de aangepaste verordening kapitaalvereisten. Onderdeel van de verordening is een proportionele berekening van de leverage ratio voor promotional banks. Daarmee zal de leverage ratio van de NWB Bank uitkomen op meer dan 10% en dat is ruimschoots boven de minimale eis van 3%.

Dit betekent dat er in 2019 sprake is van een dividenduitkering aan Scheldestromen van € 1,534 miljoen. Dit is € 0,534 miljoen meer dan begroot.

Belastingopbrengst

De bruto opbrengsten van de waterschapsbelasting zijn per categorie als volgt:

Waterschapsbelasting	Bedragen * € 1.000,-	
	Begroting	Jaarrekening
Watersysteemheffing ingezetenen	18.011	18.195
Watersysteemheffing gebouwd	28.446	28.661
Watersysteemheffing ongebouwd	11.788	11.674
Watersysteemheffing natuurterreinen	218	187
Zuiveringsheffing	32.772	34.736
Verontreinigingsheffing	648	656
Kwijtschelding	-1.455	-1.809
Toevoeging voorziening oninbaar	-285	-728
Totaal	90.143	91.572

De opbrengsten zijn gebaseerd op onderstaande eenheden:

Belastingeenheden	Begroting	Jaarrekening
	Woonruimten	167.000
WOZ-waarden in € 1.000,-	50.257.000	50.596.000
Hectares ongebouwd *	147.574	146.185
Hectares natuurterreinen	27.500	27.641
Vervuilingseenheden zuiveringsheffing	546.500	557.703
Vervuilingseenheden verontreinigingsheffing	10.800	11.156

* in de primaire begroting was voor het aantal ha ongebouwd 151.000 ha begroot. In verband met de uitspraak van de Hoge Raad van 9 november 2019 inzake de tariefdifferentiatie wegen is het aantal ha met 3.436 ha naar beneden bijgesteld (1^e begrotingswijziging 2019, AV 04072019, agendapunt nummer 5).

Analyse resultaat belastingopbrengsten (€ 1,429 miljoen)

(bedragen x € 1.000,-)

Ingezetenen	184	
meer opbrengst 2019		154
meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren		30

In de volgende tabel is het overzicht van deze heffing vanaf 2013 weergegeven.

Ingezetenen	eenheden	
	begroot	werkelijk
jaar		
2013	163.530	164.143
2014	163.530	165.131
2015	164.000	165.700
2016	165.500	166.278
2017	165.500	166.633
2018	166.000	167.574
2019	167.000	168.419

<u>Gebouwd</u>	<u>215</u>
meer opbrengst 2019	192
meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	23

In de volgende tabel is de waarde ontwikkeling gebouwd weergegeven en de afwijking ten opzichte van begroot.

gebouwd	waarde		afwijking %
	begroot	werkelijk	
2013	47.660.000.000	47.263.865.035	-0,83%
2014	46.080.000.000	45.010.116.323	-2,32%
2015	45.617.000.000	48.555.746.019	6,44%
2016	46.061.000.000	46.367.549.243	0,67%
2017	46.361.000.000	46.615.221.986	0,55%
2018	47.866.000.000	48.474.642.173	1,27%
2019	50.257.000.000	50.596.443.869	0,68%

<u>Ongebouwd</u>	<u>-114</u>
minder opbrengst 2019	- 110
minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	- 4

Begroot waren in 2019 147.574 belastbare hectares, werkelijk opgelegd 146.185 ha.

In 2019 heeft Hoge Raad uitgesproken dat de wegen alleen voor het verharde gedeelte in de tariefdifferentiatie betrokken mogen worden. Daardoor heeft een afname van het aantal ha wegen met 3.436 ha. plaatsgevonden. In werkelijkheid bleek dit 3.429 ha. ten opzichte van de begroting. Het aantal ha vol tarief is ten opzichte van de begroting gedaald met 1.400 ha. De begroting is gebaseerd op realisatie 2018 en prognoses voor 2019 van Sabewa Zeeland. Ten opzichte van de jaarrekening 2018 is het totaal aantal ha ongebouwd gedaald met 4.167 ha, waarvan 3.502 ha wegen.

<u>Natuur</u>	<u>-31</u>
meer opbrengst 2019	1
minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	- 32

De minder opbrengst voorgaande jaren heeft betrekking op alsnog verleende verminderingen voor de jaren 2015, 2016 en 2017 voor in totaal € 58.000,-.

In het volgende overzicht is de ontwikkeling van het aantal heffingseenheden ongebouwd en natuur weergegeven.

jaar	watersysteemheffing ongebouwd			totaal belast ongebouwd	watersysteem natuur	watersysteemhef. totaal belaste ha.
	vol tarief	wegen	totaal ongebouwd			
2013	143.341	nvt	143.341		24.682	168.023
2014	134.063	9.726	143.789	153.515	25.002	168.791
2015	133.316	9.647	142.963	152.610	26.914	169.877
2016	132.912	9.709	142.621	152.330	28.152	170.773
2017	133.028	9.708	142.736	152.444	26.560	169.296
2018	134.005	8.173	142.178	150.351	27.608	169.786
2019	136.843	4.671	141.514	146.185	27.641	169.155

<u>Zuiveringsheffing</u>	<u>1.964</u>
Huishoudens:	
meer opbrengst 2019	198
meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	64
Bedrijven:	
meer opbrengst 2019	475
meer opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	1.227

Voor de huishoudens zijn in 2019 3.300 vervuilingseenheden (v.e.'s) meer opgelegd dan begroot (begroot 414.700, werkelijk 418.000).

Bij de zuiveringsheffing bedrijven was er een achterstand in definitieve aanslagoplegging bij Sabewa Zeeland. Daardoor was de ontwikkeling bij de zuiveringsheffing bedrijven niet in beeld. Nu eind 2019 de definitieve aanslagoplegging 2016 heeft plaatsgevonden, is voor de jaren 2017-2019 de ontwikkeling voor het aantal definitieve heffingseenheden bedrijven inzichtelijk. Het aantal v.e.'s van 2016 (139.700 v.e.) is als prognose opgenomen voor de jaren 2017-2019. Voorgaande jaren betreft dan nog op te leggen definitieve aanslagen 2017 en 2018. De voor deze jaren opgenomen prognose voor nog op te leggen definitief was te laag geraamd. Ook voor 2019 was op basis van de prognoses voorgaande jaren een te lage raming opgenomen.

In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het aantal v.e.'s weergegeven voor zowel de zuiveringsheffing huishoudens als bedrijven.

Zuiveringsheffing jaar	eenheden			totaal
	huishoudens	bedrijven		
2013	426.973	144.874		571.847
2014	415.782	141.090		556.872
2015	415.242	141.097		556.339
2016	415.359	139.707		555.066
2017	415.356	139.673		555.029
2018	416.625	139.624		556.249
2019	418.004	139.700		557.703

 nog niet definitief

In de volgende tabel is de afwijking weergegeven ten opzichte van begrootte eenheden zuiveringsheffing (ZH) huishoudens en - bedrijven.

	ZH-huishoudens	ZH-bedrijven		totaal
begroot 2019	414.700	131.800		546.500
verschil	3.304	7.900		11.204

<u>Verontreinigingsheffing</u>	<u>8</u>
Huishoudens:	
minder opbrengst 2019	- 4
opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	-
Bedrijven:	
meer opbrengst 2019	26

minder opbrengst voorgaande jaren - 13

Raming huishoudens 2019 7.800 v.e. werkelijk 7.778 v.e.

De opbrengsten verontreinigingsheffing liggen in de lijn met de begroting. Voor de bedrijven moeten naast 2019, ook hier nog de definitieve aanslagen 2017 en 2018 opgelegd worden. Raming bedrijven 2019 3.000 v.e., werkelijk 3.378 v.e.

Kwijtschelding -354

Ingezetenen:

meer kwijtschelding 2019 - 73

meer kwijtscheldingen voorgaande jaren - 72

Zuiveringsheffing:

meer kwijtschelding 2019 - 105

m.eer kwijtscheldingen voorgaande jaren - 104

In de volgende tabellen is vanaf het jaar 2011 een overzicht opgenomen met betrekking tot werkelijk verleende kwijtscheldingen. In 2014 is het beleid en in 2017 is de leidraad kwijtschelding aangepast, zie voor verdere toelichting daarop paragraaf 3.3 Waterschapsbelastingen, onderdeel Kwijtscheldingsbeleid. Vanaf 2019 heeft Sabewa Zeeland de kwijtschelding uitbesteed.

Overzicht verleende kwijtschelding per boekjaar

verleende kwijtschelding								
jaar	Ingezetenen		Zuiveringsheffing		sub-totaal		totaal	
	dienstjaar	voorgaand	dienstjaar	voorgaand	dienstjaar	voorgaand		jaar
2011	€ 471.000,00	€ 21.000,00	€ 592.000,00	€ 35.000,00	€ 1.063.000,00	€ 56.000,00	€ 1.119.000,00	
2012	€ 500.000,00	€ 13.000,00	€ 630.000,00	€ 24.000,00	€ 1.130.000,00	€ 37.000,00	€ 1.167.000,00	
2013	€ 509.015,00	€ 14.081,00	€ 624.986,00	€ 25.054,00	€ 1.134.001,00	€ 39.135,00	€ 1.173.136,00	
2014	€ 484.455,00	€ 25.107,00	€ 589.304,00	€ 34.534,00	€ 1.073.759,00	€ 59.641,00	€ 1.133.400,00	
2015	€ 528.422,00	€ 72.283,00	€ 643.425,00	€ 73.365,00	€ 1.171.847,00	€ 145.648,00	€ 1.317.495,00	
2016	€ 611.657,00	€ 63.483,00	€ 650.002,00	€ 133.686,00	€ 1.261.659,00	€ 197.169,00	€ 1.458.828,00	
2017	€ 685.420,00	€ 27.230,00	€ 693.941,00	€ 53.825,00	€ 1.379.361,00	€ 81.055,00	€ 1.460.416,00	
2018	€ 546.651,00	€ 34.460,00	€ 516.010,00	€ 42.140,00	€ 1.062.661,00	€ 76.600,00	€ 1.139.261,00	
2019	€ 804.632,87	€ 136.962,00	€ 816.740,67	€ 164.402,00	€ 1.621.373,54	€ 301.364,00	€ 1.922.737,54	

In 2018 was er een grote achterstand ontstaan bij de kwijtschelding die in 2019 verder afgehandeld is. Dit verklaart het grote bedrag dat in 2019 aan kwijtschelding is verleend over voorgaande jaren in vergelijking met de periode daar voor.

Overzicht werkelijk verleende kwijtschelding in € en eenheden naar belastingjaar.

Jaar	Ingezetenen		Zuiveringsheffing		totaal
	€	eenheden	€	eenheden	
2011	€ 484.000,00	5.991	€ 616.000,00	11.765	€ 1.100.000,00
2012	€ 514.081,00	6.363	€ 655.054,00	12.329	€ 1.169.135,00
2013	€ 534.122,00	6.503	€ 659.520,00	12.413	€ 1.193.642,00
2014	€ 556.738,00	6.778	€ 662.669,00	12.231	€ 1.219.407,00
2015	€ 591.905,00	7.067	€ 777.111,00	13.989	€ 1.369.016,00
2016	€ 638.887,00	6.772	€ 703.827,00	12.631	€ 1.342.714,00
2017	€ 719.880,00	7.229	€ 736.081,00	12.777	€ 1.455.961,00
2018	€ 683.613,00	6.497	€ 680.412,00	11.679	€ 1.364.025,00
2019	€ 804.632,87	7.461	€ 816.740,67	13.619	€ 1.621.373,54

Als prognose voor 2019 heeft Sabewa Zeeland nog circa € 11.500,- opgegeven als nog te verlenen kwijtschelding over 2019. Hiervan heeft € 5.337,- (50 eenheden) betrekking op de watersysteemheffing ingezetenen en € 6.165,- (100 v.e.) op de zuiveringsheffing.

Oninbaar	-443
Ingezetenen hogere toevoeging	- 180
gebouwd hogere toevoeging	- 76
Ongebouwd lagere toevoeging	3
ZH-huishoudens hogere toevoeging	- 130
ZH-bedrijven hogere toevoeging	- 60

In de volgende tabel zijn de jaarlijkse mutaties en de stand per 31 december van de voorziening oninbare belastingdebiteuren opgenomen in relatie tot de debiteurenstand per 31 december.

voorziening oninbaar belastingdebiteuren				debiteuren
jaar	afgeboekt	toegevoegd	stand per 31-dec	stand per 31-dec
2011	€ 302.298	€ 150.425	€ 457.634	€ 1.416.865
2012	€ 324.505	€ 206.460	€ 339.589	€ 1.729.428
2013	€ 198.483	€ 345.728	€ 486.834	€ 2.147.403
2014	€ 13.541	€ 474.185	€ 974.561	€ 8.038.221
2015	€ 20.849	€ 275.026	€ 1.201.654	€ 5.559.489
2016	€ 206.744	€ 272.386	€ 1.267.295	€ 4.675.084
2017	€ 175.978	€ 232.289	€ 1.323.606	€ 4.727.939
2018	€ 708.541	€ 564.968	€ 1.180.033	€ 5.060.906
2019	€ 384.376	€ 727.934	€ 1.523.456	€ 4.415.397

In 2018 heeft een inhaalslag plaatsgevonden met betrekking tot het afboeken van oudere jaren. Bij de overgang naar Sabewa Zeeland heeft het waterschap in 2012 nog posten van oudere jaren "opgeschoond", idem in 2011 bij de fusie.

Per 31-12-2011 was de stand van de voorziening oninbaar circa 32% van het openstaand saldo van € 1,4 miljoen belastingdebiteuren en per 31-12-2019 is dit circa 34% van het openstaand saldo van € 4,4 miljoen aan belastingdebiteuren.

Overzicht belastingdebiteuren per 31 december bij Sabewa Zeeland

Belastingsoort /	jaar	Openstaande posten belastingdebiteuren per 31-12-2019									Eindtotaal
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Totaal invorderingskosten		9.231,79	19.994,19	33.275,30	5.155,73	75,00					67.732,01
Totaal Verontreinigingsheffing		2.116,20	6.691,91	14.136,17	24.221,54	50.035,92	14.238,58	10.089,49	1.903,45	6.643,69	130.076,95
Totaal Waterschapsbelasting tm 2013		18.595,77	49.524,03	119.017,72							187.137,52
Totaal Watersysteemheffing		402,34	161,58	82,14	112.772,94	137.602,76	160.509,91	446.527,00	294.204,73	892.004,13	2.044.729,53
Totaal Zuiveringsheffing		1.958,42	3.766,49	4.026,40	93.778,94	117.487,27	466.423,41	309.121,69	350.254,97	638.903,36	1.985.720,95
Totaal		32.304,52	80.138,20	170.999,73	235.929,15	305.200,95	641.171,90	765.738,18	646.363,15	1.537.551,18	4.415.396,96

Per saldo is per belastingsoort (inclusief kwijtschelding en oninbaar) de volgende meer- of minder opbrengst te zien:

Belastingsoort	€ x 1.000,-
Ingezetenen	-142
Gebouwd	138
Ongebouwd	-110
Natuur	-31
Zuiveringsheffing huishoudens	-77
Zuiveringsheffing bedrijven	1.642
Verontreinigingsheffing huishoudens	-4
Verontreinigingsheffing bedrijven	13
totaal	1.429

2.8 Analyse investeringen

Algemeen

In de programmabegroting 2019 waren nieuwe investeringskredieten opgenomen waarvan de bestedingen samen met de bestedingen uit eerder verstrekte kredieten en voorbereidingskredieten uitkwamen op een niveau aan netto bestedingen van € 29,4 miljoen. Deze lagere besteding was onder andere het gevolg van hogere subsidies en een verschuiving binnen het programma Watersystemen van projecten gebaseerd op de mate waarin de projecten bijdragen aan het realiseren van de doelstelling van het Waterbeheerplan.

Gedurende 2019 is gebleken dat er zich altijd onverwachte zaken voordoen, waardoor de in de begroting 2019 geplande netto bestedingen in werkelijkheid lager uitvallen. Soms binnen, maar ook buiten de eigen invloedssfeer. Hierdoor is er een verschil tussen de oorspronkelijke geplande netto bestedingen in de begroting 2019 (€ 29,4 miljoen) en de daadwerkelijke netto realisatie (€ 26,3 miljoen). Per saldo is er zodoende sprake van een lagere besteding over 2019 van € 3,1 miljoen. Voor een nadere specificatie van de verschillen per programma en voor de toelichting van de voornaamste verschillen wordt verwezen naar het onderdeel “Bestedingen” in dit hoofdstuk.

De werkelijke netto bestedingen over 2019 komen, zoals hierboven reeds aangegeven dus uit op circa € 26,3 miljoen netto (bruto € 30,4 miljoen). Dit ligt lager dan de prognose van € 27,4 miljoen op basis van de monitor per 1 november 2019. Het verschil bedraagt circa € 1,1 miljoen. Voor een nadere toelichting van de voornaamste verschillen wordt verwezen naar het onderdeel “Bestedingen - Verschil jaarrekening 2019 ten opzichte van monitor november 2019” in dit hoofdstuk.

Bij de werkelijke netto bestedingen van € 26,3 miljoen dient een kanttekening te worden geplaatst. Op basis van het accountantsverslag zijn de uitgaven tot en met 2019 in één keer afgeschreven ten laste van de exploitatie voor de volgende 3 projecten:

- De voorbereiding van het project Inrichten documentenatelier (PRJ1483) voor een bedrag van € 68.220,-. De kosten in 2020/2021 ten behoeve van de implementatie zullen wel geboekt worden op dit investeringsproject.
- De werkzaamheden voor het project Inventariseren archieven Zeeuws-Vlaanderen (PRJ1486) voor een bedrag van € 128.913,-. Kosten die in 2020 worden gemaakt zullen ten laste van de exploitatie komen.
- De uitgaven voor de werkzaamheden van het project Implementatie Omgevingswet (PRJ1480) voor een bedrag van € 157.298,-. Kosten die gemaakt worden in 2020 en verder komen ten laste van de exploitatie.

In deze jaarrekening zijn 20 projecten als technische en financieel afgerond opgenomen. Eind 2019 zijn er nog 80 projecten onderhanden waarvan 21 wel al technisch zijn afgerond (dit is inclusief PRJ1486 en PRJ1480 die in 2020 ten laste komen van de exploitatie, zie kanttekening hierboven). De onderhanden projecten worden in 2020 of latere jaren afgerond.

Kredieten

In de programmabegroting 2019 was in totaal voor netto € 25,3 miljoen aan nieuwe kredieten aangekondigd. Dit bedrag bestond voor € 14,9 miljoen uit machtigingsinvesteringen in de sfeer van onderhoud, vervanging en bedrijfsvoering. Het andere deel van € 10,4 miljoen betrof investeringen waarvoor separate voorstellen waren aangekondigd. De kredieten van de 20 machtigingsinvesteringen zijn verstrekt bij de vaststelling van de programmabegroting 2019. Voor de 5 separate investeringen zijn in de loop van 2019 voor 3 investeringen de uitvoeringskredieten door de algemene vergadering verleend op basis van de aangekondigde separate voorstellen. Het ging daarbij onder andere om de volgende projecten:

- PRJ1496 Bijdrage Phario
- PRJ1087 Gemaal Sint Annaland
- PRJ1494 Fietspad Vlakte

Voor 2 van de 5 aangekondigde separate voorstellen zijn in 2019 geen uitvoeringskredieten aangevraagd. Het betreft de volgende projecten:

- PRJ1168C Kruispolder: Er is samen met de streek gekozen voor een variant om verder uit te werken en de grondverwerving op te starten. Zodra er zicht op is dat de grondverwerving gaat lukken volgt een ontwerp en uitvoering. De bedoeling is om het gemaal door middel van een best value procurement-systeem in de markt te zetten zodat de aannemer ook in het ontwerp betrokken wordt en dit moet betaald worden, de aannemer maakt het ontwerp in plaats van een ingenieursbureau. Daarnaast moeten we voor de herinrichting nog diverse onderzoeken doen en adviezen vragen om het werk uitvoeringsgereed te maken en risico's te onderzoeken en te kunnen beheersen. Om deze reden is in 2019 een aanvullend voorbereidingskrediet aangevraagd en schuift de aanvraag van het uitvoeringskrediet door naar 2020.
- PRJ1245 Rwzi Retrenchement, uitbreiding hydraulisch: In 2018 is er een procesreview van de RWZI uitgevoerd. Hieruit is naar voren gekomen dat de maatregelen voor de hydraulische uitbreiding veel meer impact hebben dan oorspronkelijk voorzien. Verder is gebleken dat de onderhoudstoestand de afgelopen jaren met name aan de civieltechnische installaties sterk is verslechterd. De oorspronkelijke maatregelen, zoals voorzien in de Beleidsnota Afvalwaterketen 2012-2021, zijn daarmee niet toereikend gebleken. Het project is omvangrijker geworden en de kosten zijn daardoor sterk toegenomen. Om meer nauwkeurigheid in het uiteindelijk benodigde krediet te verkrijgen is in 2019 een voorbereidingskrediet van € 316.000,- aangevraagd. Om deze reden is de aanvraag van het uitvoeringskrediet doorgeschoven naar 2020. In de algemene vergadering van 11 februari 2020 is een uitvoeringskrediet van € 8,9 miljoen (bruto/netto) beschikbaar gesteld.

Financieel afgeronde/onderhanden investeringen en voorbereidingskrediet 2019

x € 1.000

Programma	Versterkt krediet			Totale besteding t/m 2019			Besteding 2019 netto
	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	
Financieel afgeronde investeringen							
Waterkeringen	692	0	692	729	0	729	374
Watersystemen	6.492	550	5.942	5.834	0	5.834	3.047
Wegen	2.688	1.292	1.396	2.300	1.077	1.223	203
Afvalwaterketen	13.430	0	13.430	13.639	10	13.629	1.336
Bestuur en organisatie	2.976	70	2.906	2.703	77	2.625	1.172
<i>subtotaal</i>	26.278	1.912	24.366	25.205	1.164	24.041	6.132
Onderhanden investeringen							
Waterkeringen	10.210	8.901	1.310	9.650	9.127	523	215
Watersystemen	34.906	6.201	28.705	21.234	5.950	15.284	7.900
Wegen	10.207	501	9.706	7.175	612	6.563	2.698
Afvalwaterketen	39.013	2.655	36.358	20.450	19	20.431	6.935
Bestuur en organisatie	7.628	228	7.400	2.670	36	2.634	2.407
<i>subtotaal</i>	101.964	18.486	83.478	61.178	15.743	45.435	20.156
Algemeen voorbereidingskrediet							
Voorbereiding uit het algemeen voorbereidingskrediet							
(door de algemene vergadering € 1,5 miljoen verstrekt)							
Waterkeringen	0	0	0	4	0	4	4
Watersystemen	239	0	239	62	0	62	15
Wegen	182	0	182	226	226	0	-6
<i>subtotaal</i>	421	0	421	292	226	66	13
Totaal investeringen	128.663	20.398	108.265	86.675	17.133	69.542	26.300

Financieel afgeronde investeringen

In de jaarverslaggeving is de inhoudelijke toelichting op de financieel afgeronde projecten opgenomen bij de diverse programma's omdat de investeringen bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen binnen de programma's (zie toelichting op de financieel afgeronde projecten in de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6).

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de bestedingen voor de financieel afgeronde projecten in 2019 (totale netto besteding t/m 2019 van € 24,041 miljoen) € 0,325 miljoen netto lager uitvallen (circa 1%) in vergelijking met de netto verstrekte kredieten (€ 24,366 miljoen).

De financiële analyse van de financieel afgeronde projecten is hieronder opgenomen. Hierbij is niet elk project afzonderlijk toegelicht, maar wordt er per programma een beeld op hoofd-

lijnen gegeven van de voornaamste financiële afwijkingen. Voor een volledig overzicht van alle financieel afgeronde projecten en de financiële afwijkingen wordt verwezen naar het onderdeel “Investerings” in de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6.

De lagere besteding van € 0,325 miljoen (circa 1%) wordt op hoofdlijnen verklaard door verschillende oorzaken (kanttekening is dat het overall zeer marginale verschillen betreft):

- binnen het programma Wegen wordt een deel van het krediet van het project Essentiele Herkenbaarheidskenmerken (PRJ1438) ingezet voor de inrichting van Muidenweg bij Wolphaartsdijk in 2021.
- binnen het programma Afvalwaterketen is de rwzi Oostburg (PRJ1246) uitbreiding hydraulisch hoger uitgevallen als gevolg meerwerk voor het saneren van droogbedden/sliblagune en de voorbereiding voor de komst van zonnepanelen.
- de lagere besteding bij het programma Bestuur en organisatie heeft te maken met de lagere kosten voor de communicatie en een lagere bijdrage aan de gemeenten voor de verkiezingen (PRJ1481). Daarnaast is een lagere besteding bij de tractie als gevolg van een verschuiving van de aanschaf van de tractiemiddelen (PRJ1444).

Onderhanden investeringen

De actuele voortgang van de onderhanden projecten is opgenomen in de app “Projectenkaart”.

Vorbereidingskrediet

Alle investeringen die in de programmabegroting /meerjarenraming en het meerjaren investeringsprogramma (MIP) zijn opgenomen en waarvoor de algemene vergadering het krediet verstrekt op basis van separate voorstellen, worden voorbereid vanuit het algemene voorbereidingskrediet van € 1,5 miljoen. Hiertoe heeft de algemene vergadering het dagelijks bestuur gemachtigd. De voorbereiding bestaat uit alles wat nodig is om het project gereed te maken voor de uitvoering. Dit is onder andere de grondaankoop, vergunningverlening, onderzoek en bestekvoorbereiding. Per eind 2019 is voor netto € 420.500,- aan algemeen voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld. Voor een specificatie van de inzet van het voorbereidingskrediet per project wordt verwezen naar het onderdeel “Investerings” in de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6.

Bestedingen

Algemeen

Hierna wordt een algemeen beeld geschetst van de bestedingen van de investeringen in 2019. Voor 2019 waren nieuwe investeringskredieten opgenomen waarvan de netto bestedingen samen met de netto bestedingen uit eerder verstrekte kredieten en voorbereidingskredieten in principe zouden leiden tot een netto besteding van € 29,4 miljoen. In de onderstaande tabel is per programma te zien wat het in de begroting 2019 opgenomen netto bestedingsbedrag was en de daadwerkelijke netto besteding over 2019. In de hoofdstukken 2.2 t/m 2.6 is in het onderdeel “Investerings” een specificatie opgenomen van de projecten per programma en de daadwerkelijke bestedingen van de financieel afgeronde en onderhanden investeringen.

x € 1.000

Programma	Netto besteding in begroting 2019	Netto besteding in 2019	Hogere/lagere besteding in 2019	Specificatie
Waterkeringen	319	594	275	Hst. 2.2
Watersystemen	8.593	10.961	2.368	Hst. 2.3
Wegen	3.035	2.894	-141	Hst. 2.4
Afvalwaterketen	11.119	8.272	-2.847	Hst. 2.5
Bestuur & organisatie	6.366	3.579	-2.787	Hst. 2.6
Totaal	29.432	26.300	-3.132	

Ten opzichte van de geplande netto bestedingen van € 29,4 miljoen is er sprake van een lagere besteding van netto circa € 3,1 miljoen (zie kanttekening blz. 59 over de uitgaven tot en met 2019 die in één keer afgeschreven zijn ten laste van de exploitatie voor een 3-tal projecten). Het overgrote deel van de lagere besteding is ontstaan op de programma's Afvalwaterketen en Bestuur en organisatie. Tegenover deze lagere besteding is er bij het programma Watersystemen een aanzienlijk hogere besteding gerealiseerd. Hierna wordt per programma verder ingegaan op de voornaamste afwijkingen.

Waterkeringen

In 2019 bedraagt de werkelijke besteding qua investeringen binnen het programma Waterkeringen € 0,594 miljoen netto (bruto € 2,111 miljoen). In de begroting 2019 was een bedrag van € 0,319 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,275 miljoen netto meer uitgegeven dan begroot. Dit heeft voornamelijk te maken met het doorschuiven van werkzaamheden van 2018 naar 2019 van de projecten aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2018 en keersluis Zierikzee.

Watersystemen

In 2019 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Watersystemen € 10,961 miljoen netto (bruto € 12,846 miljoen). In de begroting 2019 was een bedrag van € 8,593 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 2,368 miljoen netto meer uitgegeven dan begroot. Dit is voornamelijk een gevolg van hogere bestedingen in 2019 bij verschillende baggerprojecten (circa € 1,1 miljoen). De voornaamste reden hiervoor is dat er werk in 2019 is uitgevoerd in plaats van 2018. Deze verschuiving heeft evenwel geen gevolgen voor de beschikbare kredieten van de betreffende baggerprojecten. Ondanks het doorschuiven van het grootste deel van de begrote besteding (bruto/netto) zijn er voor Kruispolder in 2019 diverse onderzoeken gedaan en adviezen gevraagd om het werk uitvoeringsgereed te maken en risico's te onderzoeken en te kunnen beheersen. Daarnaast is er een bijdrage aan de uitvoeringskosten POP3 betaald die samenhangt met de aanvraag van subsidie (€ 0,7 miljoen). Aan de andere kant is er sprake van doorgeschoven besteding bij het project het saneren van de stadshaven Goes (circa € 0,2 miljoen). Daarnaast is er sprake van een veelvoud aan diverse overige kleinere verschillen met betrekking tot een groot aantal verschillende projecten (€ 0,8 miljoen hogere bestedingen).

Wegen

In 2019 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Wegen € 2,894 miljoen netto (bruto € 3,503 miljoen). In de begroting 2019 was een bedrag van € 3,035 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 0,141 miljoen netto minder besteed dan begroot. De besteding bij het project Reconstructies Wegen ligt (circa € 0,3 miljoen) lager dan begroot. Aan de andere kant valt fietspad Vlakte duurder uit als gevolg van wijzigingen in het ontwerp en prijsstijgingen en zijn er nog restbetalingen in 2019 over 2018 (passen binnen het beschikbaar gestelde krediet) bij fietspad Kortgene-Colijnsplaat (voor beide fietspaden totaal € 0,2 miljoen).

Afvalwaterketen

In 2019 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Afvalwaterketen € 8,272 miljoen netto (bruto € 8,290 miljoen). In de begroting 2019 was een bedrag van € 11,119 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 2,847 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot. Bij een aantal renovaties van rioolgemalen en bij rwzi Terneuzen en Groede/Breskens is in 2019 meer uitgegeven dan begroot (circa € 0,9 miljoen). Daarnaast is de besteding bij RWZI Walcheren hoger dan begroot (circa € 0,4 miljoen). Dit alles past evenwel binnen (de toegestane marges van) van het beschikbaar gestelde krediet. Aan de andere kant is de besteding voor 2019 bij het vervangen van de persleiding Schotsman verlaagd als gevolg van het niet hoeven plaatsen van een nieuwe kelder (circa € 0,6 miljoen). Ook is er in 2019

minder uitgegeven aan het groot onderhoud bij de RWZI Westerschouwen (€ 1,4 miljoen). Dit heeft te maken met verschuivingen qua kasritme omdat er wat uitloop is in de planning van het opstellen van de bestekken waardoor de aanbesteding verschuift naar 2020. Bij de renovatie van het rioolgemaal Zierikzee is er sprake van een verschuiving in het kasritme naar 2020 in verband met een tegenvallend aanbestedingstraject (€ 0,7 miljoen). De bijdrage in het project Phario is door het uitwerken van een alternatieve vorm verschoven naar 2020 (€ 0,5 miljoen). Bij de rwzi Retranchement is besloten om een onderzoek te doen om meer nauwkeurigheid in het uiteindelijk benodigde krediet te verkrijgen en schuift de voorbereiding/uitvoering die deels in 2019 was voorzien door naar 2020 (€ 0,5 miljoen). Tot slot is er sprake van een verschuiving in het kasritme van de OAS Westerschouwen naar latere jaren (€ 0,4 miljoen).

Bestuur en organisatie

In 2019 bedraagt de werkelijke besteding voor investeringen binnen het programma Bestuur en organisatie € 3,579 miljoen netto (bruto € 3,639 miljoen). In de begroting 2019 was een bedrag van € 6,366 miljoen netto opgenomen. In totaal is er dus € 2,787 miljoen netto minder uitgegeven dan begroot. Als gevolg van een organisatorisch meer efficiënte keuze wordt een deel van de te vervangen vloerbedekking doorgeschoven naar 2020 (€ 0,5 miljoen). Daarnaast is de bouw van de peilboot vertraagd (€1,3 miljoen). Eind 2019 bleek dat er na de aanbesteding geen rechtmatige opdrachtverlening kon plaatsvinden. Bij het vervangen van de warmte/koude voorziening kantoor Middelburg wordt de gehele investering doorgeschoven naar 2020 omdat er voor gekozen is om nader onderzoek te laten plaatsvinden met betrekking tot de uitkomsten van de aanbesteding (€ 0,6 miljoen). Aanschaf van de gladheidsmaterieel is als gevolg van een onderzoek naar de samenwerking tussen deelnemers doorgeschoven naar 2021 (€ 0,3 miljoen). Bij de Implementatie Omgevingswet (€ 0,3 miljoen) is sprake van een verschuiving van het kasritme naar 2020 (zie kanttekening blz. 59 over feit dat verschuiving in 2020 ten laste komt van de exploitatie). Er loopt een onderzoek naar de verdere insteek van de digitalisering van documenten waardoor de bijbehorende investering (kosten ten behoeve van de implementatie, zie kanttekening blz. 59) doorschuift naar 2020 (€ 0,3 miljoen). Anderzijds is de aanschaf van een aantal nieuwe auto's doorgeschoven van 2018 naar 2019 en is er sprake van een verhoging van de uitgaven in 2019 (passend binnen het beschikbaar gestelde krediet) om eerder te bestellen als gevolg van de levertijd en modelwisseling (€ 0,5 miljoen).

Verschil jaarrekening 2019 ten opzichte van monitor november 2019

Bij de monitor investeringen per 1 november 2019 is een prognose qua netto besteding afgegeven van € 27,4 miljoen. Ten opzichte van de daadwerkelijke realisatie van netto € 26,3 miljoen valt deze prognose dus circa netto € 1,1 miljoen lager uit. Dit bedrag is opgebouwd uit een aanzienlijke reeks kleinere afwijkingen. Het grootste deel van de afwijking valt te verklaren door een hogere besteding binnen het programma Watersystemen en lagere bestedingen binnen de programma's Afvalwaterketen en Bestuur en Organisatie.

Verreweg het grootste aandeel in de hogere werkelijke netto besteding van € 0,4 miljoen ten opzicht van de monitor van november 2019 bij het programma Watersystemen valt toe te rekenen aan het project Kruispolder. Voor dit project zijn diverse onderzoeken gedaan en adviezen gevraagd om het werk uitvoeringsgereed te maken en risico's te onderzoeken en te kunnen beheersen. De bijdrage aan de uitvoeringskosten POP3 is betaald die samenhangt met de aanvraag van subsidie. Daarnaast hebben er hogere bestedingen plaatsgevonden voor het project Uitvoeren duikers/stuwen GGOR/WB21 2019. Aan de andere kant is er sprake van per saldo lagere bestedingen op diverse baggerprojecten.

Bij het programma Afvalwaterketen is de lagere werkelijke netto besteding van € 0,8 miljoen ten opzicht van de monitor van november 2019 met name te wijten aan het project Renovatie rioolgemaal Zierikzee en rwzi Retranchement waarbij er in beide gevallen sprake is van een grotere verschuiving in het kasritme naar 2020 dan voorzien. Bij het 1^e project als gevolg van een tegenvallend aanbestedingstraject en bij het 2^e project door het onderzoek om meer nauwkeurigheid in het uiteindelijk benodigde krediet te verkrijgen.

De lagere werkelijk netto besteding bij het programma Bestuur en organisatie van € 0,7 miljoen is voornamelijk ontstaan door de lagere besteding bij het project vervangen van de peilboot Meermin III. Eind 2019 bleek dat er geen rechtmatige verstrekking van de opdracht kon plaatsvinden. Daarnaast is er sprake van een lagere besteding voor het project implementatie van de Omgevingswet. Het project loopt door in 2020 (zie kanttekening blz. 59 over feit dat verschuiving in 2020 ten laste komt van de exploitatie).

Gerealiseerde projecten in 2019

Voorname projecten die technisch afgerond zijn in 2019, betreffen onder meer:

- diverse baggerprojecten (Westerschenge, Vinkenisse-/Bathsekreek, Domburgse watergang, Koegat en Molenkreek);
- het uitvoeren van maatregelen in het kader van WB21/KRW/GGOR;
- ombouw gemaal Duiveland;
- reconstructies wegen;
- aanleg fietspad Vlake;
- hydraulische uitbreiding rwzi Oostburg;
- renovatie van verschillende rioolgemalen (zoals Zandstraat/Driekwartweg);
- rwzi Breskens;
- diverse aanpassingen rwzi Terneuzen.

Dat ook in 2019 weer veel projecten met succes zijn afgerond en voorbereid, komt met name door een gedegen voorbereiding van de projecten, interne sturing en monitoring. Er wordt continu bekeken of het interne proces verder verbeterd kan worden.

In 2019 zijn 14 projecten zowel technisch als financieel afgerond en 6 projecten die in 2018 al technisch waren afgerond zijn financieel afgerond. Van deze in totaal 20 projecten waren er 14 (= 70%) binnen het oorspronkelijk budget of met minder dan 10% overschrijding gerealiseerd. Van de overige 6 investeringen zijn de kredieten na besluitvorming in de AV gewijzigd. Eind 2019 zijn er nog 80 projecten onderhanden waarvan 21 wel al technisch zijn afgerond. De onderhanden projecten worden in 2020 of latere jaren afgerond.

In totaal zijn er dus 35 projecten technisch afgerond waarvan er 27 (= 77%) binnen de oorspronkelijke planning of met minder dan 6 maanden uitloop gerealiseerd. Van de overige 8 investeringen is de geplande datum na besluitvorming in de AV gewijzigd.

Daarnaast zijn er nog 80 projecten die momenteel onderhanden zijn (dit is inclusief PRJ1486 en PRJ1480 die in 2020 ten laste komen van de exploitatie, zie kanttekening blz. 59). Deze worden in 2020 of latere jaren afgerond.

2.9 Incidentele baten en lasten en structureel rekeningsaldo

In onderstaande tabel staan de incidentele lasten en baten in 2019. Er is gekozen om naast de mutaties uit de reserves enkel bedragen boven de € 100.000,- op te nemen, dit bedrag is gelijk aan het afgesproken rapportagebedrag voor het rapporteren van fouten en onzekerheden.

X € 1.000,-

Incidentele baten en lasten per programma (groter dan € 100.000,-)	Lasten	Baten
Waterkeringen		
- uitgestelde werken 2017-2018 (dekking uit bestemmingsreserve)	94	
- werkzaamheden Getijdenduiker n.a.v. projectplan 'Kurk eraf'	1.278	
- doorberekende kosten Getijdenduiker n.a.v. projectplan 'Kurk eraf'		1.355
Watersystemen		
- uitgestelde werken 2018 (dekking uit bestemmingsreserve)	248	
- aanpassen cultuurhistorische duikers en sluzen (dekking uit best.reserve)	98	20
- bijdrage POP3 project Waterhouderij (uit voorziening naar best.reserve 2019)		156
- migratie gemalen	120	
Wegen		
- uitgestelde werken 2018 (dekking uit bestemmingsreserve)	306	
- herinrichting Walcherse/Middelburgseweg (dekking uit bestemmingsreserve)	411	
- herinrichting/reconstructie Willemsweg	735	
- doorberekende kosten herinrichting/reconstructie Willemsweg		735
- afkoopsom voor toekomstig onderhoud Willemsweg		122
Afvalwaterketen		
- uitgestelde werken 2018 (dekking uit bestemmingsreserve)	90	
- calamiteit afvalwaterleiding	150	
Bestuur en organisatie		
- kosten voor innovatie en assetmanagement (uit bestemmingsreserve)	76	
- extra dotatie voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen (lagere reken-rente)	900	
- kosten organisatieontwikkeling (werkelijk 416 minus begroot € 250)	166	
Belastingen en algemene opbrengsten		
- extra opbrengst click-product		820
- opbrengst subsidie Zwakke Schakels		307
- extra afschrijving immateriële vaste activa	354	
- belastingopbrengsten uit voorgaande jaren		1.119
Mutaties in reserves		
Algemene reserves (onttrekking watersysteembeheer en zuiveringsbeheer)		2.636
Egalisatiereserves	2.216	473
Bestemmingsreserve (m.u.v. bestemmingsreserves voor kapitaallasten)		1.303
Totaal	7.242	9.046

Voor een toelichting op de bovenstaande posten mag verwezen worden naar het betreffende programma.

Structureel rekeningsaldo 2019	Rekening 2019	
Resultaat	2.664	Voordeel
Bij: Incidentele lasten met invloed op het resultaat	7.242	
Af: Incidentele baten met invloed op het resultaat	9.046	
Resultaat exclusief incidentele mutaties	860	Voordeel

2.10 Waterschapsbelastingen

Belastingheffing

De (netto)kosten worden gedekt door drie heffingen:

- Watersysteemheffing;
- Zuiveringsheffing;
- Verontreinigingsheffing.

Watersysteemheffing

De watersysteemheffing betreft de kosten van het watersysteembeheer met inbegrip van de zorg voor de waterkeringen, de directe lozingen op oppervlaktewater, het wegenbeheer en het passief deel van het zuiveringsbeheer.

Zuiveringsheffing

De zuiveringsheffing dekt de kosten van het transporteren en het zuiveren van afvalwater op rwzi's en de kosten van slibverwerking. De kosten van het passief gedeelte van het waterkwaliteitsbeheer (gedeelte van planvorming, beheersing van lozingen e.d.) zijn bij het watersysteembeheer ondergebracht.

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing wordt geheven van degenen die direct lozen op het oppervlaktewater (iba's, septictanks). De opbrengst komt ten goede aan het watersysteembeheer.

De kostentoedeling

De wijze waarop de kosten en opbrengsten van het watersysteembeheer aan de belastingplichtige categorieën (ingezetenen, eigenaren van ongebouwde onroerende zaken, natuurterreinen en gebouwde onroerende zaken) worden toegerekend, is vastgelegd in de kostentoedelingsverordening.

Het kostendeel van de categorie ingezetenen (solidariteitsdeel) is bepaald aan de hand van de gemiddelde inwonerdichtheid per vierkante kilometer in het waterschapsgebied.

De toedeling van de resterende kosten aan de overige drie categorieën (profijtdeel) vindt plaats aan de hand van de waarde van onroerende zaken in het economisch verkeer. De onderlinge waardeverhouding van de onroerende zaken bepaalt het kostendeel per categorie.

De toedeling van de kosten van het watersysteembeheer aan de verschillende categorieën is in de kostentoedelingsverordening 2016 als volgt:

- Ingezetenen 30,00%
- Gebouwd 48,60%
- Ongebouwd 21,06%
- Natuurterreinen 0,34%

Beschrijving kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtscheldingsbeleid wordt door Sabewa Zeeland uitgevoerd aan de hand van de door de algemene vergadering vastgestelde kwijtscheldingsnormen. Deze is vastgesteld op 100%. Dat wil zeggen dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingschuldigen met een in-

komen op of onder bijstandsniveau. In beginsel is deze norm 90% maar het waterschap Scheldestromen kent een ruimhartiger kwijtscheldingsbeleid door de norm te stellen op 100%. Alle gemeenten in Zeeland hanteren dezelfde norm. Sabewa Zeeland voert ook voor de niet aangesloten gemeenten het kwijtscheldingsbeleid uit. Door samen te werken wordt bereikt dat het indienen en afhandelen van verzoeken om kwijtschelding eenvoudiger is. De belastingschuldige hoeft maar één aanvraagformulier (met bijlagen) voor kwijtschelding van gemeentelijke - en waterschapsbelastingen in te dienen.

De algemene vergadering heeft op 13 november 2013 besloten om met ingang van 2014 de kwijtscheldingsnormen te verruimen voor ondernemers (eenmansbedrijven) voor belasting-schulden met betrekking tot de privéhuishouding, met de netto-kosten van kinderopvang en voor personen van 65 jaar en ouder de kwijtscheldingsnorm te verhogen tot 100% van de van toepassing zijnde netto AOW-bedragen.

In 2016/2017 heeft een werkgroep de Leidraad kwijtschelding beoordeeld. Dit met het doel deze zo mogelijk te verduidelijken en/of te vereenvoudigen. De aangepaste Leidraad kwijtschelding is op 27 januari 2017 door het dagelijks bestuur van Sabewa Zeeland vastgesteld.

Het recht op kwijtschelding wordt aan het begin van het belastingjaar beoordeeld door toezending van persoonsgegevens van die belastingplichtigen die het voorgaande jaar kwijtschelding hebben ontvangen aan de Stichting Inlichtingenbureau. Deze Stichting is een onderdeel van het ministerie van Sociale zaken en werkgelegenheid en toetst aangeleverde gegevens aan de wettelijke normen voor inkomen, vermogen en voertuigbezit, een en ander volgens de daarvoor geldende landelijke regeling.

Kwijtschelding wordt alleen verleend voor de watersysteemheffing ingezetenen en zuiveringsheffing - en verontreinigingsheffing huishoudens.

Kostendekkendheid

De primair begrote netto-kosten zijn toegerekend aan de belastingcategorieën en worden grotendeels gedekt door de waterschapsbelastingen. De opbouw van de verschillende belastingtarieven kan als volgt worden weergegeven. Om het dekkingspercentage te berekenen worden de kosten per eenheid tarief gedeeld door het tarief.

Inzet reserves:	Watersysteemheffing				zuiveringsheffing
	ingezetenen	gebouwd (%)	ongebouwd	natuurterreinen	
Tarief exclusief inzet reserves:	109,64	0,056937	€ 80,38	€ 7,98	€ 60,85
Inzet reserves:					
Algemene reserve	0,18	0,000097	0,14	0,01	0,73
Bestemmingsreserves	0,45	0,00024	0,35	0,03	0,15
Tariefegalisatiereserve	1,16	0	0	0	0
Subtotaal	1,79	0,000337	0,49	0,04	0,88
Tarief	€ 107,85	0,056600	€ 79,89	€ 7,94	€ 59,97
Dekkingspercentage tarieven 2019	98,37%	99,41%	99,39%	99,50%	98,55%
Dekkingspercentage tarieven 2018	97,34%	98,64%	98,60%	98,77%	100,47%
Dekkingspercentage tarieven 2017	95,70%	99,20%	99,40%	100,60%	100,20%

Uit de egalisatiereserves vindt een inzet plaats van € 193.000,- voor ingezetenen. Deze onttrekking heeft conform de begroting plaatsgevonden.

Tarieven 2019 en tariefontwikkeling

In onderstaande tabel is de tariefontwikkeling over de afgelopen jaren weergegeven voor de verschillende belastingsoorten. Tevens is de procentuele stijging 2019 ten opzichte van 2018 aangegeven.

Belastingsoort / tarieven	Rekening 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Stijgingspercentage
Watersysteemheffing ingezetenen per woonruimte	€ 99,58	€ 105,22	€ 107,85	2,5
Watersysteemheffing gebouwd % van de WOZ-waarde	0,058382%	0,058274%	0,056600%	-2,9
Watersysteemheffing ongebouwd per hectare	€ 75,12	€ 77,76	€ 79,89	2,7
Watersysteemheffing natuurterreinen per ha.	€ 8,16	€ 7,69	€ 7,94	3,2
Zuiveringsheffing per vervuilingseenheid	€ 57,61	€ 58,26	€ 59,97	2,9
Verontreinigingsheffing per vervuilingseenheid	€ 57,61	€ 58,26	€ 59,97	2,9

2.11 Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen

Algemene reserves en de bestemmingsreserves

bedragen x € 1.000,-

Algemene reserves en bestemmingsreserves (bedragen * € 1.000,-)									
	Saldo 31-12-2018	Onttrekking resultaat 2018	Toevoeging resultaat 2018	Saldo 31-12-2018 na resultaat- bestemming	Onttrekking 2019	Toevoeging 2019	Saldo 31-12-2019	Voorstel bestemming resultaat 2019	Saldo 31-12-2019 na resultaat- bestemming
Algemene reserves									
watersysteembeheer	12.100	687		11.413	1.713	134	9.834	1.511	11.345
watersysteembeheer Veerse Meer	177			177		13	190		190
zuiveringsbeheer	1.283	205		1.078	1.016		62	-1.042	-980
Totaal algemene reserves	13.560	892	0	12.669	2.729	147	10.086	469	10.555
Bestemmingsreserves									
Tariefegalisatiereserves									
Watersysteemheffing ingezetenen	-7		218	211	193	480	498	-207	292
Watersysteemheffing ongebouwd	7	2		5	275	337	67	-105	-38
Watersysteemheffing gebouwd	1.170		235	1.405		778	2.183	139	2.322
Watersysteemheffing natuurterreinen	91	19		72		5	77	-32	45
zuiveringsheffing	-616		504	-112		616	504	1.477	1.980
Totaal tariefegalisatiereserves	646	21	957	1.581	468	2.216	3.329	1.272	4.601
Overige bestemmingsreserves									
Kapitaallasten fietspaden Zeeuws-Vlaanderen	4.804			4.804	139		4.665		4.665
Kapitaallasten extra afslag A-58 Goes	546			546	24		522		522
Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal	167			167			167		167
Peilbesluiten Veerse Meer, steigers	169			169			169		169
Zandsuppletie Sophiastrand	417			417			417		417
Groot onderhoud waterkeringen	165			165			165		165
Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat	204			204			204		204
Uitgestelde werken en diensten 2017	23			23	23		0		0
Uitgestelde werken en diensten 2018	0		796	796	715		81		81
Walcherseweg-Middelburgse weg	412			412	412		0		0
Cultuurhistorische duikers en sluizen	218			218	78		140		140
Zichtbaarheid	16			16			16		16
Innovatie	109			109	24		85		85
Zorgplicht				0			0		0
Assetmanagement	342			342	53		289		289
Uitgestelde leveringen en diensten 2019				0			0	923	923
Totaal overige bestemmingsreserves	7.591	0	796	8.387	1.468	0	6.920	923	7.843
Totaal bestemmingsreserves	8.237	21	1.753	9.968	1.936	2.216	10.249	2.195	12.444
Totaal alg.- en best.reserves	21.797	913	1.753	22.636	4.665	2.363	20.335	2.664	22.999

2.12 Weerstandsvermogen, - capaciteit en risico's

Algemeen

Het weerstandsvermogen legt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's en geeft aan hoe robuust de financiële positie van de organisatie is. Dit is van belang wanneer zich een financiële tegenvaller voordoet. Een goed weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke tegenvaller direct leidt tot hogere lasten voor de belastingplichtigen.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- a. *de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;*
- b. *alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.*

In de algemene vergadering van 6 oktober 2011 is de Nota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen vastgesteld. Met deze beleidsnota is in de onderstaande berekening van het weerstandsvermogen rekening gehouden.

De weerstandscapaciteit

In de weerstandscapaciteit worden alleen die middelen opgenomen die in een begrotingsjaar en de daarop volgende begrotingsjaren vrij aanwendbaar zijn zonder dat dit effect heeft op de gewenste kernactiviteiten van het waterschap en de gewenste ontwikkeling van de lastendruk.

Dit geldt voor de algemene reserve en het niet bestemde deel van de tariefegalisatiereserves. De aanwezige overige bestemmingsreserves maken geen deel uit van de weerstandscapaciteit. Deze worden ingezet voor het doel waarvoor deze gevormd zijn.

De totale weerstandscapaciteit per ultimo van het jaar kan dan als volgt bepaald worden:

Beschikbaar	Begroot	Rekening
Stille reserve	p.m.	p.m.
Belastingcapaciteit	p.m.	p.m.
Onvoorzien	0,400 mln.	- mln.
Algemene reserves	10,880 mln.	10,086 mln.
Tariefegalisatiereserves	2,669 mln.	3,329 mln.
Totaal	13,949 mln.	13,415 mln.

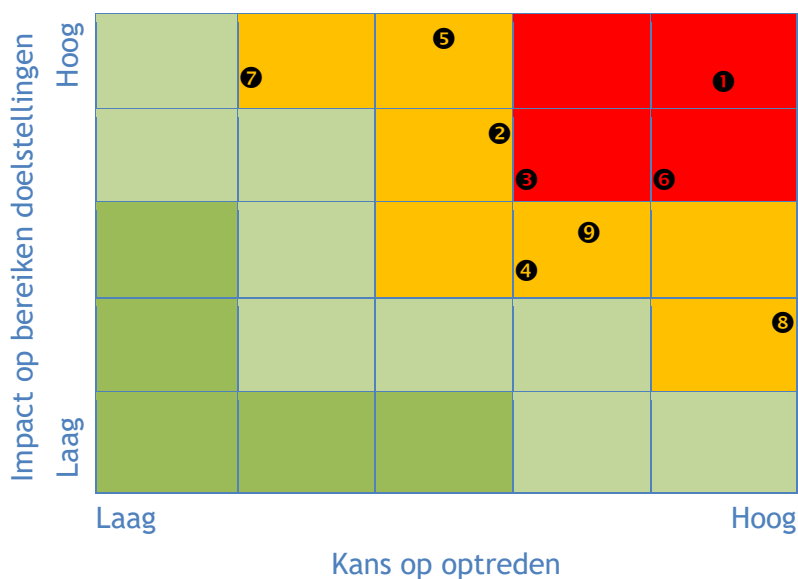
Risico's

Een algemeen gangbare definitie van het begrip risico is: *De kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief effect op het bereiken van de doelstellingen.*

De voor het weerstandsvermogen relevante risico's zijn die risico's waarvoor geen maatregelen (bijvoorbeeld verzekering of voorziening) zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie met de financiële positie.

Deelneming in Slibverwerking Noord-Brabant (bron: Risicoparagraaf SNB)

Wij zijn aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt het zuiverings-slib welke vrijkomt tijdens het zuiveren van afvalwater op onze rioolwaterzuiveringsinstallatie. Om de risico's te beoordelen en te vergelijken, wordt door SNB intern gebruik gemaakt van een risicomatrix. De belangrijkste risico's zijn:

1 Tekort aan verwerkingscapaciteit op korte termijn

Vanuit de Vereniging van Zuiveringsbeheerders (VvZB) is geconcludeerd dat er landelijk onvoldoende reservecapaciteit is om fluctuaties in slibproductie - en -verwerking op te vangen door onder andere het wegvallen van de Duitse markt, de krapte op de Nederlandse markt nog aanhoudt tot 2025, en er geen serieuze landelijke calamiteitenregeling is. Deze problematiek speelt al een aantal jaren. Ook SNB heeft hier last van. Om dit op te vangen heeft SNB een eigen calamiteitenregeling die voorziet in extra opslagcapaciteit, afspraken met andere verwerkers en afspraken met de provincie. Deze regeling is evenwel beperkt van omvang. Een structurele oplossing, waaronder een lange termijn landelijke calamiteitenregeling, dient door de waterschappen, verwerkers en provincie gezamenlijk tot stand gebracht te worden. De gesprekken hierover vinden plaats.

2 Leegstand verwerkingscapaciteit op langere termijn

Belangrijke innovatie in de afvalwater- en slibketen vindt momenteel plaats in het realiseren van Energie- en Grondstoffenfabrieken op de zuiveringen van waterschappen. Dit geeft onzekerheid over de kwaliteit en kwantiteit van het slib op langere termijn. Op termijn ontstaat mogelijk overcapaciteit, afhankelijk van de verdere ontwikkelingen van de Energie- en Grondstoffenfabrieken en initiatieven in de markt om nieuwe verwerkingsinstallaties te bouwen, overigens deels ter vervanging van huidige installaties. Om risico op leegstand te mitigeren, monitort SNB actief de ontwikkelingen in de markt om hierop tijdig en adequaat te kunnen inspelen. In de eerstkomende jaren is er evenwel sprake van een ondercapaciteit in de markt.

3 Afstemming in de keten

De verdere doorontwikkeling van Grondstoffenfabrieken heeft mogelijk ook gevolgen voor de ambities die SNB heeft op het terugwinnen van grondstoffen uit zuiverings-slib. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. Daarnaast is er een directe koppeling tussen de kwantiteit en kwaliteit van het zuiverings-slib en de prestaties van de verwerking van het zuiverings-slib, waardoor afstemming van groot belang is. SNB tracht deze afstemming met haar aandeelhouders te vinden middels strategische overleggen met elkaar in de keten.

4 Effectiviteit omzetting afval naar grondstoffen

SNB merkt in de bouw- en kunstmestmarkt dat o.a. nieuwe regelgeving, beperkte capaciteit en dergelijke, leidt tot verdere terughoudendheid in deze markten voor het gebruiken van afval als grondstoffen. Deze ontwikkeling staat haaks op de intentie van de rijksoverheid om

te komen tot een circulaire economie. SNB is dan ook actief in deze markten om, samen met partners, bestaande routes open te houden en nieuwe routes te ontwikkelen.

5 *Continuïteit verwerkingsproces*

Om een duurzame slibverwerking te realiseren, is in volgorde van belangrijkheid het volgende van belang: (1) continuïteit, (2) aanvaardbare maatschappelijke kosten, en (3) terugwinnen van energie- en grondstoffen. Bij gebrek aan continuïteit in de verwerking komt een robuuste bedrijfsvoering van de waterzuiveringen mogelijk in gevaar, met alle maatschappelijke gevolgen van dien. SNB voert derhalve een actief onderhoudsbeleid op basis van risico's (reliability centered maintenance) om storingen te mitigeren. Verder is SNB voor het onderhoud en de bedrijfsvoering in redelijke mate afhankelijk van externe partners. SNB kiest ervoor om met deze partners langjarige samenwerkingen aan te gaan om de continuïteit in aanvoer van hulpstoffen, de afzet van reststoffen, gespecialiseerd onderhoud en dergelijke te waarborgen. Tot slot beschikt SNB over een calamiteitenplan dat storingen in beperkte omvang kan opvangen. Alhoewel de kans op omvangrijke storingen beperkt is, werkt SNB met branchegenoten en -organisaties aan het realiseren van een landelijke calamiteitenregeling. Een dergelijke regeling is essentieel om de continuïteit van de verwerking van afvalwater in de afvalwater- en slibketen te garanderen.

6 *Aantrekken en behoud kennis en ervaring*

SNB is in staat geweest medewerkers aan zich te binden o.a. door goede arbeidsomstandigheden en -voorwaarden. Vergrijzing treedt echter op, waardoor in de komende jaren medewerkers met pensioen gaan. Daarnaast is er sprake van een toenemende krapte op de arbeidsmarkt voor (technisch) personeel. SNB zet daarom in op een actief promotie- en opleidingsbeleid en het aantrekken van jongeren, die moeten zorgen voor een verjonging van het personeelsbestand. Voor het aantrekken van nieuwe personeel werkt SNB actief samen in de Stichting PZW ter promotie van procestechiek in de regio, en wordt samenwerking gezocht met regionale onderwijsinstellingen.

7 *Voldoen aan wet- en regelgeving*

SNB hecht als bedrijf van de waterschappen grote waarde aan het naleven van wet- en regelgeving. Een uitgebreid en gecertificeerd KAM-systeem is ingesteld om de naleving te waarborgen. Wet- en regelgeving wordt echter steeds complexer en vraagt derhalve steeds grotere inspanningen van de organisatie. Belangrijke aandachtspunten op het gebied van compliance zijn het voldoen aan de omgevingsvergunning en Arbowetgeving. In 2019 is onduidelijkheid ontstaan over de implicatie van het beëindigen van de PAS-regeling. Per 1 januari is de Spoedwet Stikstof in werking getreden. Welk effect deze wet heeft op de afvalsector in zijn algemeenheid en op SNB in het bijzonder, zal in 2020 duidelijk moeten worden.

8 *Nieuwe wet- en regelgeving*

Milieuwet- en regelgeving is continue in ontwikkeling. Nieuwe wetgeving om CO₂-emissie verder te reduceren door middel van een CO₂-heffing, wordt in 2021 ingevoerd. De heffing zal waarschijnlijk niet van toepassing zijn op de activiteiten van SNB. Toch wil SNB CO₂-neutraal opereren vanuit haar intrinsieke duurzaamheidsambities, en neemt hiervoor ook de benodigde maatregelen. In 2021 worden de BBT-conclusies in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) doorgevoerd, als onderdeel van de nieuwe Omgevingswet, die in 2023 in werking treedt. De rijksoverheid is voornemens een groot aantal normen voor emissies naar lucht en water fors aan te scherpen ten opzichte van de BAT associated emission level ranges (BAT AEL), die zijn opgenomen in de BREF. Dit kan gevolgen hebben voor SNB. Via de Vereniging van Afvalbedrijven is SNB hierover in overleg met de overheid. Daarnaast wordt onderzocht welke maatregelen SNB kan treffen om aan de verwachte nieuwe emissienormen te kunnen voldoen. Verwacht wordt ook, dat in de komende jaren er steeds meer aandacht zal komen om zeer zorgwekkende stoffen uit het milieu te verwijderen. SNB onderzoekt welke bijdrage zij hieraan kan leveren.

Voor het verbranden van zuiveringsslib geldt momenteel een vrijstelling voor de heffing van afvalstofbelasting. De wetgeving rondom afvalstoffenbelasting is in beweging, mede ingegeven door het huidige regeerakkoord. Het lijkt erop dat de vrijstelling voor SNB behouden blijft. Via de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Afvalbedrijven volgt SNB de ontwikkelingen op dit gebied nauwgezet.

⑨ *Financiële en fiscale risico's*

- » Liquiditeits- en renterisico: Het overgrote deel van de activiteiten wordt gefinancierd door de aandeelhouders zonder rendementseisen. Het renterisico blijft daarmee beperkt tot het eventueel aanspreken van bankkrediet. SNB beschikt over een kredietlijn van € 1 miljoen in rekening-courant. Specifieke beheersmaatregelen zijn derhalve niet getroffen.
- » Krediet- en vreemde valutarisico: Ten aanzien van verwerkingsactiviteiten heeft SNB vorderingen op een zeer beperkt aantal debiteuren, waarvan een deel tevens bestaat uit de aandeelhouders. Er is dus geen sprake van een bijzondere concentratie van kredietrisico dienaangaande. De financiële resultaten, transacties en kasstromen worden vrijwel geheel gerealiseerd in de eurozone, waardoor deze vrijwel niet onderhevig zijn aan het risico van fluctuaties in wisselkoersen.
- » Fiscale risico's: SNB is vrijgesteld van Vennootschapsbelasting en Omzetbelasting voor de activiteiten die verricht worden voor de aandeelhouders. Hierover zijn afspraken gemaakt met de Belastingdienst. Deze afspraken kunnen wijzigen door o.a. nieuwe fiscale wetgeving, jurisprudentie en veranderingen in activiteiten met mogelijk financiële gevolgen voor de aandeelhouders. SNB is zich hiervan bewust en voert daarom regelmatig overleg met de Belastingdienst hierover. Momenteel loopt er een discussie over de toepassing van de vrijstelling Omzetbelasting, waarbij de afspraken over de wijze waarop de vrijstelling toegepast moet worden bij SNB, pro forma zijn opgezegd door de Belastingdienst per 1 januari 2021. SNB is met haar adviseurs met de Belastingdienst in overleg om te komen tot een gezamenlijk gedragen oplossing.

Participatiewet en Wet banenafspraken

Met de Participatiewet en de Wet banenafspraken ligt er voor werkgevers een verplichting om extra banen te realiseren voor mensen met een beperking. Met de banenafspraken wordt de Participatiewet ondersteund. Omdat de overheid de beoogde doelstelling in 2016 niet heeft gehaald, is besloten om voor de sector overheid de Quotumwet in werking te stellen per 1 januari 2018. Het quotumpercentage voor de sector overheid is 1,93%. Voor elke niet ingevulde baan wordt er een 'boete' opgelegd van € 5.000,-. Deze 'boetes' worden op dit moment (nog) niet opgelegd. Deze 'boetes' zullen pas worden opgelegd als werkgevers over het jaar 2019 niet hebben voldaan aan het quotumpercentage. Dit zal in het jaar 2020 duidelijk worden. Waterschap Scheldestromen heeft de verplichting om in 2023 in totaal 20,1 banen van 25,5 uur te realiseren. Inmiddels heeft het waterschap 5,02 banen gerealiseerd (maart 2020). Voor 2019 zouden 13,6 banen gerealiseerd moeten zijn en voor 2020 15.

Juridische procedures

Per 31 december had het waterschap 1 beroepszaak lopen tegen een verleende vergunning bij de rechtbank. Indien dit gegrond wordt verklaard, zal het bezwaar opnieuw beoordeeld moeten worden, is er zijn daarom geen financiële gevolgen. Daarnaast is er nog één lopende procedure tegen een aanslag legesheffing 2018 van € 180.000,-. Aangezien de legesbaten de kosten van de vergunningverlening niet overtreffen, worden geen nadelige financiële gevolgen verwacht. Daarnaast zijn er nog twee bezwaren ingediend tegen de hoogte van in 2019 opgelegde aanslagen legesheffing. Momenteel is nog onbekend of hier nog verdere procedures uit voortvloeien. Maar ook voor 2019 geldt dat de legesbaten de kosten niet overtreffen. Daarnaast is nog een aantal vorderingen tot een bedrag van € 21.000,- overgedragen aan gerechtsdeurwaarders voor verdere afhandeling inclusief mogelijke gerechtelijke procedures.

COVID-19 (corona)virus

De uitbraak van het COVID-19 (Corona) heeft in de loop van december 2019 in China plaatsgevonden. Daarna volgde wereldwijde verspreiding van het virus. Begin 2020 zijn ook in Nederland maatregelen getroffen om het virus te bestrijden. Het kabinet zet in op het scenario van het maximaal controleren van het virus. De daarbij behorende maatregelen zijn onder andere het thuiswerken en het vermijden van grootschalige bijeenkomsten.

Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal en kan ook gevolgen hebben voor de voortgang van de werkzaamheden van het waterschap op verschillende beleidsterreinen. Er is een risico aanwezig dat projecten later gereed zijn dan gepland.

Op het gebied van het innen van openstaande debiteuren loopt het waterschap een risico. Er worden soepele betalingsregelingen getroffen. Het uitgangspunt is dat de vordering wordt betaald, maar dat kan in een langere periode en op een later moment. Voor de belastingdebiteuren spreekt Sabewa Zeeland de betalingsregelingen af.

Voor de meeste ondernemers is het een onzekere tijd, ook de waterschappen leveren een bijdrage om ondernemers door de coronacrisis te loodsen. Er wordt coulant omgegaan met verzoeken om uitstel van betaling van ondernemers. Onzeker is of de bedrijven in de toekomst aan de betalingsverplichtingen kunnen voldoen.

Ook is het onzeker of de Nederlandse Waterschapsbank in 2020 het dividend zal uitkeren. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de Europese banken verzocht om in elk geval tot 1 oktober van dit jaar geen dividend meer uit te keren. Van banken wordt verwacht dat ze alle zeilen bijzetten om bedrijven door de economische crisis heen te helpen. DNB onderschrijft de oproep.

Het coronavirus zal ook een effect hebben op het ziekteverzuim binnen onze eigen organisatie hetgeen kan leiden tot hogere kosten voor bijvoorbeeld het inhuren van personeel en vertraging in de uitvoering van de werkzaamheden.

Voor deze gebeurtenissen die buiten de normale bedrijfsvoering valt is er een crisisplan. Hierin staat beschreven hoe we als organisatie willen handelen om zulke bijzondere situaties aan te pakken. Er worden dan speciale tijdelijke teams ingesteld die regelmatig overleggen. In die teams worden verschillen rollen en functies door collega's ingevuld zodat besluiten snel genomen kunnen worden en acties in de organisatie (of extern) kunnen worden uitgezet.

Er is een Waterschaps ActieTeam (WAT). Tijdens de coronacrisis gaat het WAT over de aanpak van regulier werk (bijvoorbeeld thuiswerken en niet-kritieke processen) en de communicatie hierover richting de medewerkers. Daarnaast is er een Waterschaps Operationeel Team (WOT) ingesteld. Tijdens de coronacrisis houdt het WOT zich bezig met kritieke processen binnen het waterschap, gebruik van kantoren en werk door derden en communicatie.

(Overige) operationele risico's

Operationele risico's zijn risico's waar elke organisatie mee te maken heeft. In het algemeen is een operationeel risico een risico dat voortkomt uit de operatie van bedrijfsfuncties binnen een organisatie. De term operationeel risico is typisch een algemene term en behelst eveneens frauderisico's, juridische risico's, fysieke- of milieurisico's. Meer specifiek kunnen operationele risico's gedefinieerd worden als risico als gevolg van ontoereikende of niet succesvolle interne processen, mensen en systemen of van externe gebeurtenissen.

Onder deze risico's vallen onder andere, grotendeels gericht op externe gebeurtenissen, winterschade, gladheidbestrijding en wateroverlast. Deze risico's worden maximaal geraamd op € 4 miljoen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. In de nota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen is bepaald dat het weerstandsvermogen van waterschap Scheldestromen moet voldoen aan de waardering B, ruim voldoende.

Bij beoordelen van het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel.

Waardering	Verhouding	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Op basis van deze indeling kan het weerstandsvermogen als volgt worden geclassificeerd.

	begroot	rekening
Risico's	€ 4,5 miljoen	€ 4,0 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 13,9 mln.	€ 13,415 mln.
Weerstandsvermogen	3,1	3,4
Waardering	A	A

2.13 Financiering, rente en schuldpositie

Het doel van de paragraaf financiering is het bevorderen en transparant maken van het financierings- en treasurybeleid, het verbeteren van de besluitvorming daarover en het beter mogelijk maken van een goede beoordeling daarvan door de toezichthouder. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vermogensbehoefte, de renteontwikkeling en het risicobeheer.

Vermogensmutaties

De vermogenstoename of afname in het afgelopen jaar kan bepaald worden door het verschil tussen herkomst en bestedingen van middelen.

Vermogensmutaties		Bedragen x € 1.000	
		Herkomst	Besteding
<i>Vaste activa:</i>	Afschrijvingen	20.041	
	Bijdragen van derden	3.945	
	Verkopen en fin.act.	12.250	
	Bruto uitgaven		31.200
<i>Eigen vermogen:</i>	Toevoegingen	5.074	
	Onttrekkingen		4.664
<i>Voorzieningen:</i>	Toevoegingen	1.067	
	Onttrekkingen		565
<i>Langlopende schulden:</i>	Stortingen	-	
	Aflossingen		17.269
	Totaal	42.377	53.698
		Vermogensafname	- 11.321

Financiering

In 2019 is voor € 17.269.000,- afgelost en zijn geen vaste financieringsmiddelen aangetrokken. De restant schuld bedraagt op 31 december 2019 € 238.672.000,-. In verband met de renteontwikkeling is de begrote financieringsbehoefte 2019 begin 2020 aangetrokken (€ 20 miljoen).

Renteontwikkeling

Bij de programmabegroting is uitgegaan van een rente van 1,50% voor de financieringsbehoefte op lange termijn. In 2019 is in de financieringsbehoefte voorzien door het aantrekken van kasgeldleningen. Op de kasgeldleningen werd een rente ontvangen variërend van -0,385% tot -0,46%. Er zijn geen vaste geldleningen afgesloten in 2019. De begrote opname van geldleningen 2019 van € 20 miljoen heeft begin 2020 plaatsgevonden tegen een rentepercentage van 0,56% met een looptijd van 50 jaar.

Renteschema

Door de Commissie is de Notitie rente 2017 uitgebracht. In deze notitie wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en -baten in de begroting en jaarstukken. Geadviseerd wordt een renteschema op te nemen, waarmee inzicht wordt gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van toerekening.

Renteschema		Rekening 2019		Begroting 2019	
1	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	+	€ 4.715.453	€	4.983.000
2	De externe rentebaten (idem)	-/-	€ -147.979	€	-90.000
saldo rentelasten en rentebaten			€ 4.567.474	€	4.893.000
3	rentelasten die specifiek moeten worden toegerekend	-/-	€ -	€	-
4	rentebaten die specifiek worden toegerekend	+	€ -	€	-
aan de taken toe te rekenen externe rente via rente omslag			€ 4.567.474	€	4.893.000
aan de taken toegerekende rente (rente omslag)					
	watersysteembeheer	-/-	€ -2.734.141	€	-2.880.150
	zuiveringsbeheer	-/-	€ -1.833.333	€	-2.012.850
5	Renteresultaat		€ -	€	-
Taken			boekwaarde	%	boekwaarde %
	watersysteembeheer		€ 174.425.767	1,560%	€ 178.079.431 1,617%
	zuiveringsbeheer		€ 113.802.416	1,611%	€ 115.287.152 1,746%

Doordat bij de jaarrekening het omslagpercentage opnieuw bepaald wordt (nacalculatie) is er geen sprake van een “renteresultaat”. Toegestaan is indien, de afwijking maximaal 25% afwijkt ten opzichte van het voorcalculatorisch omslagpercentage, het begrotingspercentage te hanteren. In afwijking van de rentenotitie wordt voor de boekwaarde uitgegaan van de gemiddelde boekwaardes op 1-1- en 31-12. In de rentenotitie wordt als basis de boekwaarde 1-1 genomen. Dividendopbrengsten, winstuitkeringen, koers- en waardeverschillen maken geen deel uit van de renteomslag.

Risicobeleid

Het treasurybeleid is defensief en risicomijdend, en is er op gericht toekomstige risico's inzichtelijk te maken, te beheersen, te verminderen of te verschuiven. Het risicobeheer bestaat uit o.a. renterisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico, waarbij voor ons het renterisico het belangrijkste is. De uitvoering van de treasurytaak mag in ieder geval niet leiden tot een vergroting van de risico's voor de organisatie. Hierbij geldt dat het niveau van renterisico's in de komende jaren de wettelijke normen (de kasgeldlimiet en de renterisiconorm), zoals vastgelegd in de Wet Fido niet overschrijdt.

Renterisiconorm

De renterisiconorm beoogt een zodanige opbouw van de leningenportefeuille dat het risico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen beperkt blijft. De renterisiconorm is voor de waterschappen vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het betreffende jaar. Het waterschap heeft geen leningen met een renteherziening.

Renterisiconorm	Bedragen x € 1.000
1 Totaal begroting	118.640
2 Vastgesteld percentage	30%
3 Renterisiconorm (30% van 1)	35.592
4 Betaalde aflossingen	17.269
Ruimte (3-4)	18.323

Uit het voorgaande overzicht blijkt dat het waterschap het afgelopen jaar onder de norm is gebleven.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum dat gesteld is aan de mate waarin van korte financiering (looptijd maximaal één jaar) gebruik mag worden gemaakt. In de 'Uitvoeringsregeling Fido' is dit maximum voor de waterschappen vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal. Voor het waterschap betekent dit voor 2019 afgerond € 27 miljoen.

Periode (einde van het)	Bedragen x € 1.000		
	Vlottende schuld (-/-)/middelen	Kasgeldlimiet	Ruimte onder Kasgeldlimiet
1 ^e kwartaal	€ 29.306	€ 27.000	€ 2.306
2 ^e kwartaal	€ 28.573	€ 27.000	€ 1.573
3 ^e kwartaal	€ 11.951	€ 27.000	-/-€ 15.049
4 ^e kwartaal	€ 14.703	€ 27.000	-/-€ 12.279

Schuldpositie

De netto schuld als aandeel van de inkomsten (netto schuldquote) geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden. Anders gezegd: kan het waterschap zijn schulden wel dragen?

In de beoordeling van de schuldpositie dient de taakuitoefening uitdrukkelijk betrokken te worden. Het waterschap moet in het beheersgebied investeren om een goede uitvoering van de waterschapstaken te garanderen. Deze netto-schuldquote geeft, naast andere kengetallen, aan dat veel vreemd vermogen van het waterschap vast zit in met name de materiële vaste activa.

De netto schuldquote voor waterschap Scheldestromen bedraagt op basis van de jaarrekening 2019 240%. Deze berekening is gebaseerd op de opbrengsten uit belastingen inclusief de bijdrage wegen via het gemeentefonds, precario en dividend en wijkt daarmee af van de berekening van de Unie van Waterschappen. De andere berekeningsmethodiek is gebaseerd op de besluitvorming in de AV van 30 mei 2018, waarbij tevens besloten is dat een netto schuldquote lager dan 250% acceptabel is. Deze netto schuldquote geeft, naast andere kengetallen, aan dat veel van het vermogen van het waterschap "vast" zit in met name de materiële vaste activa. In de beoordeling van de schuldpositie dient de taakuitoefening uitdrukkelijk betrokken te worden. Als waterschap moeten wij blijven investeren in het beheersgebied om een goede uitvoering van de waterschapstaken te garanderen. Op dit moment ligt er een aanzienlijke opgave op meerdere gebieden die zorgt voor een aanzienlijke investeringsopgave.

jaar	investe-rings volume	afschrij- ving	overig finan- ciering ¹	vaste schulden-last	overige schulden (-vorde- ringen) ²	totaal saldo schulden	belasting- wegen, precario, dividend ^{3a}	netto- schuld- quote ^{3b}
2016 R	17,2	18,3	10,4	240,5	-3,2	237,3	101,1	235%
2017 R	21,9	18,5	-5,7	238,2	2,3	240,5	103,3	233%
2018 R	33,6	18,6	2,7	255,9	2,2	258,1	106,4	243%
2019 R	27,0	19,7	-24,6	238,6	27,6	266,2	110,8	240%

1 overige financiering: voorfinanciering, teruggave beleggingsproduct, reserves

2 overige schulden (- vorderingen): kortlopende schulden, overlopende passiva/activa, vorderingen, liquide middelen

3a belastingopbrengsten incl. precariobelasting en uitkering wegen/dividend (beleid waterschap Scheldestromen AV 30-5-2018)

3b berekende schuldquote op basis van (3a) het vastgestelde beleid waterschap Scheldestromen

2.14 EMU-saldo

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie in het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de Economisch Monetaire Unie, is in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt over gezonde overheidsfinanciën. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort van een lidstaat niet meer mag bedragen dat 3% van het BBP (Bruto Binnenlands Product). Voor de bepaling van het tekort tellen ook de uitgaven van de lagere overheden (provincies, gemeenten en waterschappen) mee.

Op grond van de Wet hof (houdbare overheidsfinanciën) moeten de vier overheden samen invulling geven aan de eisen die vanuit de Europese Unie ten aanzien van met name het EMU-saldo en de EMU-schuld worden gesteld. Om de voor hun kerntaken noodzakelijke investeringen uit te kunnen voeren, hebben de lagere overheden een zekere ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. De Wet hof kent als systematiek dat een kabinet aan het begin van zijn regeerperiode afspraken met IPO, VNG en Unie maakt over de ruimte voor de decentrale overheden in het EMU-tekort gedurende de gehele regeerperiode.

Het overleg met het kabinet heeft geresulteerd de volgende afspraken voor de periode 2019 - 2022:

- de ruimte voor de decentrale overheden is tot en met 2022 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP);
- de 0,4% ruimte is nader verdeeld in: 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen.
- de op basis van deze verdeling berekende individuele referentiewaarde voor het waterschap bedraagt € 13,5 miljoen voor 2019 (€ 13,8 miljoen voor 2020, € 14,0 miljoen voor 2021 en € 14,2 miljoen voor 2022).

Het EMU-saldo kan op basis van de jaarrekening 2019 als volgt berekend worden:

Berekening EMU-saldo	Rekening 2018	Rekening 2019
+ Resultaat	840	2.711
- Dotaties/onttrekkingen aan reserves	-3.577	-2.301
- Opbrengstsoort geactiveerde lasten	-3.467	-2.774
1 EMU-exploitatiesaldo	-6.204	-2.364
- Bruto investeringen (excl. geactiveerde lasten)	-33.912	-28.054
+ Investeringsubsidies	3.729	3.945
+ Verkopen	59	60
+ Afschrijvingen	18.602	20.041
2 Invloed investeringen	-11.522	-4.008
+ Toevoeging aan voorzieningen	481	1.067
- Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-655	-565
3 Invloed voorzieningen	-174	502
4 Invloed reserves	-	-
5 Deelneming en aandelen	456	372
EMU - SALDO	-17.444	-5.498

Analyse verschil tussen programmabegroting en jaarrekening

Het gerealiseerde EMU saldo voor Scheldestromen overschrijdt het toegestane tekort niet. Het verschil met de programmabegroting (EMU-saldo begroot -€ 16.726,- miljoen) is € 11,2 miljoen lager. Dit wordt in hoofdzaak veroorzaakt door de lagere netto-investeringen. Ten opzichte van 2018 wordt het verschil hoofdzakelijk veroorzaakt door de lagere onttrekkingen aan de reserves / hoger resultaat en de lagere netto-investeringen.

2.15 Bedrijfsvoering

Plan-do-check-act

De organisatie werkt in een cyclus van plannen, doen, evalueren en de geleerde lessen in praktijk brengen (de zogenaamde Plan, Do, Check, Act (PDCA)-cyclus).

Met de vaststelling van de strategienota is in 2019 de strategische richting bepaald voor de 'Plan'. Deze is vervolgens financieel vertaald in de programmabegroting 2020 en de meerjarenraming 2020-2023, die in november door de algemene vergadering zijn vastgesteld. Inhoudelijk wordt de strategie de komende jaren vertaald in diverse beleidsstukken, waarvoor ook uit te voeren evaluaties belangrijke zullen input zijn.

Als onderdeel van de 'Check' heeft de algemene vergadering in februari 2019 een samenvatting ontvangen van de behaalde resultaten in de bestuursperiode 2015-2019. In dezelfde vergadering zijn de resultaten van de bedrijfsvergelijking Waterschapsspiegel gepresenteerd. Verder is de algemene vergadering in 2019 vier keer geïnformeerd over de tussentijdse voortgang van de prestaties, exploitatie en investeringen. Indien van toepassing is hier eveneens bestuurlijke besluitvorming aan gekoppeld. In 2019 is geleidelijk de overgang gemaakt naar een digitale monitor die een integraal beeld geeft van de prestatiedoelstellingen, investeringen en exploitatie. De uitkomsten van de 'check' zijn gebruikt bij het opstellen van de nieuwe strategienota en de programmabegroting en vormen belangrijke input voor de geplande evaluatie van de strategienota in 2021.

Organisatieontwikkeling

Het waterschap heeft in 2019 de organisatieontwikkeling die gericht is op 'van taakgericht naar procesgericht werken' een vervolg gegeven. Het gaat om een meerjarige organisatieontwikkeling waar via de zogeheten aanpak van organisch veranderen invulling aan wordt gegeven. Aanleiding voor deze ontwikkeling is de wens om meer integraal te werken in de programma's alsmede grip te houden op het werk ook omdat er de komende jaren een aanzienlijk aantal medewerkers vanwege pensionering uit dienst zullen gaan. Alle activiteiten van het waterschap zijn ondergebracht in vijf programma's. Alle vier de kerntaken en de ondersteuning vanuit bestuur en organisatie zijn georganiseerd in een programma. Daarnaast borgen we vanuit tien afdelingen de persoonlijke ontwikkeling en het welbevinden van onze medewerkers, de kennisontwikkeling, het behouden van kennis en een toekomstbestendig personeelsbestand. Met de introductie van procesgericht werken kan ook beter aangesloten worden bij de eisen die een veranderende omgeving aan het waterschap stelt. Te noemen zijn hier de introductie van de omgevingswet en extern toezicht op bijvoorbeeld toezicht en handhaving op wettelijke taken en vergunningverlening, alsmede ook de zorgplicht primaire waterkeringen.

Het waterschap heeft tevens de ambitie om vanuit de basis van een procesgerichte werkwijze ook invulling te geven aan risicogestuurd- en omgevingsgericht werken. Met risicogestuurd werken kan er beter invulling gegeven worden aan het maken van keuzes in het beheer en onderhoud van het totale areaal van het waterschap op basis van bestuurlijk vastgestelde prestaties en financiële kaders.

In 2019 is een vervolg gegeven aan het uitwerken van de generieke processen naar een gewenste situatie en is een start gemaakt met het opstellen van de managementopgaven. Tevens is ingezet op communicatie met de medewerkers in de organisatie. Het resultaat van de ontwikkeling naar een werkwijze van procesgericht, risicogestuurd en omgevingsgericht is direct afhankelijk van de betrokkenheid van de medewerkers hierin en vraagt ontwikkeling in houding en competenties. Het waterschap blijft investeren om de kennis en kunde met betrekking tot de uitvoering van de kerntaken in de organisatie te houden.

Nadat in 2018 op strategisch niveau de programmamanagers en het merendeel van de afdelingsmanagers waren benoemd, zijn in 2019 de overige afdelingsmanagers benoemd. In 2019 zijn op tactisch niveau de resultaatcoördinatoren, proceseigenaren en teammanagers benoemd. Tevens zijn er 4 assetmanagers benoemd. Voor alle benoemingen in de tactische laag en ook voor de assetmanagers geldt dat deze voor een periode van één jaar de betreffende functie waarnemen. Na dat jaar volgt een besluit over een definitieve benoeming.

Met de introductie van assetmanagement krijgt het waterschap meer inzicht in kosten, prestaties en risico's van de assets die beheerd en onderhouden worden. Ook zal dit beter inzicht gaan geven in de toekomstige vervangingsopgave ten behoeve van de investeringsagenda. Deze informatie wordt vervolgens gebruikt bij het maken van keuzes. Het informatiemanagement is een belangrijke voorwaarde voor assetmanagement en vraagt binnen het waterschap om een doorontwikkeling. Daarbij gaat het om het éénduidig vastleggen van relevante data in systemen en het genereren van informatie uit de beschikbare data om invulling te geven aan het gewenste beheer en onderhoud. In 2019 zijn hier enkele stappen in gezet maar op dit onderdeel zal nog verder geïnvesteerd moeten worden. Ook bij assetmanagement is in de aanpak sprake van continu verbeteren. Voor de doorontwikkeling van assetmanagement is een overeenkomst afgesloten met de HZ University of Applied Sciences.

Om de werkwijze assetmanagement in het waterschap toe te passen zal dit op de verschillende niveaus (strategisch - tactisch - operationeel) in de organisatie geborgd moeten worden.

2.16 Verbonden partijen

Deze paragraaf gaat in op de doelstellingen, activiteiten en de mate van de financiële betrokkenheid van de samenwerkingsverbanden waarin het waterschap participeert en waarin het tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen. Het gaat hierbij om banden met derde partijen, waarbij realiseren van een publiek belang centraal staat.

Per partij is sprake van een financieel en bestuurlijk belang. Onder een bestuurlijk belang wordt verstaan: vertegenwoordiging in het bestuur van een verbonden partij of het hebben van stemrecht. Met financieel belang wordt bedoeld: een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

De onderstaande verbonden partijen zijn van toepassing:

1. Nederlandse Waterschapsbank N.V.
2. N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
3. Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH)
4. Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland
5. Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland
6. Unie van Waterschappen
7. Stichting Minas en Middelen Meester

Nederlandse Waterschapsbank N.V.											
Vestigingsplaats	Den Haag										
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap										
Ingangsdatum	1954										
Participanten	Aandeelhouders: Staat der Nederlanden, 9 provincies en alle waterschappen.										
Publiek belang	Als huisbankier van de waterschappen levert de NWB diensten op het gebied van betalingsverkeer, electronic banking en consultancy. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen.										
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA), naar rato van het aantal aandelen heeft het waterschap hierin stemrecht (6%). Ieder aandeel A heeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen.										
Financieel belang	Het waterschap is aandeelhouder van 6% van het nominale aandelenkapitaal (4380 aandelen A en 166 aandelen B). Op basis van het gestort aandelenkapitaal is er een financieel belang van 7,67%. De AVA heeft besloten over het resultaat van boekjaar 2018 weer dividend uit te keren in 2019. Uitgekeerd is € 1,5 mln. Vanaf 2012 was er geen dividend meer uitgekeerd omdat de bank eerst moest voldoen aan de kapitaaleisen van Basel III.										
Vermogen (jaarrekening 2018)	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 1,628 miljoen</td> <td>€ 85,168 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 1,726 miljoen</td> <td>€ 81,663 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2018 € 100,- mln (2017 € 123,- mln)			Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 1,628 miljoen	€ 85,168 miljoen	31-12	€ 1,726 miljoen	€ 81,663 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen									
01-01	€ 1,628 miljoen	€ 85,168 miljoen									
31-12	€ 1,726 miljoen	€ 81,663 miljoen									
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank. Voldoen aan de Basel III-norm (leverage ratio 3%) vanaf 2018.										
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Geen										
Risico's	Volgens de verwachtingen zullen de economische ontwikkelingen in										

Nederlandse Waterschapsbank N.V.	
	Nederland voorlopig onder druk blijven. Dit heeft invloed op de ontwikkeling van de nettowinst en daardoor het versterken van het eigen vermogen.
Relatie met programma	Belasting- en algemene opbrengsten
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)										
Vestigingsplaats	Moerdijk									
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap									
Ingangsdatum	2010									
Participanten	Waterschappen: Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Rivierenland, Vechtstromen, Scheldestromen.									
Publiek belang	Duurzame oplossing op het gebied van het verwerken van zuiverings-slib tegen zo laag mogelijke kosten. Missie van SNB luidt: een voorbeeldfunctie bij de verwerking van zuiverings-slib. Zij garandeert continuïteit in slibverbranding met maximaal respect voor mens en milieu tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.									
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de Raad van commissarissen en de aandeelhoudersvergadering.									
Financieel belang	Waterschap Scheldestromen heeft vanaf 2010 t/m 2017 een aandeel van 7,8% in SNB. Door het uittreden van Waterschap Rivierenland is dit aandeel per 1-1-2018 7,97%. De waarde van de aandelen bedraagt € 354.014,-. Ter financiering is in de vorm van een storting in de agio-reserve een totaal bedrag van ruim € 7,9 miljoen (7,97%) ingebracht door waterschap Scheldestromen. Binnen de bedrijfseconomische resterende levensduur wordt de agioreserve terugbetaald. De agio bedraagt eind 2018 ruim € 4,1 miljoen.									
Vermogen (jaarrekening 2018)	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 58,6 miljoen</td> <td>€ 4,8 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 52,5 miljoen</td> <td>€ 4,3 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2018 -€ 5,3 miljoen (2017 € -3,4 miljoen)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 58,6 miljoen	€ 4,8 miljoen	31-12	€ 52,5 miljoen	€ 4,3 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 58,6 miljoen	€ 4,8 miljoen								
31-12	€ 52,5 miljoen	€ 4,3 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	In 2016 is het ondernemersplan 2016-2020 vastgesteld met als hoofddoel het verwerken van slib op de meest duurzame wijze tegen de laagste prijzen. Om deze ambitie te verwezenlijken zet SNB in op drie belangrijke, met elkaar samenhangende hoofdstrategieën. Dit betreft het bezet houden van de slibverwerkingsinstallatie, innoveren vanuit een solide basis en de verdere verduurzaming van de slib(eind)verwerking.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen zoals o.a. de bezettingsgraad van de installatie.									
Risico's	Onderbezetting van de installaties									
Relatie met programma	Afvalwaterketen									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Lid Raad van Commissarissen ing. G van Kralingen Vertegenwoordiger aandeelhoudersvergadering ing. D.K.E. Steijaert									

Stichting (Gemeenschappelijke regeling) Het Waterschapshuis										
Vestigingsplaats	Amersfoort									
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling									
Ingangsdatum	2012 (Stichting 2005)									
Participanten	De waterschappen									
Publiek belang	Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 22 waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de natte sector. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.									
Bestuurlijk belang	Van elk deelnemend waterschap is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van Het Waterschapshuis. Deze leden kiezen uit hun midden de voorzitter en de andere vier leden van het dagelijks bestuur.									
Financieel belang	Aan bijdrage voor 2019 is verantwoord € 706.216,-. Daarnaast is over 2018 € 111.950,- terug ontvangen.									
Vermogen (jaarrekening 2018)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ - miljoen</td> <td>€ 0,6 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ - miljoen</td> <td>€ 0,5 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> <p>resultaat voor bestemming 2018 € 5,4 miljoen (2017 -€ 37.255,-). Overschotten / tekorten worden direct verrekend met de deelnemers.</p>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ - miljoen	€ 0,6 miljoen	31-12	€ - miljoen	€ 0,5 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ - miljoen	€ 0,6 miljoen								
31-12	€ - miljoen	€ 0,5 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Meer concreet heeft HWH, als gezamenlijke ICT-dienst van de waterschappen tot doel om de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de waterschappen te verbeteren, de ICT-processen efficiënter te maken en kosten te besparen, de innovatieve slagkracht te vergroten, het imago van de waterschappen als professionele moderne overheid te versterken en bredere facilitaire samenwerking van de waterschappen te stimuleren. Hiertoe zal HWH 2.0 verder uitgewerkt worden, met als doel het verminderen van de bijdragen van de deelnemers.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen volgt alle HWH-programma's kritisch (nut en noodzaak).									
Risico's	-									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr.dr.s. A.J.G. Poppelaars									

Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland	
Vestigingsplaats	Terneuzen
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	1-10-2012
Participanten	De gemeenten Borssele, Goes, Kapelle, Tholen, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Hulst en waterschap Scheldestromen.
Publiek belang	SaBeWa staat voor Samenwerking Belastingen en Waardebepaling en verzorgt de heffing en invordering van de gemeentelijke - en waterschapsbelastingen en de uitvoering van de Wet WOZ.
Bestuurlijk belang	Van elke deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van SaBeWa-Zeeland. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens het waterschap en 2 leden namens de gemeenten. De 3 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.
Financieel belang	De kostenverdeelsleutels voor de deelnemers zijn:

Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland										
	- uitvoering Wet onroerende zaken: aantal WOZ-objecten - onderdeel Heffen : het aantal aanslagregels - onderdeel Innen : het aantal aanslagregels De financiële bijdrage bedraagt in 2019 € 1.229.019,- (2018 € 1.105.493,- + € 82.050,- bijdrage nadelig. saldo).									
Vermogen (jaarrekening 2018)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen(> 1 jaar)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 0,5 miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ - miljoen</td> <td>€ 0,0 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> Gerealiseerd resultaat 2018 -€ 0,1 mln (2017 € 0,4 mln)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen(> 1 jaar)	01-01	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen	31-12	€ - miljoen	€ 0,0 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen(> 1 jaar)								
01-01	€ 0,5 miljoen	€ 0,0 miljoen								
31-12	€ - miljoen	€ 0,0 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Optimaliseren van de processen.									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal ondersteuning verlenen op basis van dienstverleningsovereenkomsten voor huisvesting, automatisering, facilitaire diensten en financiën.									
Risico's	-									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert									

Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland										
Vestigingsplaats	Terneuzen									
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling									
Ingangsdatum	Medio 2013									
Participanten	De 13 gemeenten in Zeeland, provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen.									
Publiek belang	De RUD-Zeeland voert in opdracht van de gemeenten, provincie en het waterschap VTH milieutaken en VTH Wabotaken uit. Ze moet deze taken professioneel, doelmatig en volgens landelijk vastgestelde kwaliteitseisen en dienstverleningsnormen vervullen. Het takenpakket van de RUD-Zeeland ziet er als volgt uit: - ketentoezicht op grond, bouwstoffen en afval; - VTH-taken Wabo voor BRZO- en IPPC-bedrijven; - VTH-taken Wabo waarvoor de provincie vóór 01-10-10 bevoegd gezag was; - VTH-taken Milieu voor bedrijven waarvoor de gemeente bevoegd gezag is; - Overige taken uit het landelijk basispakket.									
Bestuurlijk belang	Van elke (15) deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van de RUD. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens de provincie, 1 lid namens het waterschap en 3 leden namens de gemeenten. Deze 5 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.									
Financieel belang	In 2019 is een bijdrage verantwoord van € 133.400,-(2018 € 132.000,-).									
Vermogen (jaarrekening 2018)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Eigen vermogen</th> <th>Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 0,8 miljoen</td> <td>€ 0,03 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 1,5 miljoen</td> <td>€ 0,14 miljoen</td> </tr> </tbody> </table> resultaat 2018 € 0,8 mln (2017 € -).		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 0,8 miljoen	€ 0,03 miljoen	31-12	€ 1,5 miljoen	€ 0,14 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 0,8 miljoen	€ 0,03 miljoen								
31-12	€ 1,5 miljoen	€ 0,14 miljoen								
Beleidsvoornemens verbonden partij	Conform het bedrijfsplan het optimaliseren van de organisatie.									
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Het waterschap zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Dhr. P. Keller									

Unie van Waterschappen										
Vestigingsplaats	Den Haag									
Rechtsvorm	Vereniging									
Ingangsdatum	1927									
Participanten	De waterschappen									
Publiek belang	De vereniging heeft tot doel de leden individueel en collectief bij te staan bij de vervulling van hun bestuurstaken. De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid, IPO, VNG en Europa.									
Bestuurlijk belang	Het waterschap heeft zitting in de ledenvergadering (voorzitters van alle waterschappen).									
Financieel belang	De bijdrage aan de vereniging wordt via een verdeelsleutel over de waterschappen verdeeld. In 2019 is een contributie van € 383.841,- verantwoord (2018 € 363.695,-).									
Vermogen (jaarrekening 2018)	<table border="0"> <tr> <td></td> <td>Eigen vermogen</td> <td>Vreemd vermogen (> 1 jaar)</td> </tr> <tr> <td>01-01</td> <td>€ 0,8 miljoen</td> <td>€ 5,8 miljoen</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td>€ 0,9 miljoen</td> <td>€ 5,5 miljoen</td> </tr> </table> resultaat 2018 € 0,1 mln (2017 € 0,1 mln)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen (> 1 jaar)	01-01	€ 0,8 miljoen	€ 5,8 miljoen	31-12	€ 0,9 miljoen	€ 5,5 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen (> 1 jaar)								
01-01	€ 0,8 miljoen	€ 5,8 miljoen								
31-12	€ 0,9 miljoen	€ 5,5 miljoen								
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	<p>In het Bestuursprogramma 2016-2018 (genaamd Verenigd in water) is het beleid op hoofdlijnen vastgesteld. Hierin wordt gestreefd naar een moderne en slagvaardige Unie van Waterschappen die zich richt op koers en strategie. Met aandacht voor moderne communicatie en educatie. In haar externe contacten wil de Unie een betrouwbare en zelfbewuste gesprekspartner zijn.</p> <p>In het bestuursprogramma is een aantal speerpunten benoemd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Droge voeten; 2. Schoon water; 3. Wateroverlast (ruimtelijke adaptie); 4. Internationale opgave; 5. Duurzaamheid en energie. <p>Daarnaast wil de Unie op een moderne wijze communiceren en aandacht geven aan educatie van jongeren (Jeugdwaterschap). Daarnaast streeft de Unie naar toegankelijke(digitaal) en transparante waterschappen.</p>									
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.									
Risico's	-									
Relatie met programma	Bestuur en organisatie									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr. drs. A.J.G. Poppelaars									

Stichting Minas en Middelen Meester	
Vestigingsplaats	Goes
Rechtsvorm	Stichting
Ingangsdatum	2000
Participanten	Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt (ZAJK), provincie Zeeland, ZLTO, ZMF en het waterschap.
Publiek belang	De stichting stelt zich ten doel de emissie van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu in Zeeland te verminderen door

Stichting Minas en Middelen Meester													
	<p>deze middelen in de landbouw efficiënter te gebruiken. Naast de uitvoering van concrete projecten doet MMM dienst als een afstemmingskader voor alle Zeeuwse projecten op het gebied van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen. De winst van de stichting zit vooral in het gezamenlijk optrekken om binnen de landbouw een zo groot mogelijke milieuwinst te behalen. Dit is niet alleen goed voor het milieu, maar ook goed voor het imago van de landbouw.</p>												
Bestuurlijk belang	Het waterschap is in het bestuur van de stichting vertegenwoordigd.												
Financieel belang	<p>Het waterschap draagt bij in de verschillende onderzoeksprojecten. Jaarlijks wordt een bijdrage betaald van € 5.000,-. Bij de oprichting is een voorschot/startkapitaal verstrekt van € 37.500,-.</p>												
Vermogen (jaarrekening 2018)	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 10%;"></th> <th style="width: 45%; text-align: center;">Eigen vermogen</th> <th style="width: 45%; text-align: center;">Vreemd vermogen</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>01-01</td> <td style="text-align: right;">€ 77.027,-</td> <td style="text-align: right;">€ -, -</td> </tr> <tr> <td>31-12</td> <td style="text-align: right;">€ 77.353,-</td> <td style="text-align: right;">€ -, -</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="padding-top: 10px;">resultaat 2018 € 163,- (2017 € 4.185,-)</td> </tr> </tbody> </table>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 77.027,-	€ -, -	31-12	€ 77.353,-	€ -, -	resultaat 2018 € 163,- (2017 € 4.185,-)		
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen											
01-01	€ 77.027,-	€ -, -											
31-12	€ 77.353,-	€ -, -											
resultaat 2018 € 163,- (2017 € 4.185,-)													
Beleidsvoornemens / - realisatie verbonden partij	Het voornemen is deze stichting op te heffen.												
Beleidsvoornemens / - realisatie waterschap omtrent verbonden partij	-												
Risico's	-												
Relatie met programma	Watersystemen												
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Dhr. M. Weststrate												

3 Jaarrekening

3.1 Exploitatierekening naar programma's

(bedragen x € 1.000)

Programma	Rekening 2018	Begroting 2019 incl. 1 ^{ste} begr. wijziging	Rekening 2019
Waterkeringen	10.617	10.106	9.842
Watersystemen	28.055	28.282	27.481
Wegen	5.670	6.094	5.902
Afvalwaterketen	24.257	24.809	24.996
Bestuur en Organisatie	25.798	26.984	28.475
Belasting- en algemene opbrengsten	-91.660	-93.718	-97.059
Saldo netto kosten	Nadeel 2.737	Nadeel 2.557	Voordeel 363
Inzet reserves	-3.577	-2.557	-2.301
Saldo / resultaat (voordeel)	Voordeel 840	0	Voordeel 2.664

In het jaarverslag (hoofdstuk 2) zijn de toelichtingen per programma opgenomen.

3.2 Begrotingsrechtmatigheid

Financiële beheershandelingen die ten grondslag liggen aan de baten en lasten alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten vermeld die door de algemene vergadering zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag alsmede het begrotingsjaar van belang zijn (artikel 99, 100 en 101 van de Waterschapswet).

De algemene vergadering heeft in de Financiële verordening bepaald dat voor overschrijdingen van de programma's tot en met 5% van de netto-kosten geen toestemming vooraf nodig is indien zij passen binnen het vastgestelde beleid. Het begrotingscriterium is verder uitgewerkt in de kadernota Rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV. In het Controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekening zijn de normen/richtlijnen uit de Kadernota overgenomen en nader geconcretiseerd. Er is in 2019 één programma waarvan de netto-kosten met meer dan 5% zijn overschreden. Dit betreft het programma Bestuur en organisatie, welke met 5,52% (€ 1,491 miljoen) overschreden is.

Nr.	Programma	Begrotingsafwijking (x € 1.000,-)	Onrechtmatig, telt niet mee	Onrechtmatig, telt wel mee
2.5	Bestuur en organisatie De netto kosten voor de toevoeging aan de voorziening pensioenen zijn hoger.	1.067	V	

2.5 Bestuur en organisatie. De overschrijding bij dit programma wordt veroorzaakt door de toevoeging aan de voorziening pensioenen bestuurders. Deze toevoeging is bij het opmaken van de jaarrekening begin 2020 berekend en verantwoord. Toevoegingen aan deze voorzieningen zijn verplicht op basis van het Waterschapsbesluit en passen binnen het bestaande beleid en zijn derhalve geen onrechtmatigheid.

3.3 Exploitatierekening naar kostendragers

3.3.1 Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën

In de nota kostentoe rekening en onderbouwing tarieven is vastgelegd op welke wijze de kosten van primaire producten worden toegerekend aan kostendragers en categorieën. De kosten van de programma's waterkeringen, watersystemen en wegen gaan in zijn geheel naar watersysteembeheer, op de kosten van rioleringsplannen na, die naar zuiveringsbeheer gaan.

De kosten van het programma Bestuur en organisatie gaan voor een groot deel naar watersysteembeheer. Met name de kosten van beheer keur, vergunningen & meldingen gaan voor het grootste gedeelte naar watersysteembeheer. De kosten van vergunningen & meldingen afvalwaterketen, Wabo adviezen, toezicht afvalwaterketen en een percentage van toezicht (25%)/handhaving algemeen (10%) gaan naar zuiveringsbeheer.

De kosten van belastingheffing en invordering worden direct aan de categorieën toegerekend. De kosten van bestuur en communicatie gaan voor 50% naar watersysteembeheer en voor 50% naar zuiveringsbeheer. De opbrengsten van beheer niet reglementaire taken komen alleen ten goede van watersysteembeheer.

De kosten (kapitaallasten) van verkiezingen worden rechtstreeks aan de categorie ingezetenen toegerekend evenals de kosten van kwijtschelding en oninbaar.

De opbrengsten van de dekkingsmiddelen precario, leges en retributies komen ten goede aan het watersysteembeheer.

De belastingopbrengsten komen rechtstreeks ten gunste van de categorieën, de opbrengst verontreinigingsheffing komt ten gunste van het watersysteembeheer.

Wat betreft de mutaties in de reserves kan worden opgemerkt dat de onttrekkingen en toevoegingen aan de tariefegalisatiereserves aan de categorieën worden toegerekend. Mutaties in de algemene reserve en mutaties in de overige bestemmingsreserves (afhankelijk van het doel waartoe ze gevormd zijn) worden gesaldeerd met de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

In het onderstaande overzicht is de verdeling naar de taken en categorieën opgenomen.

In rood zijn de kosten / in groen de opbrengsten opgenomen

Programma	Bedragen x € 1.000			Taken		Categoriekosten				
	Begroting	Begroting incl. wijz	Jaarrekening	Water Systeem beheer	Zuiverings-beheer	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur	Zuiverings-heffing
Waterkeringen	9.985	10.106	9.842	9.842						
Watersystemen	27.816	28.282	27.481	27.240	241					
Wegen	5.511	6.095	5.902	5.902						
Afvalwaterketen	24.718	24.808	24.996		24.996					
Bestuur en organisatie	24.754	24.754	26.098	18.850	7.247					
Totale kosten	92.784	94.045	94.319	61.834	32.484	0	0	0	0	0
Dekking kosten:										
Overige retributies	237	237	204	204						
Precario	2.175	2.175	2.140	2.140						
Opbrengst leges	227	227	820	820						
Toevoeging aan voorzieningen	65	65	0	0	0					
Onvoorzien	0	0	0							
Rente/vpb/extra afschrijvingen			-339	-206	-133					
Opbrengst Zwakke Schakels			307	307						
Garantieproduct			820	820						
Dividend	1000	1000	1.535	1535						
Inzet algemene- en bestemmingsreserves	828	2.364	2.301	1.305	528	193		275		
Totaal dekking	4.402	5.938	7.788	6.925	395	193	0	275	0	0
Totaal netto kosten	88.382	88.107	86.531	54.909	32.089	-193	0	-275	0	0
Categoriekosten:										
Kwijtschelding	1.455	1.455	1.809			895				914
Oninbaar	285	285	728			265	104	7		352
Verkiezingen	178	178	176			176				
Categoriekosten heffingen	2051	2051	2.201			303	950	145	27	777
Tariefsegalisatiereserve	-193	-193	0			0	0	0	0	0
Totaal categoriekosten	3.776	3.776	4.914	0	0	1.639	1.054	152	27	2.043
Te dekken door belastingen:	92.158	91.883	91.445	54.909	32.089	1.446	1.054	-123	27	2.043
Totaal opbrengst zuiveringsheffing	32.872	32.872	34.736							34.736
Totaal opbrengst watersysteemheffing	59.286	59.011	59.373	656		18.195	28.661	11.674	187	
Totaal opbrengst belastingen	92.158	91.883	94.109	656	0	18.195	28.661	11.674	187	34.736
Jaarrekening totaal taak/categorie				54.253	32.089	16.749	27.607	11.797	160	32.693
Begroting totaal taak/categorie				56.519	31.216	16.956	27.468	11.903	192	31.216
Resultaat per taak/categorie	0	0	2.664	-2.266	873	-207	139	-106	-32	1.477
				v	n	n	v	n	n	v

3.3.2 Toelichting op exploitatierekening naar kostendragers

Voor een toelichting op het verschil tussen de begroting inclusief wijzigingen en de jaarrekening wordt voor de programma's Waterkeringen, Watersystemen, Wegen, Afvalwaterketen en Bestuur en organisatie verwezen naar de toelichtingen op de programma's in hoofdstuk 2. De kosten van waterkeringen, watersystemen en wegen gaan (nagenoeg) geheel naar watersysteembeheer, de kosten van afvalwaterketen gaan geheel naar zuiveringsbeheer.

De kosten van bestuur en organisatie worden verdeeld over watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

De netto kosten zijn hoger dan de geraamde kosten. Ook de opbrengsten zijn hoger. Voor de onderbouwing verwijzen we naar de toelichting op de exploitatie bij de diverse programma's. Mutaties in de reserves betreffen mutaties in de algemene reserves (conform begroting en begrotingswijzigingen) en de mutaties in de overige bestemmingsreserves. Het merendeel van de overige bestemmingsreserves wordt rechtstreeks toegerekend aan het watersysteembeheer. De mutaties op de bestemmingsreserves zichtbaarheid, innovatie, uitgestelde werken en assetmanagement worden verdeeld over beide taken.

3.4 Bestemming van het resultaat

Hierna is het voorstel tot de bestemming van het positieve exploitatieresultaat van € 2,646 miljoen opgenomen. Om diverse toekomstige werkzaamheden in de komende periode uit te kunnen voeren zijn diverse bestemmingsreserves noodzakelijk van in totaal € 0,923 miljoen. De te vormen bestemmingsreserves worden in mindering gebracht op het resultaat van de betreffende algemene reserve. Het resterende saldo van € 1,741 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene- en egalisatiereserves.

Taak / categorie	Resultaat 2018	Bestemming resultaat 2019
Algemene Reserves		
Watersysteembeheer		2.265
Af: aandeel bestemmingsreserves € 923		-754
Watersysteembeheer (toevoeging)		1.511
Zuiveringsbeheer		-872
Af: aandeel bestemmingsreserves € 923		-169
Zuiveringsbeheer (onttrekking)		-1.041
Egalisatiereserves		
Ingezetenen		-207
Gebouwd		139
Ongebouwd		-105
Natuur		-32
Zuiveringsheffing		1.477
Egalisatiereserves (toevoeging)		1.271
Totaal algemene- en egalisatiereserves		1.741
Bestemmingsreserves		
Uitgestelde werken		923
Totaal bestemmingsreserves (toevoeging)		923
Totaal resultaat 2019	2.711	2.664

Toelichting op te vormen bestemmingsreserve uitgestelde werken € 923.000,-:

Diverse beheer-/onderhoudswerkzaamheden, leveringen en diensten uit de begroting 2019 zijn niet (volledig) uitgevoerd in 2019. Gelijk aan voorgaande jaren wordt hiervoor een bestemmingsreserve “uitgestelde werken” gevormd. Vanuit deze bestemmingsreserve kan in 2020 de uitvoering plaatsvinden. Per programma betreft het de volgende posten:

- waterkeringen	€ 244.000,-
• grondonderzoek wettelijke beoordeling primaire waterkeringen en rest werkzaamheden duinpad	
-watersystemen	€ 396.000,-
• actualisatie bodemkwaliteitskaarten, zoetwater, onderzoekskosten, bijdrage Waterhouderij, functionaliteit Fewes, KRW verkenners, Cofinanciering Fabulous Farming	
- wegen	€ 94.000,-
• onderhoud openbare verlichting, restant Walcherseweg en bijdrage verleggen waterleiding	
- afvalwaterketen	€ 129.000,-
• reparatie transportleidingen, graven sleuven en levering meetapparatuur	
- studiekosten	€ 80.000,-
• niet besteed deel uit 2019	

3.5 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten

bedragen x € 1.000

	Omschrijving	Rekening 2018	Begroting 2019		Rekening 2019
			primair	Incl wijziging	
	<u>KOSTEN</u>				
A	Rente en afschrijvingen	23.507	24.663	24.663	24.756
B	Personeelslasten	36.454	38.112	38.293	38.285
C	Externe kosten (Goederen/diensten/bijdrage derden)	59.845	56.399	57.880	60.076
C	Toevoeging voorziening/onvoorzien	481	465	65	1.046
	Totaal kosten	120.287	119.639	120.901	124.163
	<u>OPBRENGSTEN</u>				
A	Financiële baten	224	1.090	1.090	2.503
B	Personeelsbaten	350	300	300	395
D	Externe opbrengsten Goederen/diensten/bijdrage derden	24.559	23.454	23.454	27.126
E	Waterschapsbelastingen	88.950	90.418	90.144	91.572
B	Interne verrekeningen Toerekening personeelslasten aan investeringen	3.467	3.356	3.356	2.930
	Totaal opbrengsten	117.550	118.618	118.344	124.526
	Saldo voor reserves	-2.737	-1.021	-2.557	363
	<u>RESERVES</u>				
	algemene reserves	-367	500	366	366
	tariefegalisatiereserves	-	193	468	468
	overige bestemmingsreserves	3.944	328	1.723	1.467
	Totaal reserves (onttrekking)	3.577	1.021	2.557	2.301
	Resultaat	Voordeel 840	0	0	Voordeel 2.664

De kostensoorten zijn als volgt bij het betreffende programma (gesaldeerd) opgenomen:

A: Rente en Afschrijving

B: Personeelslasten

C: Externe kosten

D: Externe opbrengsten

E: Waterschapsbelastingen

3.6 WNT

Per 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) van kracht geworden. De WNT is ook van toepassing op waterschap Scheldestromen. Het voor waterschap Scheldestromen toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2019 € 194.000,-. Dit betreft het algemene bezoldigingsmaximum.

Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband.

De WNT bevat een openbaarmakingsverplichting (publicatie) in het financieel verslaggevingsdocument van de organisatie en inzending aan de (vak)minister van de bezoldiging van:

1. Topfunctionarissen;
In de wet is opgenomen dat secretarissen van waterschappen als topfunctionaris worden aangemerkt, omdat bij deze functie sprake is van leidinggeven aan de gehele organisatie. De bezoldiging stijgt niet uit boven het bezoldigingsmaximum.
Voor niet-topfunctionarissen in dienst van het waterschap die ten minste 12 kalendermaanden de functie van topfunctionaris hebben vervuld geldt eveneens een openbaarmakingsverplichting. Voor waterschap Scheldestromen is dit niet van toepassing.
2. overige functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het maximum;
Er zijn bij waterschap Scheldestromen geen functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het bezoldigingsmaximum.
3. uitkeringen wegens het beëindigen van het dienstverband die uitstijgen boven het bezoldigingsmaximum.
Er zijn bij waterschap Scheldestromen geen uitkeringen die uitstijgen boven het bezoldigingsmaximum.

Het onderstaande overzicht wordt in het kader van de WNT gepubliceerd:

Bezoldiging leidinggevende topfunctionaris

<i>bedragen x € 1</i>	A.P.M.A. Vonck
Functiegegevens	Secretaris directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1-1 / 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	Ja
Bezoldiging 2019	
Beloningen plus belastbare onkostenvergoeding	135.701
Beloningen betaalbaar op termijn	19.236
Subtotaal	154.938
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000
-/- onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Totale bezoldiging 2019	154.938
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.
Gegevens 2018	
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1-1 / 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking	Ja
Bezoldiging 2018	
Beloningen plus belastbare onkostenvergoeding	128.513
Beloningen betaalbaar op termijn	17.452
Subtotaal	145.965
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000
Totale bezoldiging 2018	145.965

3.7 Balans met toelichting

Balans

Omschrijving activa en passiva	31-12-2019	31-12-2018
Activa		
Vaste activa:		
Immateriële vaste activa	7.560.295	7.262.242
Materiële vaste activa	279.496.006	273.546.126
Financiële vaste activa	5.649.533	16.931.588
Totaal vaste activa	292.705.834	297.739.956
Vlottende activa:		
Vorderingen	7.604.246	6.609.510
Vorraden	7.108.560	4.697.919
Overlopende activa	14.287.093	13.969.107
Liquide middelen	12.326	12.203
Totaal vlottende activa	29.012.225	25.288.739
Totaal activa	321.718.059	323.028.695
Passiva		
Vaste passiva:		
Algemene reserves	10.086.482	13.560.424
Tariefegalisatiereserves	3.328.961	645.511
Overige bestemmingsreserves	6.920.034	7.590.788
Resultaat	2.663.602	839.510
Totaal eigen vermogen	22.299.079	22.636.233
Voorzieningen	5.220.931	4.718.784
Langlopende schulden	238.672.253	255.941.154
Totaal vaste passiva	266.892.263	283.296.171
Vlottende passiva:		
Netto vlottende schulden < 1 jaar	35.047.811	28.545.013
Overlopende passiva	19.777.985	11.187.511
Totaal vlottende passiva	54.825.796	39.732.525
Totaal passiva	321.718.059	323.028.695

Toelichting op de balans

Waarderingsgrondslagen

De algemene vergadering heeft op 6 oktober 2011 de nota waardering en afschrijving van activa 2011 vastgesteld. Deze vormt de basis voor de waarderingsgrondslagen en afschrijvingstermijnen voor vaste activa. Deze nota heeft als ingangsdatum 1 januari 2011 en is niet van toepassing op investeringen die voor 1 januari 2011 gestart of afgerond zijn met uitzondering voor de beide hoofdkantoren en de werkplaatsen/loodsen IJzendijke en Hulst. Voor deze uitzonderingen zijn nieuwe grondslagen (afschrijven, rekening houdend met een restwaarde) vastgesteld.

De grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de onderscheiden posten en onderdelen zijn als volgt:

De immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met eventuele subsidies, bijdragen van derden en bijdragen uit voorzieningen. Daarnaast zijn de jaarlijkse afschrijvingen op basis van geschatte economische levensduur (bij materiële activa) in mindering gebracht. Afschrijving van de activa vindt in de meeste gevallen vanaf het jaar na investering plaats.

Voor de soorten immateriële activa “bijdragen aan activa in eigendom van derden” en “overige immateriële activa” geldt in principe een afschrijvingstermijn van ten hoogste vijf jaar, tenzij voor deze soorten gemotiveerd een andere periode passender is.

Voor afschrijvingen op nieuwe investeringen geldt dat deze ingaan in het eerste jaar na gereedkomen, met uitzondering op het materieel van beheer centrale tractie, waarop vanaf de maand na aanschaf wordt afgeschreven.

De waardering van de financiële activa vindt plaats tegen kostprijs dan wel duurzaam lagere waarde. De waarde van het uitgezette bedrag in een garantieproduct wordt verhoogd met het gegarandeerde hogere rendement van dit product.

De waardering van de vorderingen, voorraden en liquide middelen vindt plaats tegen de verkrijgingsprijs. De waardering van de kortlopende schulden vindt plaats tegen de nominale waarde. De arbeidsgelateerde voorzieningen per 31 december 2019 zijn gewaardeerd tegen contante waarde. De voorziening ‘toegezegde bijdragen’ tegen de werkelijk toegezegde bijdrage. Zowel de voorziening debiteuren als de voorziening belastingdebiteuren zijn in mindering gebracht op de vorderingen.

De langlopende schulden (leningen o/g) worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de aflossingen.

Ook voor de verantwoording in de rekening van baten en lasten (exploitatie) is de nominale waarde als grondslag gehanteerd. De baten en lasten van het boekjaar worden in de jaarrekening opgenomen, onverschillig of zij tot de ontvangsten en uitgaven in het desbetreffende boekjaar hebben geleid. De verliezen worden opgenomen zodra ze bekend zijn.

Activa**Vaste activa****Immateriële vaste activa**

Hierop zijn de bestedingen verantwoord in de projecten van onderzoek en ontwikkeling, bijdragen aan activa in eigendom van derden en overige immateriële vaste activa.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 31-12-2018	Mutaties in periode 0	Boekwaarde 01-01-2019	In- / desinves- teringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2019
Onderzoek en ontwikkeling	530		530	352	204	678
Bijdragen aan activa in eigendom van:						
- Bedrijven			0			
- Openbare lichamen	5.313	646	5.959	29	269	5.719
- Het Rijk			0			
- Overigen						
Overige immateriële activa	1.419		1.419	614	869	1.164
Totaal immateriële activa	7.262	646	7.908	995	1.342	7.561

Voor de investeringen die vóór 2011 in exploitatie zijn genomen zijn de oude afschrijvingstermijnen gehanteerd. Voor de investeringen na 2011 vindt de afschrijving plaats op grond van de door de algemene vergadering op 6 oktober 2011 vastgestelde nota waardering en afschrijving van activa 2011.

Onderzoek en ontwikkeling bestaat uit de volgende posten:

x € 1.000,-

Onderzoek en ontwikkeling	Boekwaarde 31-12-2018 01-01-2019	In- / desin- vesteringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2019
Eigen plannen watersystemen	530	352	204	678
Wateropgave algemeen 2014	41		41	0
Wateropgave algemeen 2015	112		56	56
Wateropgave algemeen 2016	186		62	124
Wateropgave algemeen 2017	137		34	103
Wateropgave algemeen 2018	54		11	43
Wateropgave algemeen 2019		352		352

Verder wordt verwezen naar de betreffende paragrafen bij de toelichtingen op de programma's, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten en naar paragraaf 2.8 waarin een analyse op de investeringen is opgenomen.

Materiële vaste activa

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boek- waarde 31-12- 2018	Mutaties in periode 0	Boek- waarde 01-01- 2019	In-/des- investe- ringen	Subsi- dies	Ver- koop	Af- schrij- ving	Boek- waarde 31-12- 2019
<u>Werken in exploitatie:</u>								
Gronden en terreinen	916		916				20	896
Vervoermiddelen	2.529		2.529	1.645		39	734	3.401
Machines, apparaten, werktuigen	3.390		3.390	538		21	697	3.210
Bedrijfsgebouwen	29.197		29.197	189			814	28.572
Woonruimten	0		0	0				0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	180.105	15.670	195.775	-95	-85		14.910	180.855
Overige materiële vaste activa	519		519	653			113	1.059
Totaal werken in exploitatie	216.656	15.670	232.326	2.930	-85	60	17.288	217.993
<u>Onderhanden werken:</u>								
Bedrijfsgebouwen	0		0	0	0		0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	56.890	-16.316	40.574	23.369	4.030		1.410	61.503
Overige materiële vaste activa	0		0	0	0		0	0
Totaal onderhanden werken	56.890	-16.316	40.574	26.369	4.030	0	1.410	61.503
Totaal materiële vaste activa	273.546	-646	272.900	29.299	3.945	60	18.698	279.496

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn voor de oude investeringen gelijk aan de termijnen die de voormalige waterschappen hanteerden. Voor investeringen die na de fusie zijn gedaan wordt uitgegaan van de termijnen die in de nota waardering en afschrijving van activa 2011 zijn vastgelegd.

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de eerder genoemde paragrafen, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten.

Financiële vaste activa

Deze activa zijn gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 31-12-2018 01-01-2019	Mutaties in 2019	Boekwaarde 31-12-2019
Kapitaalverstrekking aan bedrijven	6.039	-336	5.631
Leningen aan openbare lichamen	19	-	19
Overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer	10.874	-10.874	0
Totaal financiële activa	16.932	-11.282	5.650

Kapitaalverstrekking aan bedrijven

De kapitaalverstrekkingen betreffen de in ons bezit zijnde deelnemingen (aandelen) in het Facilitair Bedrijf Zeeland (FBZ) en de Holding FBZ, de aandelen Nederlandse Waterschapsbank N.V., de aandelen en agio aandelen in SNB en verstrekte waarborgsommen.

In 2019 heeft een agio terugstorting plaatsgevonden van € 523.000,-. Dit betreft het afboeken van de afrekening over het boekjaar 2018 vanuit de agioreserve. Voor de financiering van het zonnepark zijn we belast voor een bedrag van € 151.000,- voor kapitaalstorting in de agioreserve.

De financiële transacties, zoals verwoord in de risicoparagraaf, hebben voor waterschap Scheldestromen geen invloed op de waardering van de deelneming in SNB aangezien de oorspronkelijke aandeelhouders van SNB in dit specifieke geval waterschap Scheldestromen hebben gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade.

Leningen aan openbare lichamen

Dit betreft de stichting Minas Middelven Meester waaraan een voorschot is verstrekt. Voor verdere informatie wordt verwezen naar het hoofdstuk verbonden partijen.

Overige uitzettingen

In 2019 is het uitgezette garantieproduct inclusief de bijgevoegde rendementen vrijgekomen.

Vlottende activa

De vlottende activa bestaan uit de kortlopende vorderingen (debiteuren), voorraden, overlopende activa en liquide middelen.

	x € 1.000,-	
Kortlopende vorderingen	01-01-2019	31-12-2019
Vorderingen op belastingdebiteuren	3.420	3.405
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	358	162
Overige vorderingen	2.831	4.037
Totaal	6.609	7.604

Vorderingen op belastingdebiteuren

De aanslagen 2019 zijn tijdig verstuurd en het invorderingstraject is tijdig opgestart. In de vordering is nog € 516.000,- begrepen voor aanslagen precariobelasting welke door het waterschap zelf opgelegd en geïnd worden (2018 € 8.000,-). Van de precariobelasting staan eind februari 2019 nog vorderingen open voor een totaalbedrag van € 2.000,-.

De vordering voor de door Sabewa Zeeland opgelegde belastingaanslagen bedraagt € 4.415.000,-. Hiervan wordt € 1.523.000,- als dubieus opgenomen (voorziening belasting debiteuren).

Voorziening belastingdebiteuren

Aan de voorzieningen belastingdebiteuren heeft in het boekjaar een toevoeging plaatsgevonden van € 728.000,- (2018 € 565.000,-) voor de opgelegde aanslagen. Ten laste van de voorziening werd € 385.000,- (2018 € 709.000,-) aan vorderingen oninbaar verklaard. In onderstaande tabel zijn naast de belastingdebiteuren bij Sabewa Zeeland van € 4,4 mln ook de openstaande posten bij het waterschap inzake de precariobelasting opgenomen tot een bedrag van € 0,5 mln.

De specificatie per 31-12-2019 van de belastingdebiteuren is als volgt:

	x € 1.000,-				
Jaar	Eigenaren	Gebruikers	Bedrijven	Overige	Totaal
t/m 2013	57	140	23	63	283
2014	58	149	23	6	236
2015	68	184	53	-	305
2016	58	244	339	-	641
2017	318	307	141	-	766
2018	92	471	83	-	646
2019	527	896	115	513	2.051
Voorzieningen	-264	-1.028	-231	-	-1.523
Totaal	914	1.363	546	582	3.405

Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen

Betreft voornamelijk een bijdrage van de gemeente Reimerswaal voor het fietspad (€ 152.000,-).

Overige vorderingen

De grootste posten in de overige vorderingen zijn het aandeel in de kosten van de gladheidsbestrijding (€ 1.670.000,-), het aandeel van de provincie Zeeland in het projectplan Kurk eraf Wa-

terdunen (€ 1.143.000,-), retributies (€ 324.000,-), afrekening BOB (€ 312.000,-), leges (€ 119.000,-), Evides inzake energiekosten MBR en slibverwerking (€ 70.000,-) en de teruggave dividendbelasting SNB (€ 78.000,-). Daarnaast is er nog sprake van terug vorderen kosten van een gerechtelijke procedure (€ 40.000,-) en meerdere kleinere posten tot een bedrag van € 715.000,-.

Van de kortlopende vorderingen (exclusief belastingdebiteuren Sabewa) was per balansdatum € 628.000,- direct opeisbaar en € 4.520.000,- niet direct opeisbaar.

Van het saldo staan eind februari 2019 nog vorderingen open voor een totaalbedrag van € 432.000,- (excl. belastingdebiteuren Sabewa). Hiervan heeft € 180.000,- betrekking op de retributie zoetwater Tholen. Het is op dit moment niet waarschijnlijk dat er vorderingen oninbaar zijn.

Voorraden

Op de balans wordt het saldo van de opgebouwde strategische grondvoorraad verantwoord onder de voorraden. In 2019 werd voor € 3.506.000,- gronden aangekocht en voor € 615.000,- gronden verkocht/geruild. Daarnaast werd voor € 480.000,- aan waarde overgebracht naar de projecten. De (aanschaf)waarde van de in voorraad zijnde gronden bedraagt per 31 december 2019 € 7.109.000,- (31-12-2018 € 4.698.000,-).

<u>Overlopende activa</u>	01-01-2019	af	bij	31-12-2019
Nog te ontvangen uitkeringen van:				
Europese Unie	4.058	4.058	150	150
Rijk	54	54	3.732	3.732
Provincie	49	49	-	-
Overige openbare lichamen	1.499	-	42	1.541
Nog te ontvangen bedragen: overige	7.996	8.090	8.509	8.415
Vooruitbetaalde bedragen	313	409	545	449
Totaal	13.969	12.660	12.978	14.287

Nog te ontvangen uitkeringen

Het saldo betreft voornamelijk POP3-subsidies (EU/Rijk). Van de overige openbare lichamen zijn er nog bijdragen van diverse gemeenten te ontvangen.

Nog te ontvangen bedragen

In de overige te ontvangen bedragen zijn tevens begrepen de afrekening met Sabewa Zeeland met betrekking tot belastingontvangsten van € 5.213.000,- en door Sabewa nog op te leggen aanslagen over 2019 voor € 1.231.000,- en voorgaande jaren voor € 1.328.000,-. Verder zijn hier nog te ontvangen bedragen opgenomen voor op te leggen retributies € 193.000,-, de Project Organisatie Waterveiligheid (POW) en de provincie Zeeland voor o.a. de Getijdenduiker tot een bedrag van € 325.000,-.

Vooruitbetaalde bedragen

Dit zijn kosten die betrekking hebben op 2020 (voorschot T-tags/ abonnementen) en in 2019 zijn betaald.

Liquide middelen

x € 1.000,-

<u>Liquide middelen</u>	01-01-2019	31-12-2019
Kas	1	1
Bank	11	11
Totaal	12	12

De kas betreft het saldo van de kas in Middelburg. De bank betreft het saldo van de ING-rekening.

Drempelbedrag schatkistbankieren

Het drempelbedrag schatkistbankieren bedraagt € 897.293,- (Het drempelbedrag is gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal).

Het bedrag dat in het kader van dit drempelbedrag buiten 's Rijks schatkist is gehouden:

1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
€ 100.000,-	€ 116.000,-	€ 360.000,-	€ -

Het drempelbedrag is niet overschreden in 2019.

Passiva**Eigen vermogen**

Algemene reserves en bestemmingsreserves (bedragen * € 1.000,-)									
	Saldo 31-12-2018	Onttrekking resultaat 2018	Toevoeging resultaat 2018	Saldo 31-12-2018 na resultaat- bestemming	Onttrekking 2019	Toevoeging 2019	Saldo 31-12-2019	Voorstel bestemming resultaat 2019	Saldo 31-12-2019 na resultaat- bestemming
Algemene reserves									
watersysteembeheer	12.100	687		11.413	1.713	134	9.834	1.511	11.345
watersysteembeheer Veerse Meer	177			177		13	190		190
zuiveringsbeheer	1.283	205		1.078	1.016		62	-1.042	-980
Totaal algemene reserves	13.560	892	0	12.669	2.729	147	10.086	469	10.555

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2018 is € 686.568,- onttrokken aan de algemene reserve watersystemen en € 205.374,- aan de algemene reserve zuiveringsbeheer.

De interne vermeerdering aan de algemene reserve Veerse Meer betreft het overbrengen van het resultaat van 2018 van het samenwerkingsverband Veerse Meer vanuit de algemene reserve watersysteembeheer voor een bedrag van € 13.046,-.

Bij de eerste begrotingswijziging is € 134.000,- toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer.

Algemene reserves en bestemmingsreserves (bedragen * € 1.000,-)									
	Saldo 31-12-2018	Onttrekking resultaat 2018	Toevoeging resultaat 2018	Saldo 31-12-2018 na resultaat- bestemming	Onttrekking 2019	Toevoeging 2019	Saldo 31-12-2019	Voorstel bestemming resultaat 2019	Saldo 31-12-2019 na resultaat- bestemming
Bestemmingsreserves									
Tariefegalisatiereserves									
Watersysteemheffing ingezetenen	-7		218	211	193	480	498	-207	292
Watersysteemheffing ongebouwd	7	2		5	275	337	67	-105	-38
Watersysteemheffing gebouwd	1.170		235	1.405		778	2.183	139	2.322
Watersysteemheffing natuurterreinen	91	19		72		5	77	-32	45
zuiveringsheffing	-616		504	-112		616	504	1.477	1.980
Totaal tariefegalisatiereserves	646	21	957	1.581	468	2.216	3.329	1.272	4.601

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat van 2018 is € 452.703,- aan de tariefegalisatie-reserves toegevoegd en € 20.910 onttrokken. Verder is in 2019 € 193.000,- aan de tariefegalisatie-reserves ingezetenen toegevoegd, € 275.000,- aan de tariefegalisatie-reserve watersysteemheffing toegevoegd, € 778.000,- aan de tariefegalisatie-reserve watersysteemheffing onttrokken, € 480.000,- aan de tariefegalisatie-reserve watersysteemheffing ingezetenen onttrokken, € 337.000,- aan de tariefegalisatie-reserve watersysteemheffing ongebouwd onttrokken, € 5.000,- aan de tariefegalisatie-reserve watersysteemheffing natuur onttrokken en € 616.000,- aan de tariefegalisatie-reserve zuiveringsheffing onttrokken.

X € 1.000,-

Algemene reserves en bestemmingsreserves (bedragen * € 1.000,-)									
	Saldo 31-12-2018	Onttrekking resultaat 2018	Toevoeging resultaat 2018	Saldo 31-12-2018 na resultaat- bestemming	Onttrekking 2019	Toevoeging 2019	Saldo 31-12-2019	Voorstel bestemming resultaat 2019	Saldo 31-12-2019 na resultaat- bestemming
Overige bestemmingsreserves									
Kapitaallasten fietspaden Zeeuws-Vlaanderen	4.804			4.804	139		4.665		4.665
Kapitaallasten extra afslag A- 58 Goes	546			546	24		522		522
Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal	167			167			167		167
Peilbesluiten Veerse Meer, steigers	169			169			169		169
Zandsuppletie Sophiastrand	417			417			417		417
Groot onderhoud waterkeringen	165			165			165		165
Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat	204			204			204		204
Uitgestelde werken en diensten 2017	23			23	23		0		0
Uitgestelde werken en diensten 2018	0		796	796	715		81		81
Walcherseweg-Middelburgse weg	412			412	412		0		0
Cultuurhistorische duikers en sluizen	218			218	78		140		140
Zichtbaarheid	16			16			16		16
Innovatie	109			109	24		85		85
Zorgplicht				0			0		0
Assetmanagement	342			342	53		289		289
Uitgestelde leveringen en diensten 2019				0			0	923	923
Totaal overige bestemmingsreserves	7.591	0	796	8.387	1.468	0	6.920	923	7.843
Totaal bestemmingsreserves	8.237	21	1.753	9.968	1.936	2.216	10.249	2.195	12.444
Totaal alg.- en bestemmingsres	21.797	913	1.753	22.636	4.665	2.363	20.335	2.664	22.999

Afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, kapitaallasten fietspaden

Deze reserve is gevormd om de toekomstige kapitaallasten van het fietspadenplan 2009-2013 Zeeuws-Vlaanderen te dekken. Bij de jaarrekening 2012 is daartoe uit de reserve afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen een bestemmingsreserve van € 5.500.000,- gevormd. Ter dekking van de kapitaallasten in 2019 van de inmiddels aangelegde fietspaden is € 139.000,- aan de reserve onttrokken.

Kapitaallasten aansluiting A58 bij Goes

In de 2^e wijziging van de programmabegroting 2014 is voor de toekomstige kapitaallasten voor de bijdrage van het waterschap in de aanleg van een extra aansluiting op de A58 bij Goes een bestemmingsreserve gevormd. Het hiermee gemoeide bedrag van € 583.000,- is onttrokken uit de bestemmingsreserve Afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, algemeen. De aanleg van de aansluiting is in 2017 afgerond. Een eerste termijn van de bijdrage is betaald in 2016, een voorschot op de tweede termijn is eind 2017 overgemaakt. De afrekening van de bijdrage heeft in 2018 plaatsgevonden. Omdat de projectkosten lager uitvielen, daalde ook de waterschapsbijdrage. De kapitaallasten van € 24.000,- zijn onttrokken uit deze reserve.

Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal door Zuid-Beveland

Deze bestemmingsreserve betreft de verkregen afkoopsommen in verband met de overdracht van beheer, onderhoud en eigendom van de waterkeringen van het Kanaal door Zuid-Beveland met omliggende wegen, waterlopen en bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6171 / 31011336 (€ 966.196,-) en in verband met de overdracht van beheer, onderhoud en eigendom van de damaanzetten van de Oosterscheldekering met bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6541 / 31011335 (€ 251.919,-). Beide overeenkomsten zijn afgesloten tussen Rijkswaterstaat Zeeland en voormalig waterschap Zeeuwse Eilanden. In 2010 werd hieraan voor achterstallig onderhoud € 82.000,- en voor regulier onderhoud € 11.250,- onttrokken.

Vanaf 2011 resteert dan nog voor achterstallig onderhoud € 167.284,- en voor regulier onderhoud (gewenningsbijdrage) € 757.967,-. De gewenningsbijdrage bedraagt jaarlijks € 42.000,-. Conform de Nota weerstandsvermogen, reserves en voorzieningen is het restant (€ 715.967,-) van de gewenningsbijdrage toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer.

Het deel voor het achterstallig onderhoud wordt extra bij de programmabegroting of via apart voorstel beschikbaar gesteld. Dit was in 2019 niet aan de orde.

Peilbesluit Veerse Meer: steigers

Op 24 februari 2010 is de samenwerkingsovereenkomst met Rijkswaterstaat (RWS) ondertekend. Rijkswaterstaat financiert maatregelen die voortvloeien uit het peilbesluit Veerse Meer 2008 - 2012 waaronder de aanpassing van aanlegsteigers tot een bedrag van € 168.550,-. In 2019 is niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

Zandsuppletie Sophiastrand

Van Rijkswaterstaat is op basis van een aanvullingsovereenkomst een bedrag van € 417.000,- ontvangen voor de uitvoering van een tweede zandsuppletie op het Sophiastrand Noord-Beveland. De eerste zandsuppletie is door en op kosten van het Rijk uitgevoerd. Voor de toekomstige uitvoering van de suppletie is van het in 2013 ontvangen bedrag een bestemmingsreserve gevormd.

Groot onderhoud waterkeringen

In 2014 is voor groot onderhoud aan de bekleding van waterkeringen een bestemmingsreserve gevormd. In 2019 is niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat

In 2014 is van een verkregen afkoopsom een reserve gevormd voor toekomstig onderhoud aan de overgenomen waterkeringen. In 2019 is niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

Uitgestelde werken en diensten 2017

Deze reserve is gevormd in de loop van 2017 en deels bij de bestemming van het jaarresultaat 2017. Begin 2018 is bij de 1^e begrotingswijziging het volledige bedrag beschikbaar gesteld. De geplande werkzaamheden uit 2017 zijn in het jaar 2018 nagenoeg geheel uitgevoerd. In deze bestemmingsreserve is nog € 23.000,- blijven zitten ten behoeve van de schermen tegen wortelgroei in de duinpaden. Dit werk is in 2019 afgerond waardoor de reserve nu op € 0,- staat.

Walcherseweg- Middelburgse weg

De herinrichting van de Walcherseweg/Middelburgseweg is uitgevoerd in 2019.

De voorbereidingen van dit werk zijn gestart in 2017. Het werk is afgerond en de bestemmingsreserve is gereduceerd tot € 0,-.

Cultuurhistorische duikers en sluizen

In 2017 is een start gemaakt met de voorbereiding van het herstellen van cultuurhistorische duikers in Meliskerke en in Poortvliet. In 2018 is gewerkt aan Oosthavensluis, Sluis Kloosterzande/Biervliet en de Beaufortsluis. De werkzaamheden aan de Beaufortsluis zijn in 2019 afgerond, de subsidie is vastgesteld. Daarnaast is Cadzand afgerond. Door vertraging in de subsidievaststelling Beaufortsluis schuift het laatste werk (duiker Nieuw- en St. Joesland) door naar 2020.

Zichtbaarheid

Naar aanleiding van het communicatieplan 2015-2019 is de wens uitgesproken om via bebording bij goed zichtbare waterschapslocaties de zichtbaarheid van het waterschap in het Zeeuwse landschap te vergroten. Hiertoe is bij de bestemming van het resultaat 2015 een bestemmingsreserve gevormd van € 60.000,-. In 2016 is € 20.000,- aan deze reserve onttrokken, in 2017 is € 24.000,- uitgegeven. In 2019 is niet over (een gedeelte van) de bestemmingsreserve beschikt.

Innovatie

In 2015 is voor de uitvoering van innovatie een bestemmingsreserve gevormd van € 370.000,-. In 2016 is € 124.000,- uit de reserve onttrokken, in 2017 is er € 66.000,- uitgegeven aan innovatie en in 2018 € 71.000,-. In 2019 heeft er een onttrekking van € 24.000,- plaatsgevonden. Voor verdere informatie over innovatie wordt verwezen naar de toelichting bij het programma bestuur en organisatie.

Assetmanagement

In de Strategienota 2015-2019 is opgenomen dat assetmanagement voor zuiveringstechnische werken wordt doorontwikkeld tot op certificeerbaar niveau (ISO55000) in 2020. De andere programma's maken een start met de implementatie hiervan. Om hier invulling aan te geven is in 2016 een GAP-analyse gemaakt voor de hele organisatie, waarin duidelijk wordt op welke onderdelen het waterschap moet ontwikkelen bij het implementeren van assetmanagement. Vanuit het resultaat 2016 is een bestemmingsreserve gevormd van € 375.000,-. In 2017 is € 4.000,- aan deze reserve onttrokken en in 2018 € 29.000,-. In 2019 is er € 53.000,- uitgegeven. Per 1 januari 2019 zijn er 4 assetmanagers aangesteld waardoor het daadwerkelijke assetmanagement vormgegeven kan worden.

Uitgestelde werken en diensten 2018

Deze reserve is gevormd bij de bestemming van het jaarresultaat 2018. Begin 2019 is bij de 1^e begrotingswijziging bijna het volledige bedrag beschikbaar gesteld. De geplande werkzaamheden uit 2018 zijn in het jaar 2019 geheel uitgevoerd. In deze bestemmingsreserve is nog € 81.000,- blijven zitten ten behoeve van het aanstellen van een trainee.

Vreemd vermogen

Voorzieningen

Voorzieningen	x € 1.000,-					
	Saldo 01-01- 2019	Interne Verminde- ringen	Externe verminde- ringen	interne vermeer- deringen	Externe vermeer- deringen	Saldo 31-12- 2019
Arbeidsgerelateerd						
Voormalig personeel	53		117	99	20	55
Ingegane pensioenen personeel	270		23	22		269
Pensioenen bestuurders	4.142		181	831		4.791
Wachtgelden bestuur	98		88	95		106
Overige						
Toegezegde bijdragen	156	156				0
Totaal voorzieningen	4.719	156	409	1.047	20	5.221

Voorziening arbeidsgelateerde verplichtingen

In totaal bedraagt de voorziening arbeidsgelateerde verplichtingen op basis van een actuariële waarde berekening per 31-12-2019 € 5.221.000,-. De stand van de voorziening is in 2019 gestegen met ruim € 0,5 miljoen. De stijging is met name het gevolg van het verlagen van de rekenrente. Hierbij moet uitgegaan worden van de uitgangspunten in de circulaire ‘aanpassingen pensioenen en inhoudingen APPA’ van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Deze circulaire geeft informatie betreffende de periode van 1 januari 2020 tot 1 januari 2021. Was vorig jaar de rente voor toekomstige pensioenen met een looptijd van 25 jaar nog vastgesteld op 1,577%, dit jaar is dat nog maar 0,290%. Dit houdt in dat er minder rente-inkomsten worden voorzien zodat er meer kapitaal moet worden aangehouden/gereserveerd voor de ingegane en toekomstige pensioenen. Voor reeds ingegane pensioenen is de rente volgens de circulaire - 0,157%, de bijstorting is gebaseerd op een rentepercentage van 0%. Voor de waterschappen betekent dit dat, afhankelijk van de leeftijd van de betrokkenen, de totale voorziening met 20% tot 30% zal stijgen.

Voorzieningen voormalig personeel

De werkelijke uitkeringen en het risico daarop in verband met tijdelijk aangesteld personeel zijn in deze voorziening opgenomen.

In 2019 is een bedrag van € 117.000,- aan WW-verplichtingen ten laste van deze voorziening gebracht en een daarop betrekking hebbende uitkering ten gunste van deze voorziening gebracht. Het berekenen van de benodigde hoogte van de voorziening resulteerde in een interne verhoging met € 99.000,-. De hogere toevoeging is grotendeels een gevolg van de lagere rekenrente.

Voorziening ingegane pensioenen personeel

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van voormalig personeel waarvan de diensttijd in het verleden niet in aanmerking kwam voor (ABP-)pensioen. Dit betreft die oud-personeelsleden welke in het verleden alleen (veelal) in de zomermaanden werkzaam waren voor de diverse polderbesturen of waterschappen.

De provincie heeft voor deze categorie oud-personeelsleden een regeling vastgesteld, waardoor deze ook recht kregen op een ouderdoms- of nabestaandenpensioen. Aan uitkering is dit jaar € 23.000,- betaald. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resulteerde in een verhoging met € 22.000,-.

Voorziening pensioenen bestuurders

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van huidige en voormalige bestuurders. De uitkeringen en eventuele overdracht komen ten laste van deze voorziening. In 2019 is ten laste van deze voorziening € 181.000,- uitgekeerd. Het berekenen van de benodigde hoogte van de voorziening resulteerde in een verhoging met € 831.000,-. De hoge toevoeging is grotendeels het gevolg van de lagere rekenrente.

Voorziening wachtgelden bestuur

Deze voorziening is gevormd voor de wachtgeldrechten van huidige en voormalige bestuurders. Aan wachtgeld is in 2019 € 88.000,- uitgekeerd. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resulteerde in een verhoging van € 95.000,-. De oorzaak hiervan is dat de lopende wachtgelden zijn verlengd ivm de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd.

Overige voorzieningen

In 2018 is een voorziening gevormd voor een toegezegde bijdrage in het project “POP3 Waterhouderij Walcheren”. Dit op basis van een subsidiebeschikking van december 2018 vanuit de Provincie Zeeland aan de subsidieontvanger. Betrokkenheid van het waterschap bij dit project is van belang in relatie tot het veiligstellen, ontwikkelen en optimaal benutten van zoetwatervoorraden in de grond.

In 2018 is de vorming van de subsidie als “fout” aangemerkt door de accountant omdat de prestatie nog niet is geleverd. Aan het advies van de accountant wordt gehoor gegeven door deze

voorziening vrij te laten vallen. Het bedrag is in de te vormen bestemmingsreserve “uitgesteld werken” opgenomen zodat de betaling op een later moment kan plaatsvinden.

Langlopende schulden

	x € 1.000	
Schulden > 1 jaar	01-01-2019	31-12-2019
a. Obligatieleningen van:		
1. andere openbare lichamen	0	0
2. overigen	0	0
b. Onderhandse leningen van:		
1. openbare lichamen	20.000	20.000
2. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
3. binnenlandse banken en overige financiële instellingen	235.941	218.672
4. binnenlandse bedrijven	0	0
5. overige binnenlandse sectoren	0	0
6. buitenlandse instel., fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	0	0
c. door derden belegde gelden	0	0
d. derivaten op vaste schulden	0	0
e. langlopende financiële lease verplichtingen	0	0
f. waarborgsommen	0	0
Totaal	255.941	238.672

In 2019 werd voor een totaal bedrag van € 17.269.000,- afgelost. De aflossingen betreffen, naast een viertal jaarlijkse aflossingen (totaal € 2.269.000,-), de aflossing van 1 fixe geldlening van € 15.000.000,- met een looptijd van 7,5 jaar tegen een rentepercentage van 2,8%. De gemiddelde rentelast in 2019 bedraagt 1,91%.

Per saldo te financieren in 2019:

+ investeringen (netto)	€ 27 miljoen
- afname financiële vaste activa	€ - 12 miljoen
- ontvangen aan afschrijvingen	€ - 20 miljoen
+ vlottende activa (voornamelijk stijging voorraden)	€ 4 miljoen
- mutatie (toename) reserves/voorzieningen & resultaat 2019	€ 1 miljoen
+ aflossingen vaste geldleningen	€ 17 miljoen
- toename kortlopende schulden (o.a. negatieve banksaldi)	€ - 7 miljoen
- toename voorschotten (ontvangen 2019, uitgave 2020 ev)	€ -10 miljoen
Totaal per saldo te financieren	€ - miljoen

In 2019 is € 4,7 miljoen als rentelast voor vaste geldleningen in de exploitatie verantwoord. De leningenportefeuille bestaat op 31 december 2019 uit 14 leningen.

In 1999 zijn bij de Waterschapsbank 4 lineaire roll-over leningen afgesloten met een looptijd van 20 jaar. De rente van deze leningen is gebaseerd op 6-maands euribor. Het restantbedrag van deze leningen bedraagt op 31 december 2019 € 5,7 miljoen.

Om het risico van een te hoge korte rente af te dekken is destijds een cap gekocht op 5%.

De koopsom van de cap (€ 3,6 miljoen) is destijds niet direct betaald maar wordt verrekend met een opslag op de te betalen rente. Per balansdatum is de contante waarde van de in de toekomst te betalen opslagen € 109.119,-.

De premies worden gedurende de restant looptijd van de leningen met de rente betaald waarbij bij de laatste aflossing er geen verplichtingen meer bestaan en de rentecap ook is afgewikkeld. Hierbij wordt de kostprijs-hedge-accounting gehanteerd.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

x € 1.000,-

Netto vlottende schulden < 1 jaar	01-01-2019	31-12-2019
a. Overige kasgeldleningen	-	20.000
b. Derivaten op kortlopende geldleningen	-	-
c. Negatieve bank- en girosaldi	13.740	707
d. Schulden aan leveranciers	12.348	11.671
e. Schulden i.v.m. te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies	2.445	2.661
f. Overige	12	8
Totaal	28.545	35.047

De toename van de kortlopende schuld is het resultaat van per saldo de toename van het kortlopende rekeningcourant krediet en kasgeldlening met € 7 miljoen. In 2019 is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van korte financiering in verband met de negatieve rente. De kasgeldlening, als aanvulling op het rekening courant krediet, heeft een looptijd van 4 maanden tegen een rentepercentage van -0,46%.

x € 1.000,-

Overlopende passiva	01-01-2019	Af	bij	31-12-2019
a. Voorschotten van:				
Europese Unie	-			-
Rijk	2.951	54	8.634	11.223
Provincie	309	24	573	858
Overige openbare lichamen	144	-	-	144
b. vooruit ontvangen bedragen	38	40	45	43
c. Nog te betalen bedragen: overige	7.746	10.028	10.102	7.510
Totaal	11.188	10.146	19.375	19.778

- De voorschotten per 31 december 2019 betreffen subsidies van Rijkswaterstaat in werken in het kader van het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) en de “restopgave” vooroverbestortingen; van de provincie o.a. voor saneringswerken Goes; overige openbare lichamen een bijdrage via de Unie van Waterschappen voor de implementatie van de Omgevingswet.
- De vooruit ontvangen bedragen zijn diverse posten ontvangen in 2019 waarvan de opbrengst betrekking heeft op 2019 (huren/rente kasgeldlening/nog uit te voeren diensten voor derden).
- De grootste posten in de nog te betalen kosten betreffen de rente over langlopende geldleningen (€ 3.099.000,-) en werken/diensten waarvoor nog geen factuur ontvangen is (€ 2.390.000,-). Daarnaast zijn hier de rechten van personeel bestaande uit vakantiegeld en eindejaarsuitkering/IKB (€ 23.000,-) en vakantierechten (€ 2.309.000,-) verantwoord.

3.8 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Van de meerjarige inkoopcontracten zijn de contractverplichtingen boven de Europese drempelwaarde in onderstaande overzicht opgenomen. Voor deze contractwaarden zijn de Europese aanbestedingsregels van toepassing. De verplichting is opgenomen voor het volledige bedrag waarover het contract is afgesloten. De hele contractwaarde is in de oordeelsvorming van de accountant betrokken. In de contractwaarde zijn de vaste kosten (verplichting) opgenomen, voor de raamcontracten is de waarde niet meegenomen omdat dit afhankelijk is van de afname. Bij de inkooppakketten flexibele arbeid, advies & onderzoek en transport is om voornoemde reden dan ook geen waarde opgenomen in onderstaande tabel.

Hoofdcategorie inkooppakket	Totaal (excl. BTW)
Facilitair	13.323.943
Automatisering en telecommunicatie	2.301.593
Flexibele arbeid	-
Advies en onderzoek	-
Transport	-
Gebouwen en gebouw gerelateerde installaties	387.798
Niet gebouw gerelateerde installaties en openbare ruimten	2.650.146
Totale contractwaarde (volledige looptijd)	18.663.480

Gronden die deel uitmaken van inlagen of direct gelegen zijn achter de zeeweringen en overige gronden die niet nodig zijn voor de taakuitoefening, zijn in de balans niet gewaardeerd.

Het waterschap staat garant voor geldleningen (rekening-courant van de Unie van Waterschappen maximaal € 2.000.000,- en ten behoeve van kantoor oorspronkelijk € 6.013.268,13) tot het bedrag van het procentuele contributie aandeel (AV 23 maart 2017).

garantstelling	AV-besluit	ingangsdatum	eiinddatum	oorspr. Bedrag	percentage	restant 1-1	restant 31-12
geldlening NWB/Unie van Waterschappen	23-3-2017	2-5-2017	2-5-2042	€ 6.013.268,13	2,75	€ 5.772.737,28	€ 5.532.207,00
rekeningcourant NWB/Unie van Waterschappen	23-3-2017	2-5-2017	n.v.t.	€ 2.000.000,- max.			

Verplichtingen (gesloten overeenkomsten) ten aanzien van grond aan- en verkopen waarvan de akte passeert in 2020 blijken niet uit de balans. Het betreft een te ontvangen bedrag van € 348.538,-.

3.9 Gebeurtenissen na balansdatum

De uitbraak van het COVID-19 (corona)virus heeft in de loop van december 2019 in China plaatsgevonden. Daarna volgde wereldwijde verspreiding van het virus. Begin 2020 zijn ook in Nederland maatregelen getroffen om het virus te bestrijden. Het kabinet zet in op het scenario van het maximaal controleren van het virus.

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar kan wel op diverse beleidsterreinen van invloed zijn op onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen, om die reden is deze situatie opgenomen in de risicoparagraaf.

3.10 Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Accountants

Aan de Algemene Vergadering van
Waterschap Scheldestromen

Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Stationspark 8b
Postbus 85
4460 AB Goes

T: +31 (0)113 24 20 00
F: +31 (0)113 24 21 99

goes@bakertilly.nl
www.bakertilly.nl

KvK: 24425560

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Waterschap Scheldestromen te Middelburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarverslaggeving opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van Waterschap Scheldestromen op 31 december 2019 in overeenstemming met artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019, uitgezonderd de effecten van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid', in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader 2019, dat op 19 december 2019 is vastgesteld door de Algemene Vergadering.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de exploitatierekening naar programma's, naar kostendragers en naar kosten- en opbrengstensoorten over 2019;
- 2 de balans per 31 december 2019;
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;

De basis voor ons oordeel

De basis voor ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid

Wij hebben gedurende onze controle een rechtmatigheidsfout van € 1.709.000 geconstateerd. Dit bedrag bestaat uit:

- een bedrag van € 1.484.000 aan verplichtingen die Waterschap Scheldestromen is aangegaan die, waar dit wel vereist was, niet volgens de Europese aanbestedingswet zijn aanbesteed. Van het genoemde bedrag is een bedrag van € 819.000 verantwoord in de lasten van het boekjaar 2019. Het restant van € 665.000 betreft de verplichting voor het boekjaar 2020 en is opgenomen onder de niet uit de balans blijvende verplichtingen.
- een bedrag van € 225.000 door te hoog verantwoorde netto vlottende schulden.

De rechtmatigheidsfout overschrijdt het in de paragraaf "Materialiteit" genoemde percentage voor fouten.

Accountants

De basis voor ons oordeel bij de jaarrekening

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol dat is vastgesteld door de Algemene Vergadering op 14 november 2013 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van waterschap Scheldestromen, zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.265.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 5.2 van het Waterschapsbesluit.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2019. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 5.3 van het Waterschapsbesluit.

Wij zijn met de Algemene Vergadering overeengekomen dat wij aan de Algemene Vergadering tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 100.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

B. Verklaring over de in de jaarverslaggeving opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarverslaggeving andere informatie, die bestaat uit:

- de inleiding en jaarcijfers in één oogopslag;
- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- de besluiten jaarverslaggeving 2019;
- bijlage 1: Kerngegevens;
- bijlage 2: Lijst met afkortingen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Accountants

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 109 lid 3 sub d van de Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en de Algemene Vergadering voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader 2019, dat op 19 december 2019 is vastgesteld door de Algemene Vergadering.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing, die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur afwegen of de financiële positie voldoende is om het waterschap in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

De Algemene Vergadering is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol dat is vastgesteld door de Algemene Vergadering op 14 november 2013, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Accountants

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen,het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde afweging dat het waterschap in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het waterschap haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het waterschap de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van het waterschap, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van het waterschap. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met de Algemene Vergadering onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Goes, 1 mei 2020

Baker Tilly (Netherlands) N.V.

Was getekend
drs. A.R.M. Peelen RA

4 Besluiten jaarverslaggeving 2019

DE ALGEMENE VERGADERING VAN WATERSCHAP SCHELDESTROMEN;

Gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 28 april 2020, nr. 2020015348;

Gelet op artikel 104 van de Waterschapswet;

B e s l u i t :

1. Het jaarverslag en de jaarrekening 2019 vast te stellen;
2. Het jaarrekeningresultaat van € 2.663.600,- als volgt te bestemmen:

- Vorming van de volgende bestemmingsreserves:		
- Uitgestelde leveringen en diensten 2019	€	923.000,-
- tariefegalisatiereserves:		
- onttrekking watersysteemheffing ingezetenen	€	-207.239,-
- toevoeging watersysteemheffing gebouwd	€	139.019,-
- onttrekking watersysteemheffing ongebouwd	€	-104.987,-
- onttrekking watersysteemheffing natuurterreinen	€	-32.494,-
- toevoeging zuiveringsheffing	€	1.477.153,-
- algemene reserves		
- toevoeging algemene reserve watersysteembeheer	€	1.510.619,-
- onttrekking algemene reserve zuiveringsbeheer	€	<u>-1.041.471,-</u>

Totaal toe te voegen aan algemene- en egalisatiereserves **€ 1.740.600,-**

Totaal **€ 2.663.600,-**

Aldus besloten in de vergadering van de algemene vergadering van waterschap Scheldestromen van 28 mei 2020.

, dijkgraaf

, secretaris directeur

5 Bijlage 1: Kerngegevens

Algemene kengetallen	
Oppervlakte beheergebied	190.273 ha
Aantal gemeenten in beheergebied	13
Aantal inwoners	383.100
Aantal leden algemene vergadering	30
-Ingezetenen	23
-Natuur	1
-Ongebouwd	3
-Gebouwd	3
Aantal leden dagelijks bestuur inclusief Dijkgraaf	6

Waterkeringen		Wegen	
Aantal normtrajecten	25	Lengte wegen	3.890 km
Lengte primaire waterkeringen	424 km	80 km wegen	147 km*
Lengte regionale waterkeringen	560 km	60 km wegen	3.402 km*
Kunstwerken	340	Lengte fietspaden	341 km*
Strandhoofden/dammen	233	Aantal kunstwerken	4.950
Havendammen	9	Lengte singelbeplanting	413
		Aantal bomen	125.000

Watersystemen		Zuiveringstechnische werken	
Lengte waterlopen	12.482 km	Lengte rioolpersleiding (incl. vrijverval)	563 km
-primaire waterlopen	2.793 km	Rioolgemalen	157
-secundaire waterlopen	7.947 km	Zuiveringsinstallaties	15
-tertiaire waterlopen	1.115 km	Verwerkingscapaciteit zuiveringsinstallaties	799.050 v.e.
-geen legger water	627 km	Slibontwateringsinstallaties	3
Poldergemalen op buitenwater	54		
Onderbemalingen op binnenwater	48		
Stuwen handbediend/vast	1.120		
Stuwen geautomatiseerd	174		
Duikers (indicatief)	61.335		

bron: kerngegevens website waterschap Scheldestromen 1-1-2020

*bron: strategienota 2019-2023

Algemeen	x € 1.000	
	Begroting 2019	Rekening 2019
Exploitantiebudget (kosten)	€ 120.901	€ 124.163
Afschrijvingen	€ 19.680	€ 20.041
Personeelslasten	€ 38.293	€ 38.285
Aflossingen op geldleningen	€ 17.269	€ 17.269
Boekwaarde vaste activa per 1-1-2019b/31-12-2019r	€ 300.936	€ 292.706
Saldo algemene en bestemmingsreserves per 1-1-2019b/31-12-2019r	€ 21.660	€ 20.335
Saldo voorzieningen per 1-1-2019b/31-12-2019r	€ 4.437	€ 5.221
Restant schuld langlopende leningen per 1-1-2019b/31-12-2019r	€ 240.941	€ 238.672
Opbrengst waterschapsbelastingen	€ 90.144	€ 91.572
Overige opbrengsten	€ 27.200	€ 32.954
Aantal formatie-eenheden (fte's) 2019	461,1	448,5

6 Bijlage 2: Lijst met afkortingen

ABP.	: Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AOW	: Algemene Ouderdoms Wet
APPA	: Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
ARBO	: Arbeidsomstandigheden
BBP	: Beleids- en beheer producten
BBP	: Bruto binnenlands product
BBT	: Beste beschikbare technieken
BBV	: Besluit Begroting en Verantwoording
BIWA	: Baseline informatieveiligheid waterschappen
BIO	: Baseline informatiebeveiliging overheden
BOB	: Beheer en onderhoud bebouwd gebied
BREF	: Best Available Techniques Reference Document
BRZO	: Besluit Risico's Zware Ongevallen
BT	: Baker Tilly
BTW	: Belasting toegevoegde waarde
DAW	: Deltaplan agrarisch waterbeheer
DSO	: Digitaal stelsel omgevingswet
EEP	: Energie-efficiency Plan
EHK	: Essentiële herkenbaarheidskenmerken
EMU	: Economische Monetaire Unie
ETW	: Erf toegangs weg
FBZ	: Facilitair bedrijf Zeeland
FIDO	: Wet Financiering Decentrale Overheden
Fte	: Fulltime equivalent
GBP	: Groen beheer plan
GBT	: Grootschalige bodemtoepassing
GGA	: Gebiedsgerichte aanpak
GGOR	: Gewenst grond- en oppervlakte waterregime
HWBP	: Hoogwater berschermings programma
HWH	: Het Waterschaps Huis
HZ	: Hogeschool Zeeland
IBA	: Individuele behandeling van afvalwater
ICT	: Informatie- en communicatie Technologie
ICO	: Informatiecoördinator
IKB	: Individueel keuze budget
ILT	: Inspectie voor Leefomgeving en Transport
IPO	: InterProvinciaal Overleg
IPPC	: Integrated Pollution Prevention en Control
I&W	: Infrastructuur en Waterstaat
KAM	: Kwaliteit, arbo en milieu
KRW	: Kader richtlijn water
MIP	: Meerjaren investerings programma
MJA-3	: Meerjaren afspraak energie efficiency
MJP	: Meerjarenperspectief
MMM	: Stichting Minas en Middelen Meester
MVI	: Maatschappelijk verantwoord inkopen
NWB	: Nederlandse Waterschaps Bank
OAS	: Optimalisatie afvalwatersystemen
OI	: Ontwerpinstrumentarium
OTO	: Oefenen, trainen en opleiden
PAS	: Programma aanpak stikstof
PDCA	: Plan Do Check Act

POP3	: Plattelands ontwikkelingsprogramma
POR	: Platform openbare ruimte
POW	: Projectorganisatie waterveiligheid
PWO	: Planvorming Wateropgave
PZW	: Stichting procestechniek Zeeland – West-Brabant
RG	: Rioolgemaal
RPG	: Rioolpersgemaal
RUD	: Regionale uitvoeringsdienst
RVO	: Rijksdienst voor ondernemend Nederland
RWS	: Rijkswaterstaat
RWZI	: Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SaBeWa	: Samenwerking Belastingheffing en Waardebepaling
SAZ+	: Samenwerking afvalwaterketen Zeeland
SGBP	: Stroomgebied beheer plan
SNB	: N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
SVI	: Slibverwerkingsinstallatie
SWO	: Stedelijke wateropgave
SWP	: Stedelijke waterplannen
UvW	: Unie van Waterschappen
VE	: Vervuilingseenheid
VNG	: Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VTH	: Vergunningverlening, toezicht en handhaving
WABO	: Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WAT	: Waterschaps actie team
WBI	: Wettelijk beoordelings instrumentarium
WBP	: Water beheer plan
WB 21	: Waterbeheer 21 ^e eeuw
WNT	: Wet normering topinkomens
WOT	: Waterschaps operationeel team
WOZ	: Wet Waardering Onroerende Zaken
WW	: Werkloosheids Wet
ZAJK	: Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt
ZLTO	: Zuidelijke Land- en tuinbouw Organisatie
ZMF	: Zeeuwse Milieu Federatie